178. Perjantaina 20 päivänä tammikuuta 1995

kello 13

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Vaaleja:

1) Suuren valiokunnan täydennysvaali 6805

Toinen käsittely:

2) Ehdotus viihdelaitelaiksi ..... ”

Hallituksen esitys n:o 275
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 17

3) Ehdotukset laeiksi kemiallisten aseiden kehittämisen, tuotannon, varastoinnin ja käytön kieltämistä sekä niiden hävittämistä koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ja sen soveltamisesta ja rikoslain muuttamisesta 6821

Hallituksen esitys n:o 247
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 12

4) Ehdotus laiksi Valtion Korjaamon nimen muuttamisesta nimeksi RASKONE ”

Hallituksen esitys n:o 345
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 20

5) Ehdotus laiksi yksityisistä teistä annetun lain muuttamisesta ..... ”

Hallituksen esitys n:o 343
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 21

6) Ehdotukset ilmailulaiksi ja laiksi suuronnettomuuksien tutkinnasta annetun lain muuttamisesta 6821

Hallituksen esitys n:o 294
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 22

7) Ehdotukset laeiksi maaseutuelinkeinolain, porotalouslain ja luontaiselinkeinolain muuttamisesta 6822

Hallituksen esitys n:o 311
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 39

8) Ehdotus laiksi puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetun lain muuttamisesta ..... ”

Hallituksen esitys n:o 132
Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 5

9) Ehdotus laiksi kaivoslain muuttamisesta ..... ”

Hallituksen esitys n:o 312
Talousvaliokunnan mietintö n:o 53

10) Ehdotukset laiksi naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi 6823

Hallituksen esitys n:o 131
Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 4

11) Ehdotukset laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta 6829

Hallituksen esitys n:o 90
Lakialoitteet n:ot 34 ja 35
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 10

Ainoa käsittely:

12) Ehdotus sovittelua ja välitystä ETYKin yhteydessä koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä 6842

Hallituksen esitys n:o 291
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 13

13) Ehdotus vuonna 1993 pidetyn 80. Kansainvälisen työkonferenssin eräiden päätösten johdosta ..... „

Hallituksen esitys n:o 332
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 11

Ensimmäinen käsittely:

14) Ehdotus laiksi tieliikennelain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 38
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 23

15) Ehdotus laiksi tieliikennelain muuttamisesta 6843

Hallituksen esitys n:o 355
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 24

16) Ehdotus laiksi rehulain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 347
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 40

17) Ehdotukset laeiksi potilasvahinkolain muuttamisesta ja eräiden potilasvahinkokorvausten sitomisesta palkkatasoon annetun lain 3 §:n muuttamisesta .... „

Hallituksen esitys n:o 326
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 49

18) Ehdotus laiksi eräitä julkisia yrityksiä koskevasta tiedonantovelvollisuudesta annetun lain muuttamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 339
Talousvaliokunnan mietintö n:o 54

19) Ehdotukset laeiksi aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain muuttamisesta ja maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta annetun lain muuttamisesta 6843

Hallituksen esitys n:o 334
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 17

20) Ehdotus laiksi öljysuojarahastosta annetun lain muuttamisesta 6844

Hallituksen esitys n:o 350
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 18

21) Ehdotus laiksi jätelain muuttamisesta annetun lain 60 §:n 1 momentin kumoamisesta ..... „

Hallituksen esitys n:o 358
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 19

Esitellään:

22) Hallituksen esitys n:o 357 laiksi vakuutusyhdistyslain muuttamisesta ..... „

23) Ed. Paasion ym. lakialoite n:o 107 laiksi rintamasotilastunnuksen myöntämisestä vuonna 1946 miinanraivaukseen osallistuneille 6845

24) Ed. Mattilan ym. lakialoite n:o 108 laiksi valtion tilintarkastusvirastosta ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi 6846

25) Ed. Vihriälän ym. lakialoite n:o 109 laiksi perintö- ja lahjaverolain muuttamisesta 6849

Puhetta johtaa toinen varapuhemies Pelttari.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi edustajat Aho E., Alho, Andersson, Anttila S-L., Donner, Enestam, Huuhtanen, Iivari, Jouppila, Kanerva, Kautto, Kivelä, Koski, Kuittinen, Kääriäinen, Laakso, Lahikainen, Laine, Laukkanen V., Lipponen, Myller, Mäkelä, Norrback, Näsi, Pietikäinen S., Polvinen, Pura, Ranta, Rehn E., Rehn O., Riihijärvi, Rusanen, Ryynänen, Rönnholm, Saastamoinen, Salolainen, Suhonen, Toivonen, Wahlström ja Westerlund.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat edustajat Kuittinen, Pietikäinen S., Donner, Lahikainen, Alho ja Ryynänen.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat
tästä päivästä virkatehtävien vuoksi edustajat Enestam, Huuhtanen ja Kääriäinen sekä yksityisasioiden vuoksi edustajat Alho, Andersson, Kautto, Kivelä, Laine, Näsi ja Pura sekä
tämän kuun 28 päivään virkatehtävien vuoksi ed. Salolainen.

Kirjalliset kysymykset

Toinen varapuhemies: Ilmoitetaan, että eduskunnalle ovat, puhemiehelle osoitettuina, saapuneet vastaukset kirjallisiin kysymyksiin n:ot 755, 759, 760, 765—767, 769—771, 775—783, 785—793, 795—800, 805 ja 811—813. Nämä kysymykset vastauksineen on nyt jaettu edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Suuren valiokunnan täydennysvaali

Toinen varapuhemies: Päiväjärjestyksen 1) asiana on suuren valiokunnan täydennysvaali.

Kun täydennysvaalia varten vaalisäännön 7 ja 19 §:n mukaisesti jätetyssä ehdokaslistassa, jonka puhemies on tänään tarkastanut ja hyväksynyt, on valiokunnan jäseneksi ehdotettu valittavaksi yhtä monta kuin vaalissa on valittavia, totean vaalisäännön 10 §:n nojalla, että vaali on yksimielinen ja että valituksi on tullut ehdokaslistan mukaisesti suuren valiokunnan jäseneksi ed. Lehtinen.

Asia on loppuun käsitelty.

Puheenvuoron saatuaan lausuu

Ed. Mäki-Hakola: Herra puhemies! Suuren valiokunnan jäsenille ilmoitetaan, että suuri valiokunta kokoontuu tänään välittömästi tämän täysistunnon keskeydyttyä ja sitä seuraava kokous on ensi keskiviikkona 25 päivänä tammikuuta kello 12.30.

---

2) Ehdotus viihdelaitelaiksi

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 275
Hallintovaliokunnan mietintö n:o 17

Toinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on hallintovaliokunnan mietintö n:o 17. Ensin sallitaan yleiskeskustelu asiasta, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Ukkola: Arvoisa puhemies! Kun viihdelaitelakiesitys eduskunnalle annettiin, pidin sitä suurin piirtein pilipalilakina, joka menisi eduskunnan ja valiokunnan läpi läpihuutojuttuna. Mutta esitys osoittautuikin elämää suuremmaksi kysymykseksi, eli siihen liittyivät Eta-säännökset, Suomen rikkomukset näitä säännöksiä vastaan. Sen lisäksi siihen liittyi sananvapausasia, hallitusmuodon rikkominen minun mielestäni, ja koska kysymys on Raha-automaattiyhdistyksen monopolin purkamisesta, totta kai siihen liittyy suuria poliittisia intressejä. Jokainenhan meistä tietää, että kansanedustajilla ei ole enää ns. joululahjarahoja, joilla he voivat omia kannattajiaan hyvitellä kesken vaalikauden. Sen sijaan Raha-automaattiyhdistyksen kautta voidaan jakaa varoja tiettyihin myös poliittisiin tarkoituksiin, vaikka pääpaino tietenkin Raha-automaattiyhdistyksen varojen jakamisessa on kansanterveystyössä, ja tässä ... (Hälinää)

Toinen varapuhemies (koputtaa): Kehotan edustajia rauhoittumaan. Tämä ei ole mikään europarlamentti!

Puhuja: Kiitoksia! ... työssä tietenkin poliittiset intressit ovat edelleenkin suuria.

Oma kriittinen kantani perustuu siihen, että tällä lakiesityksellä ja lailla jatketaan Suomessa hyvin yleistä käytäntöä. Jos monopoleja on pakko purkaa, koska ne ovat Eta- ja EU-säännösten vastaisia, niin tilalle säädetään hyvin byrokraattinen ja raskas valvontajärjestelmä, jolla tosiasiassa monopolit pidetään voimassa ja ainakin halutaan turvata monopolien aikana vallinnut

holhous. Vastustukseni johtuu myös siitä, että vaikka kilpailu huvitusta varten valmistetuilla automaateilla ja laitteilla nyt sallitaan, toimintaa valvomaan esitetään kuitenkin jälleen uutta lautakuntaa, viihdelautakuntaa, jota ei totta vieköön tarvita.

Tällä menolla ja lainsäädäntökulttuurilla Suomi hukkuu erilaisiin kansalaisten riesaksi säädettyihin lautakuntiin. Lakiesityksen suurena heikkoutena jo lähtökohdissaan onkin se, että sen avulla halutaan valvoa ja hallinnoida kaikkea alan kehitystä ja kaikenlaisia viihdelaitteita. Olisikin pitänyt pysyä selkeästi asiassa, eli lain olisi tullut koskea vain perinteisiä automaatteja ja viihdelaitteita, joista käyttäjä saa voittona uuden pelin, peliajan tai tavarapalkinnon. Kuitenkaan tavarapalkintolaitteita ei ole lakiin sisällytetty.

Sen sijaan valvonnan piiriin on otettu automaattien ja laitteiden ohella ns. video- ja ohjelmapelit, jotka kehittyvät nopeasti ja joiden valvonta on aivan mahdotonta. Tämän vuoksi halutaan puuttua myös laitteiden sisältöön. En pääse mihinkään siitä, että tältä osin katson lain olevan jopa hallitusmuodon sananvapauspykälän vastainen. En onnistunut saamaan kannatusta valiokunnassa sille esitykselle, että laista olisi pyydetty perustuslakivaliokunnan lausunto.

Tässä laissa on sama pulma kuin videosensuurilaissa, joka sentään säädettiin perustuslain säätämisjärjestyksessä, eli on olemassa laki, joka kieltää alle 16-vuotiailta kielletyt videoelokuvat. Tätäkään lakia ei pystytä tehokkaasti valvomaan, ei myöskään tulevaa lakia, tulevien video- ja ohjelmapelien sisältöä. Ei meillä ole poliisi tarkoitettu sitä varten, että se valvoo joka ikistä peliautomaattia ja joka ikistä videoelokuvaa. Poliisi on tarkoitettu kansalaisten turvaksi, ja poliiseja tälläkin hetkellä on liian vähän. Heidän valvontamahdollisuutensa ovat kerta kaikkiaan mitättömät. Kansalaisten kunnioitus lakeja kohtaan romuttuu, jos eduskunta jatkuvasti säätää lakeja, joita ei pystytä valvomaan eikä toteuttamaan. Elävää elämää ei säännöksillä voida hallita. Siihen eivät riitä minkään maan poliisivoimat.

Sitten menen muutamien pykälien yksityiskohtaiseen tarkasteluun.

Lakiesityksen 9 §:ssä on määritelty uuden hienon viihdelautakunnan tehtävät. Kuitenkin nykyinen lainsäädäntö antaa samat mahdollisuudet puuttua kaikkiin tehtäviin ilman varsinaista lautakuntaa. Pykälän mukaan lautakunnan "tehtävänä on seurata ja antaa lausuntoja:

1) viihdelaitteen avulla käytettävistä video- ja ohjelmapeleistä". Tämä tehtävä voidaan aivan hyvin antaa elokuvatarkastamolle, joka voi puuttua markkinoilla olevien video- ja ohjelmapelien sisältöön, jos näiden sisältöä todella halutaan valvoa ennakkoon.

2) Lautakunnan tehtävänä on antaa lausunto "viihdelaitteen sijoittamisesta". Lakiesityksen 10 §:n mukaan paloviranomaisilla on oikeus suorittaa tarkastus, ettei viihdelaitteita ole sijoitettu säännösten vastaisesti. Tähänkään uutta lautakuntaa ei tarvita.

3) Lautakunnan tehtävä on antaa lausuntoja "viihdelaitteen käyttöturvallisuudesta ja teknisistä ominaisuuksista". Lakiesityksen 10 §:n mukaan "sisäasiainministeriön määräämällä tarkastuslaitoksella on oikeus tarkastaa, että viihdelaitteessa käytetään hyväksyttyä rahaliikenteen valvontalaitetta". Niin sanottua tyyppihyväksyntää laitteelle ei tarvitse edes tehdä, jos laite on hyväksytty jossakin muussa Eta-maassa.

4) Viihdelaitelautakunnan tehtävänä on antaa lausuntoja "muista viihdelaitetoimintaan liittyvistä seikoista". Lakiesityksen perusteluista ei edes käy selville, mitkä ovat ne muut seikat, joiden vuoksi viihdelaitelautakunta pitäisi perustaa.

On tietenkin totta, että jotakin on pakko tehdä ja nopeasti, olisi pitänyt itse asiassa tehdä jo vuosi sitten, kun Eta-sopimus tuli voimaan. Eftan valvontaviranomaiset antoivat vuoden 94 lopussa päätöksen, jonka mukaan Suomen nykyinen ajanvieteautomaattilaki on ristiriidassa Eta-sopimuksen 59 artiklan 1 §:n kanssa siltä osin, kuin siinä on annettu yksinoikeus pitää ajanvieteautomaatteja maksua vastaan yleisön käytettävänä. Esan päätöksessä Suomi velvoitetaan ryhtymään niin pian kuin mahdollista kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin ja hallinnollisiin toimiin ristiriidan poistamiseksi.

Mietinnön valmistumisen jälkeen eli sen jälkeen, kun asia oli hallintovaliokunnassa lyöty lukkoon, minulle on selvinnyt, että alan yrittäjät käynnistävät oikeusprosessin Suomen valtiota vastaan ja vaativat monopolin pitkittämisestä korvauksia. Ilmeisesti Suomen valtio joutuu myös vastaamaan siitä, että viihdelaitelainsäädäntö on valmisteltu tavalla, joka ei ota huomioon syntyviä kilpailuoikeudellisia ongelmia.

Vastaamaan valtio joutunee myös sen takia, että Raha-automaattiyhdistys ajanvieteautomaatteja koskeneen monopolinsa kumoutumista ennakoidessaan on väärinkäyttänyt markkinaasemaansa tavalla, johon tämä lainsäädäntö, jos

se hyväksytään valiokunnan enemmistön tarkoittamassa muodossa, ei tuo muutosta.

Näyttää myös siltä, että Raha-automaattiyhdistyksen monopoli tulee joka tapauksessa ennen pitkää murtumaan uudistuvien EU-säännösten myötä. Nimittäin myös rahaa antavien automaattien kohdalta monopolit poistuvat. Raha-automaattiyhdistykselle toisin sanoen jäisi tulevaisuudessa vain kasinomonopoli, ei mitään muuta.

Arvoisa puhemies! Eduskunnan olisikin otettava lusikka kauniisti käteensä ja hyväksyttävä vastalauseessa esitetyt muutokset. Yksityiskohtaisessa käsittelyssä tulen esittämään muutamia pykäläkohtaisia muutoksia, ja ellei laki saa tässä käsittelyssä toisenlaista sisältöä, esitän kolmannessa käsittelyssä koko lain hylkäämistä ja asian valmistelemista uudelleen.

Asian valmistelussa, arvoisa puhemies, on sellainen ongelma, että itse asiassa jo sen perusteella tämä laki käy kyseenalaiseksi. Ministeri Pekkarisen asettaman rahapelitoimikunnan puheenjohtajana on ollut sisäasiainministeriön kansliapäällikkö Juhani Perttunen, joka istuu myös Raha-automaattiyhdistyksen hallituksessa. Hän on siis kiistatta ollut jäävi valmistelemaan lakiesitystä. Jos todella joku haluaa valittaa, niin tällä perusteella Suomi saa rapsut Euroopan unionissa ja Etan valvontaelimissä.

Ed. L u u k k a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen tästä lakiesityksestä täsmälleen samaa mieltä kuin ed. Ukkola. Tässä on todella isoista asioista kyse, vakavista epäkohdista ja myös jääviyskysymyksistä. Jos tämä hallituksen esitys ja mietintö tällaisenaan hyväksytään, silloin kyllä palataan menneisyyteen. Tämä on suoraan menneestä maailmasta ja tämmöistä propuska-ajattelua.

Kannattaisi muistaa, että eduskunta on juuri viime vuonna hyväksynyt sellaisen lain, että viihdeautomaattien lupa- ja leimaverobyrokratiaa purettiin. Aiemminhan oli sellainen käytäntö, että jokaiselle laitteelle oli joka kuukausi haettava poliisilta erikseen lupa ja maksettava siitä leimaverot. Tämän onnistuimme täällä viime vuonna purkamaan. Tämä prosessi, mikä aiemmin oli käytössä, työllisti poliisia huomattavasti, koska jokaisesta koneesta oli luvat erikseen haettava. Kun se prosessi saatiin purettua, poliisille jäi enemmän aikaa normaalien töidensä tekemiseen. Jos tämä laki hyväksytään nyt, palataan taas siihen, että poliisille työnnetään kaikenlaista sellaista hommaa, joka ei poliisin työhön kuulu ja joka vie poliisilta huomattavasti aikaa. Olen täsmälleen samaa mieltä kuin ed. Ukkola.

Ed. L a a k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Olen ed. Ukkolan kanssa samaa mieltä siitä, että poliiseilla on liian vähän resursseja muutenkin erilaisiin valvontatehtäviin. Nyt tämän lain valvonta tulee myös poliisin tehtäväksi tai laissa sanotaan, että poliisilla on oikeus tarkistaa. Mutta asiantuntijalausuntojen mukaan poliisit eivät yleensä käy suurissa marketeissa, ravintoloissa tai halleissa. Tosiasiassa valvonta jää yksityisten henkilöiden tehtäväksi. Jos he huomaavat väärinkäytöksiä, he ilmoittavat poliisille, toivon mukaan ilmoittavat, ja poliisi sitten menee tarkistamaan.

Ongelmallista tässä laissa on se, että kun tätä on lähdetty Eta-sopimusten vuoksi liberalisoimaan, kaikilla elinkeinonharjoittajilla on mahdollisuus ryhtyä hankkimaan rahaa viihdelaitepeleillä. Kun tavoitellaan rahallista voittoa, ei olla kiinnostuneita pelien mahdollisesti aiheuttamista yhteiskunnallisista haitoista, saati että niitä torjutaan. Tällä tavalla on kuitenkin tapahtunut nykyisellään, kun nämä pelit ovat Raha-automaattiyhdistyksen hallinnassa ja valvonnassa.

Ed. Kuittinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K o r v a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Näissä puheenvuoroissa selvästi liioitellaan kyllä tämän lain mukana syntyvää tilannetta. Kysymyksessähän on pelkästään se, että tässä avataan viihdelaitteille tietty tasapuolinen kilpailumahdollisuus Raha-automaattiyhdistyksen ulkopuolellakin.

Mitä valvontaan tulee, niin varmaan käytäntö muodostuu sellaiseksi, että valtakunnallisella tasolla viihdelaitelautakunta tulee suorittamaan seurantaa sillä tavalla, että peliautomaatteihin sopimatonta ohjelmistoa ei valtakunnassa ryhdytä levittämään ja myymään. Poliiseille tästä ei varmasti tule mitään erityistä suurta uutta tehtäväkenttää, koska viihdelaitepuoli on kyllä käytännössä hyvinkin standardisoitunutta ja hallinnassa olevaa. Jos jotakin epätavallista jossakin peliautomaatissa tai viihdeautomaattiohjelmassa alkaa ilmetä, niin varmaankin ne yksittäistapauksina hyvin vähäisellä valvonnalla pystytään poistamaan. Täysin turhaa liioittelua on puhua nyt, että tästä muodostuu uusi valtava byrokra-

tia ja sen seurauksena viedään poliiseilta resursseja.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Korvalle sanoisin, että byrokratiaa on nimenomaan se, että perustetaan uusia valvontalautakuntia, kun asia jo itse lakiesityksen ja pykälien perusteella voitaisiin hoitaa muutoin.

Toinen asia on, vapautuuko ala Raha-automaattiyhdistyksen kilpailijoille, koska tiedossa on, että Raha-automaattiyhdistys on nimenomaan viime vuonna Eta-sopimuksen voimassa ollessa alkanut tehdä yhden vuoden sijoitussopimuksen asemesta kolmen vuoden sopimuksia. Näin Raha-automaattiyhdistys on valmistautunut vapauteen ja hyötyy ainakin pari vuotta monopolin kumoamisen viivyttelystä. Tämä on kyllä sellainen asia, josta tiedän, että yrittäjät vetävät Suomen valtion tästä oikeuteen. Tämä kyllä kalahtaa niin kansanedustajien nilkkaan, jotka säätävät tällaisen lain, kuin valtion ja sitä kautta veronmaksajien nilkkaan.

Ed. S a a r i o : Herra puhemies! Kyllä tämän lain valmistelu kertoo siitä, että hallitus on keksinyt aivan uuden luovuuden ilmenemismuodon. Jos yrittäjä keksii paremman hiirenloukun, hallitus kyllä kehittää nopeamman hiiren. Täytyy sanoa, että aikana, jolloin me luulimme, että pääsemme jo vapauteen eikä enää tarvitse tehdä samanlaisia lakeja kuin teurassian painolaki, yhä edelleen palataan vanhaan järjestelmään, jossa millään ei tahdottaisi ottaa vastaan niitä uusia yrittämisen vapautumiseen liittyviä tuulia, joita maailma tuo tullessaan.

Viihdelaitelain valmistelu ja rakenne kertovat siitä, ettei todella ole haluttu irrottautua vanhoista järjestelmistä. Se on sitä monessa mielessä. Sen ikävimpiä puolia on se, että se suosii monopolia. Yhä edelleenkään sen valmistelussa ei ole kiinnitetty huomiota siihen, että Raha-automaattiyhdistyksellä on kohtuuton monopoli. Täällä on jo viitattu pitkiin sopimuksiin, jotka asiallisesti ottaen sen estämättä, että laki tulee nyt Eftan valvontaelimen myötä kumotuksi, sitovat pitkällä voimassaoloajallaan yrittäjät tähän toimintaan. Toisaalta sopimukset, joita yrittäjät ovat joutuneet allekirjoittamaan, ovat vahvasti kilpailulainsäädännön vastaisia, sillä niissähän on estetty itse asiassa vapaan yrittäjätoiminnan täydellinen toteutuminen.

Laki vielä on valmisteltu niin myöhään, että jo lakia valmisteltaessa viranomaisten on täytynyt varsin hyvin tietää, mitä tapahtuu. Silti on viranomaisten piiristä annettu ilmoituksia siitä, ettei yrittäjille tulisi tällaisia lupia myöntää, joten on kyllä pakko sanoa, että avautuva maailma ei ole todellistunut aivan kaikkien viranomaisten mielessä.

Tämä vahvistaa valvontabyrokratiaa. Se tekee poliisista erittäin hankalaan tilanteeseen joutuvan viranomaisen, sillä poliisi joutuu toisaalta suorittamaan sekä sisällön että sijainnin valvontatehtävää ja sen lisäksi poliisin rooliksi asetetaan uhkasakon asettamisen ja perimisen kautta myös tuomarin rooli, mikä ei oikein tunnu mahtuvan nykyiseen oikeustajuun.

On syytä korostaa, että poliisilla olisi todella paljon muita tehtäviä. Poliisiviranomaiset ovat asiantuntijoina heitä kuultaessa valiokunnassa moneen kertaan ottaneet kantaa, josta on tehtävissä johtopäätös, että poliisilla ei ole resursseja eikä erityistä intoakaan lähteä juoksemaan jokaisen flipperin perässä, joita erilaisissa sijaintipaikoissa Suomessa tullaan pitämään. Kun poliisin lisäksi tähän valvontatyöhön osallistuvat paloviranomaiset sijoituspaikkaa yksilöitäessä ja kun meillä on sisäasiainministeriön asettama tarkastuslaitos, joka tarkastaa laitteet ennalta, ja sitten vielä viihdelaitelautakunta, jossa selvästi on jo ennakkosensuuriviritystä, ja tämän lisäksi luonnollisesti verottaja, joka arvioi laskentalaitteen perusteella, minkä verran kassaan on tullut rahaa, niin voidaan sanoa, että kyllä tälle varsin pienelle elinkeinolle on asetettu nyt niin suuri byrokratian katto, ettei paremmasta ole väliä.

On pakko sanoa, että tämä laki ei oikeastaan korjaamalla parane, mutta tokko sitä saataisiin hylätyksi tässä asenneilmastossa. Tämä kilpailukysymyshän tulisi hoidetuksi jo sillä, että laki hylättäisiin, koska valvontaviranomaiset Esassa ovat päätyneet ratkaisuun, jonka mukaan Suomessa on pidetty yllä kilpailun kannalta lainvastaista tilannetta. Oikeastaan pitäisi päätyä siihen, että arvioitaisiin aivan uudelleen se tarve, mitä tällaisten viihdelaitteiden lainsäädännölle voitaisiin asettaa.

Mutta kuten sanottu, arkipäivän realismi viitannee siihen suuntaan, että näin ei käy, joten on yritettävä käyttää niitä paikkailukeinoja, jotka ovat mahdollisia. Tässä mielessä olemme valmistelleet vastalauseen, joka pitää sisällänsä muutoksia lain sisältöön siltä osin, että keskeiseksi toimijaksi sisäasiainministeriön asemesta tulisi kauppa- ja teollisuusministeriö, jolle jo muutoinkin kuuluvat asetuksen valmistelutehtävät ja joka tulevaisuudessa joutuu tekemisiin kilpailu-

kysymysten kanssa. Kun lupamenettely kokonaan poistuu, sisäasiainministeriön rooli todella tulee niin ohueksi, että sitä ei ole syytä kytkeä tähän toimeliaisuuteen. Näin ollen tulen yksityiskohtaisessa käsittelyssä esittämään ne muutokset, jotka on esitetty jo mietinnön vastalauseessa.

Herra puhemies! Tällaista lainsäädäntöä ei tulevaisuuden Suomessa kyllä tarvita.

Ed. S. Pietikäinen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. Laakkonen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Täällä on monissa puheenvuoroissa kritisoitu tätä lakia siitä, että tämä tuo lisää byrokratiaa. Tämähän poistaa lupamenettelyn, kun taas minun mielestäni olisi hyvä, jos se olisi säilynyt. Siinä mielessä tämä laki kyllä kovastikin liberalisoituu. Tämän lain arvostelijat eivät ole ollenkaan kiinnittäneet huomiota lastensuojelullisiin näkökohtiin. Nimittäin viihdelaitepelien käyttäjistä valtaosa on lapsia ja nuoria. Siksi pelien sisältöön tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota, koska niillä voidaan sanoa olevan myös kasvatuksellista vaikutusta. Mannerheimin Lastensuojeluliitto kiinnittikin lausunnossaan huomiota nimenomaan näihin näkökohtiin ja esitti myös 2 §:ään lisäystä näiden pelien sisällöstä. Nämä lisäykset olivat ihan paikallaan. En ymmärrä näiden kriitikoiden näkökulmia. He eivät ajattele asioita ollenkaan lastensuojelun näkökulmasta.

Ed. Lahtinen: Herra puhemies! Suomi on nyt Euroopan unionin jäsen. Vähän yli vuoden olemme olleet myös Eta-sopimuksen piirissä. Tämä merkitsee sitä, että Eurooppa-oikeus ylittää suomalaisen kansallisen lainsäädännön tällaisissa ristiriitatilanteissa.

Hallituksen esitys viihdelaitelaiksi ja siihen liittyvät asetukset ovat syntyneet ilmeisesti tilanteessa, jossa lainvalmistelijat eivät ole täysin käsittäneet Euroopan unionin jäsenyyden lainsäädännöllistä merkitystä. Koko viihdelaitelainsäädäntö on sen vuoksi puutteellisesti valmisteltu. Tämän todistivat äsken kaksi hallintovaliokunnan jäsentä, edustajat Ukkola ja Saario mitä selkeimmin.

Minulla on mukanani tässä professori Hannu Klamin lausunto 13.1.1995, jossa hän perustellusti toteaa Raha-automaattiyhdistyksen ajanvieteautomaattimonopolin Eurooppa-oikeuden nojalla kumoutuneen niin Etan kuin EU:nkin säädösten perusteella. Tietysti monopoli on myös monella tavalla kilpailulainsäädännön vastainen. Näin ollen meillä ei ole myöskään oikeutta tehdä kansallista lainsäädäntöä, joka ylläpitää kilpailuvääristymiä ja on ulkomaankaupan, EU:n sisäisen kaupan, vastaista, este suorastaan. Muutama viihdelaitelainsäädännön ristiriita ja ongelma tulee tässä minunkin puheessani, vaikka täällä on jo paljon näitä esille tullut.

Nimenomaan yksityisen yritystoiminnan kannalta Raha-automaattiyhdistys on käyttänyt määräävää markkina-asemaansa räikeästi väärin viime aikoina. Täällä on jo mainittu, että se on muuttanut laitteiden sijoitusopimuskäytäntönsä yhden vuoden sopimuksista kaikessa hiljaisuudessa kolmen vuoden sopimuksiksi tietoisena siitä, että ajanvieteautomaattimonopoli kumoutuu. Siirtyessään tekemään ajanvieteautomaattisektorilla kolmen vuoden sopimuksia Raha-automaattiyhdistys on sitonut automaattien sijoituspaikat niin, että ne ovat pitkiksi ajoiksi suljetut muilta eurooppalaisilta yrityksiltä, myös suomalaisilta, senkin jälkeen kun nyt lainsäädännössä monopoli kumoutuu. Tämä ei ole ollenkaan vähäinen ongelma, ja se on ehdottomasti korjattava viihdelaitelain säätämisen yhteydessä.

Herra puhemies! Arveluttava on myös lakiin sisällytetty ehdotus rahaliikenteen valvontalaitteista. Jos niistä tulee monimutkaisia ja kalliita kansallisen markkina-alueen suojelemiseksi ulkomaisilta yrityksiltä, ne ovat kilpailueste ja siten Eurooppa-oikeuden vastaisia. Tästä ongelmasta ei — niin olen ymmärtänyt — valiokuntakaan ole saanut virkamiehiltä selvyyttä. Ei kai ole mitään erityisiä syitä salata tätä taloudellisesti tärkeää yksityiskohtaa kansanedustajilta. Mikäli tällaiseksi syyksi esitetään verottaja ja sen luontainen epäluuloisuus, niin kyllä tässä voisi käyttää vertausta: Kun tuolla pilkillä istuu yksi nälkäinen ahneena jään päällä ja toinen nälkäinen vahtii siellä alapäässä, niin on kuin kaksi yrittäjää: Toinen sijoittaa viihdelaitteen toisen yrittäjän tiloihin, ja kyllä molemmat sen verran terveesti ahneita ovat, että jo keskenään valvovat, mitkä ovat kunkin rahoja. Kun ne ovat yksityisiä, ne maksavat niistä vielä veron, ed. Vihriälä. Sen sijaan Raha-automaattiyhdistys tietääkseni ei kovin moneen veromuotoon ole Suomessa osallistunut.

Lain perusteluihin on myös kirjattu kolmen kuukauden siirtymäaika monopolin purkautumiselle. Tämäkin suosii Raha-automaattiyhdistystä kilpailua vääristävällä tavalla. Se voi koko siirtymäajan monopolin suojaamana sijoittaa

omia laitteitaan ja sitoa sijoituspaikkojen yrittäjät kolmen vuoden ajaksi. Tekniikan yksityiskohtia en tiedä, mutta Raha-automaattiyhdistys saattaa ilmoittaa, että mikäli ei tätä allekirjoiteta, sieltä voivat lähteä suositut pajatsot ja pokeripelitkin pois, en tiedä. Jotakin tällaista on kuulunut.

Eftan valvontaviranomainen Esa ei nähnyt perusteita millekään siirtymäajalle, vaan on 30.12.94 antamassaan päätöksessä velvoittanut Suomen tasavaltaa kumoamaan ajanvieteautomaattimonopolin mahdollisimman pian. Lain voimaantuloa ei siis voida lykätä, vaan monopoli on kumottava heti. Tuossa päätöksessään Esa on todennut nykyisen lain myös Eta-sopimuksen vastaiseksi, ja tätä sopimusta on Suomi siis tietoisesti rikkonut sen koko voimassaoloajan 1.1.—31.12.94. Nyt kun olemme Euroopan unionin jäseniä, rikomme sitten EU-sopimustamme. Tällä johdonmukaisella sopimusten rikkomisella Suomi välittää siis viestin ulkomaisille yrityksille, EU-komissiolle ja EU:n jäsenvaltioille siitä, että Suomi ei tällaisena ole yrittäjäystävällinen maa. Tästä voi olla arvaamatonta haittaa muille suomalaisille yrittäjille ja koko Suomen taloudelle. Ajattelen, että Euroopan unionin komission jäsenet alkavat tutkiessaan Suomesta tulevia uusia valituksia katsella niitä jopa suurennuslasilla, koska monopoleihin ja kartelleihin tarrautuminen kansallisessa lainsäädännössämme on niin silmiinpistävää ja vahingoittaa tälläkin kentällä Suomen mainetta. Se on selvä este EU:n sisällä käytävän kaupan vapaudelle.

Lakiin on kirjattu myös viihdelaitteiden käyttötarkastuksia koskeva kohta. Mitä ihmettä tällaisella tsaarinaikaisella byrokratialla on tekemistä nyky-yhteiskunnan kanssa? Jos on kyse pelkästään tyyppihyväksynnästä rahaliikenteen valvontalaitteissa tai vastaavissa, se voidaan hoitaa valvontakilvellä. Jos annetaan vähän näille tsaarinaikaisille virkamiehille periksi, niin vaikka sinetöidään ne laitteet. Minkä takia ne pitää vielä paikan päällä tarkistaa? Onko takana jotakin ennakkosensuuriin viittaavaa, niin kuin täällä on epäilty, vai onko sisäministeriön — ministeri täältä taas sopivasti poistui — tarkoitus siirtää poliisin ajankäyttöä entistä enemmän toisarvoisiin tehtäviin.

Herra puhemies! Emme ikinä pääse tästä kotitekoisesta lamastamme luomalla jatkuvasti uutta byrokratiaa, vaan meidän pitäisi vapauttaa yritysten ja yrittäjien energiaa tuottavaan yritystoimintaan. Näen lukemattomia muitakin epäkohtia ja ihmeellisyyksiä, kuten uhkasakot. Uhkasakoista puhuttaessa viitataan siihen, että poliisi voi antaa uhkasakon tehostaakseen viihdelaitteen käytössäpitokieltoa. Tähän asti kai ne on tuomioistuin antanut. Onko tässä sisäasiainministeriön vallankaappauksesta kyse?

Joka tapauksessa aivan viimeisissä vaiheissa, marraskuussa muistaakseni, sisäasiainministeriö jakeli mm. poliisiviranomaisille lääninhallinnon kautta kirjeitä, joissa annettiin ymmärtää, että meillä olisi viime vuonna ollut vielä voimassa monopoli, vaikka se on kiistatta kumoutunut. Voi olla, että sisäministeri ei ole ehtinyt muilta kiireiltään ministeriönsä asioihin perehtyä, mutta toivottavasti tässä lain käsittelyn vaiheessa hän vielä edes toisella korvallaan joutaa kuuntelemaan, mitä edustajat haluavat sanoa.

Ed. Donner merkitään läsnä olevaksi.

Ed. K o r v a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Lahtinen on ilmeisesti lukenut pahalla silmällä valiokunnan mietintöä ja ehkä myös lakiehdotuksen perusteluja. Nimittäin lakiehdotuksen perusteluissa ja ennen kaikkea valiokunnan mietinnössä on puututtu juuri näihin kohtiin ja sillä tavalla kuin myös ed. Lahtinen kriittisessä puheenvuorossaan esitti.

Tässähän todetaan mm. se, että ensinnäkin viihdelaite voidaan ottaa ilman ennakkotarkastusta käyttöön. Tässä myös todetaan, että perustelujen mukaan asetuksella on tarkoitus säätää tapaukset, joissa tarkastusvelvollisuutta ei olisi. Hyväksytty rahaliikenteen valvontalaite saataisiin asentaa viihdelaitteeseen ilman eri tarkastusta. Edelleen valiokunta korostaa, että tarkastusvelvollisuus voitaisiin rajata mahdollisimman suppeaksi ja tarkastusmenettely olisi mahdollisimman joustava ottaen samalla huomioon ennakollisen tarkastusmenettelyn perusteet. Eli tässä on tehty juuri sillä tavalla, kuin ed. Lahtinen vaati, että pitää tehdä. Siis laite voidaan ottaa ilman ennakkotarkastusta käyttöön. Rahaliikenteen valvontalaite voidaan tyyppihyväksyttää. Totta kai siinä pitää olla valvontalaite. Se voidaan ottaa käyttöön ilman erillisia seremonioita. Kaikki menee sillä tavalla, kuin ed. Lahtinen esimerkiksi halusi menevän.

Ed. L a h t i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ei nyt aivan, ed. Korva. Jokaisessa viihdeautomaatissa on jo muuallakin Euroopassa ja Suomessa laskijalaite, ja se on kelvannut

siellä. Totta kai meillä voidaan kehitellä ihan omat laitetyypit valvontaan, mutta ne eivät saa mielestäni olla merkittävästi kalliimpia kuin muualla maailmassa käytettävät.

Ennakkotarkastus ei suinkaan tässä lievene. Nythän tulevat uudestaan kontrollin piiriin mm. musiikkiautomaatit, jotka vapautettiin vasta jokunen vuosi sitten kuukausittain tehtävästä ilmoitusmenettelystä. Nyt — näin minulle on ainakin sanottu, valiokunnan jäsenet tietävät paremmin — on mahdollista, että lakia voi tulkita niinkin, että poliisiviranomainen joutuisi tutkimaan paitsi musiikkiautomaatin, myös siinä olevat levyt ja niiden sisällön. Kyllä poliisit varmasti sen joissain olosuhteissa tekevät, mutta mistä on pois tällainen homma? Entinen poliisimies Aittoniemi, jos olisi sata englanninkielistä levyä, joissa voi olla vähän tuhmia sanoja, miten tuosta selviäisi normaali kenttätyössä oleva poliisimies sensuuriviranomaisena?

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Korvalle sanon, että kyllä asiat voidaan, kun halutaan, ymmärtää mitenpäin tahansa. Onhan tässä ihan selkeä ennakkosensuuri. Minä yritin saada aikaan sen, että tästä olisi saatu perustuslakivaliokunnan lausunto, mutta ei. Poliisin tehtävänähän on tutkia näitten musiikkiautomaattien sisältö. Jos ne ovat raaistavia, tai mikä se sanonta on, silloin ne poistetaan. Mitä ihmettä se muuta on kuin ennakkosensuuria? Mutta kuten vastalauseesta käy ilmi ja puheenvuorossani toin esille, jos kerta halutaan ne tutkia, kyllä poliisin sijasta silloin on elokuvatarkastamo oikea paikka. Silloin tämä laki olisi pitänyt säätää perustuslain säätämisjärjestyksessä.

Tähän sisältyy ennakkosensuuri. Siitä, ed. Korva, ei päästä yhtään mihinkään. Jos ed. Korva viitsisi lukea sen vastalauseen, joka liittyy mietintöön, hän huomaisi, että 9 §:ää eli raskasta valvontabyrokratiaa ei tarvita.

Ed. V ä i s t ö : Herra puhemies! Nyt käsittelyssä on esitys koko ajanvieteautomaatteja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. Toivon ed. Korvaan viitaten, että tätä lainsäädäntöä katsottaisiin hyvällä silmällä. Meillähän Raha-automaattiyhdistyksellä on ollut yksinoikeus ajanvieteautomaattien suhteen. Nyt kuitenkin tavoitteena on, että viihdelaitetoiminnan harjoittamiseen olisivat oikeutettuja kaikki elinkeinon harjoittamiseen oikeutetut. Hallituksen esityksessähän lähdetään siitä, että viihdelaitetoimintaa saisi harjoittaa ilman viranomaisen lupaa. Kuitenkin viihdelaite olisi ennen käyttöönottamista varustettava rahaliikenteen valvontalaitteella.

Sisäasiainministeriössä on perusteilla tarkastuslaitos, joka suorittaisi rahaliikenteen valvontalaitteiden tyyppihyväksynnän sekä viihdelaitteen käyttöönottotarkastuksen. Tässä ehdotuksessahan ehdotetaan perustettavaksi sisäasiainministeriöön myös viihdelaitelautakunta, joka antaisi mm. lausuntoja viihdelaitteen avulla käytettävistä video- ja ohjelmapeleistä.

Arvoisa puhemies! Valiokunta on todennut tätä lakiehdotusta käsitellessään, että ehdotetun lain säätäminen on välttämätöntä jo senkin johdosta, että Eta-sopimus edellyttää meiltä ajanvieteautomaattitoiminnan harjoittamisen sallimista myös muille kuin Raha-automaattiyhdistykselle.

Erityistä huomiota hallintovaliokunta kiinnitti näiden laitteiden käyttöön ja käyttäjiin. Valiokunta totesi, että erityisesti lasten ja nuorten osalta, jo aiempiin tutkimuksiin ja tietoihin viitaten, on syytä olla joskus huolissaankin, ja siitä syystä asiaan on kiinnitettävä erityistä huomiota. Nämä laitteethan ovat kehittyneet siihen suuntaan, että niillä on myös kasvatuksellista vaikutusta. Muualla maailmassa on pelien todettu sisältävän myös huumeiden käytön suosimista tai niille aineille altistamista eräänlaisena piilosanomanakin. Tästä syystä valiokunta korosti asiaa ja muuttikin hallituksen esitystä 2 §:n kohdalta niin, että viihdelaitteen avulla käytettävä video- tai muu ohjelmapeli ei saa olla sisällöltään epäsiveellinen tai raaistava taikka huumeaineiden käyttöön altistava. Me pidimme valiokunnassa tätä lisäystä huumeaineiden osalta välttämättömänä. On myös tullut esille, että pelitoiminta voi pelaajille aiheuttaa haitallista peliriippuvuutta. Siihenkin valiokunta kiinnitti mietinnössään huomiota.

Arvoisa puhemies! Erityisesti Raha-automaattiyhdistys on jo tähänkin asti kiinnittänyt toiminnassaan vakavasti huomiota niihin haittoihin, joita pelitoiminta on synnyttänyt, ja näiden torjumiseen. Valiokunta katsoi, että viihdelaitelautakunnassa on oltava edustettuina myös lastensuojelun ja kehityspsykologian asiantuntemus.

Ed. Ukkola toi äsken esille, että tässä on ennakkovalvontaa. Valiokunta mietinnössään korostaa, että lakiehdotus ei sisällä viihdelaitteen avulla käytettävän pelin sisällön ennakkovalvontaa vaan on luonteeltaan jälkikäteisvalvontaa. Hallintovaliokunta otti mietintöönsä lausuman: "Valiokunta edellyttää hallituksen huolehtivan

siitä, että muun muassa pelitoiminnan haittojen torjumiseksi seurataan kokonaisvaltaiseksi uuden lainsäädännön toimeenpanoa ja soveltamista, sekä siitä, että ryhdytään tarpeellisiin toimenpiteisiin havaittujen epäkohtien poistamiseksi."

Arvoisa puhemies! Pöydille on jaettu nimelläni kulkeva 19 §:n muutosehdotus. Tässä ehdotetaan uutta siirtymäsäännöstä. Ehdotus on syntynyt sisäasiainministeriön, Raha-automaattiyhdistyksen ja myös automaattien vuokraajien edustajien kanssa käydyn keskustelun pohjalta. Markkinoilla on rahalukollisia automaatteja ja laitteita, joita voidaan pitää maksusta yleisön käytettävänä ilman ilmoitusta tai lupaa. Nämäkin laitteet tulevat viihdelaitelain soveltamisalaan, ja ne olisi hallituksen esitykseen sisältyvän siirtymäsäännöksen sanamuodosta johtuen varustettava välittömästi lain voimaan tullessa rahaliikenteen valvontalaitteella. Tähän liittyen muutosta siirtymäsäännökseen esitetään, koska asetuksella säädettävää rahaliikenteen valvontalaitteen tarkastus- ja hyväksymismenettelyä ei saada voimaan samanaikaisesti lain voimaantulon kanssa. Nämä laitteet tulisi siis poistaa markkinoilta lain voimaan tullessa. Tätä menettelyä ei voida pitää asianmukaisena eikä tarkoituksenmukaisena. Kun lain voimaantuloa ei voida lykätä, koska Eftan valvontaviranomainen on todennut jo aikanaan ajanvieteautomaattilain olevan ristiriidassa Eta-sopimuksen kanssa, siirtymäsäännöstä esitetään muutettavaksi täällä ehdottamallani tavalla.

Sisäasiainministeri P e k k a r i n e n: Arvoisa puhemies! Ensinnäkin menen muutosehdotukseen, minkä ed. Väistö, hallintovaliokunnan puheenjohtaja, esitti. Se on varmasti perusteltu ja tarpeen sen jälkeen, kun lain voimaantuloa nopeutettiin siitä, mitä alkuperäisessä hallituksen esityksessä oli ajateltu. Myös tämän nopeuttaminen kaiken sen tiedon jälkeen, mikä sitten hallituksen esityksen antamisen on tullut käyttöömme, on kaikin puolin perusteltua ja aivan oikein.

Arvoisa puhemies! Muutama sana itse lakiesitykseen, sen taustaan, sen tässä vaiheessa, tässä ajankohdassa olemiseen.

Ensinnäkin, niin kuin kaikki tiedämme, Raha-automaattiyhdistyksellä on ajanvieteautomaateista annetun lain mukaan ollut tähän saakka yksinoikeus ajanvieteautomaattipeleihin Suomessa. Tuo yksinoikeus mielestäni aiemmassa ajassa, vanhassa järjestelmässä, oli monella tavalla hyvää ja perusteltua. Se muun ohessa turvasi ja varmisti sen, että ajanvieteautomaattien tuotosta useita kymmeniä miljoonia markkoja, lähes 100 miljoonaa markkaa, on saatu julkisen vallan käyttöön niin, että näillä rahoilla on voitu tukea sosiaalityötä, terveystyötä ja -tointa, vanhustenhuoltoa ja tämäntapaisia laissa säädettyjä ja määrättyjä toimia Suomessa. (Ed. Lahtinen: Puolueita!) — Ed. Lahtinen, väitteitä siitä, että näitä rahoja käytettäisiin merkittävällä tavalla, olennaisella tai edes maininnan arvoisella tavalla puolueiden toimintaan, tuon tuosta kuulee, ja niillä on jotenkin, sanoisiko, asetettu kyseenalaiseksi Raha-automaattiyhdistyksen toiminta. Ne väitteet ovat minusta vailla minkäänlaista perustetta. Toivon, että ed. Lahtinen esimerkiksi käy sen viimeisen jakoesityksen läpi, joka Raha-automaattiyhdistyksen hallituksen toimesta on valmisteltu ja jonka sosiaali- ja terveysministeriö on edelleen jalostanut ja valmistanut itse päätökseksi. Toivon, että käytte ne hankkeet läpi, joita sieltä rahoitetaan. Toteatte varmasti tuon läpikäymisen jälkeen, että säädöksissä mainittuja toimia, yhteiskunnallista hyvää, edistetään näillä tuotoilla.

Eta-sopimuksen voimaan astuminen viime vuoden alusta alkuvaiheessa kyseenalaisti ja jo tiedämme tällä hetkellä, että käytännössä estää sen, että yksinoikeus ajanvieteautomaatteihin, -peleihin, voisi säilyä Raha-automaattiyhdistyksellä tai ylipäänsä millään muullakaan yhteisöllä.

Aivan aiheestakin on tietysti jälkikäteen viime vuoden lopulla ja viime kuukausien aikana kyselty sen perään, eikö aikaisemmin olisi pitänyt ryhtyä muuttamaan Suomen lainsäädäntöä niin, että ajanvieteautomaattipeleissä sallittaisiin vapaa kilpailu ja tälle sektorille päästettäisiin kaikki ne liikkeenharjoittajat ja ammatinharjoittajat, jotka siinä kentässä haluavat toimia.

Kun Eta-sopimus astui voimaan, alkuvaiheessa oli todella epäselvää, onko niin, että Etan säädöstö ilman muuta ja ehdottomasti merkitsee sitä, että ajanvieteautomaattipelien yksinoikeudet on pakko tuossa vaiheessa purkaa. Esan toimesta meitä lähestyttiin ja pyydettiin selvitystä Suomelta 10.2.94. Esan kirjeen pohjalta asia oli esillä 16.3.94 Eta-asiain neuvostossa, jossa on eri ministeriöiden, eri hallinnonalojen, edustus mukana. Muistini mukaan neuvottelukunta toimii ulkoministeriön johdolla. Siinä neuvottelukunnassa todettiin, että yksinoikeutta lievemmin ne ongelmat, mitkä meillä ajanvietepeleihin saattaisivat liittyä, voivat olla Suomessa hoidettavissa, ja implikoitiin tuossa vastauksessa, että Suomi on valmis tarkistamaan näitä säännöksiä tavalla,

jonka tarkistusten yksityiskohtaisia mallia ei tuossa vaiheessa vielä kerrottu.

Siihen, ettei kerrottu, osaltaan vaikutti se, että tämän asian ratkaisemisen kannalta merkittävän ennakkotapauksen tiedettiin olevan EU-tuomioistuimen käsittelyssä, ns. Schindlerin tapauksen, ja 24.3. viime keväänä Schindlerin tapauksesta tuli lopullinen päätös EU-tuomioistuimelta. Se käytännössä varmensi sen, että Suomi omalta osaltaan joutuu purkamaan ajanvieteautomaatteihin liittyvän yksinoikeuden, jota siis meillä on hallinnut nimenomaan Raha-automaattiyhdistys.

Kannattaa kiinnittää huomiota siihen, että vielä 24.3.94 jälkeenkin huhtikuussa 94 Helsingin yliopiston Kansainvälisen talousoikeuden instituutissa valmistui tutkimus, joka korkean tason tutkimus ei vielä tuossa vaiheessakaan Suomen juristeriikan mukaan ollut aivan yksiselitteisen varma siitä, koskeeko yksinoikeuden purkaminen myös viihdepelejä. Tuon tutkimuksen tekijä oli Maija Laurila. Hänen tekemänsä tutkimus julkaistiin mainittuna ajankohtana, siis huhtikuussa 94.

Schindlerin tapauksen jälkeen sisäasiainministeriössä tehtiin päätös siitä, että käynnistetään nopeasti ajanvieteautomaattilain valmistelu, joka laki tuon yksinoikeuden meillä sitten kumoaa. Näin tehtiin. Kesän aikana esitys valmistui, ja lokakuussa viime syksynä siis esitys eduskunnalle annettiin, ja asia on täällä oman käsittelynsä nyt läpikäynyt.

Halusin tämän historian ja taustan kertoa siitä, minkä takia ja millä tavalla asia eteni siihen, että erillisen, nyt käsittelyssä olevan lain valmisteluun päädyttiin ja nimenomaan tässä aikataulussa, kuin nyt on kerrottu.

En halua jatkaa asiasta sen enempää. Totean vain, että minusta ne tarkistukset ja lisäykset, mitä valiokunta on mietintöön kirjannut, ovat kaikin tavoin perusteltuja ja aivan hyviä.

Minunkin on ed. Laakkosen tapaan vähän vaikea nähdä, millä tavalla vanhaan järjestelmään verrattuna nyt ainakaan byrokratia tässä lisääntyy. Sitä ymmärtääkseni ei missään tapauksessa tapahdu.

Se, tarvitaanko tässä minkäänlaista valvontaa, on tietysti toinen asia. Minä ymmärrän, että on sellaista bisnesmaailmaa, joka ei halua näihin toimiin minkäänlaista valvontaa eikä minkäänlaista kontrollia. Sellaisia äänenpainoja, sellaisia lehtiartikkeleita on saattanut lukea viimeisten viikkojen aikana, ja siitä tietyllä tavalla samanhenkisyydestä kielivät myös eräät täällä käytetyt puheenvuorot. Minä yhdyn siihen valiokunnan kantaan, joka täällä on mietintöön kirjattu ja jossa korostetaan kuitenkin niitä ongelmia tai niitä haittoja, mitkä näiden pelien hulvattomaan käyttöön, jos sellainen sallittaisiin, voisi liittyä. Siitä syystä nämä lausumat ja kirjaukset, mitä tänne on kirjattu, ovat paikallaan ja perusteltuja.

Ed. K o r v a (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Vielä haluan lyhyesti palata viihdelaitelautakunnan asemaan. Kun ed. Ukkola lakiehdotuksesta ja myös mietinnöstä poiketen esittää täysin päinvastaisia väitteitä, haluan todeta 9 §:stä sen, että tässähän säädetään seuraavasti: "Sisäasiainministeriön yhteydessä toimii viihdelaitelautakunta, jonka tehtävänä on seurata viihdelaitealan kehitystä ja antaa lausuntoja - - ." Varmemmaksi vakuudeksi vielä hallintovaliokunta on mietinnössään tätä asiaa täsmentänyt toteamalla näin: "On huomattava, että lakiehdotus ei sisällä viihdelaitteen avulla käytettävän pelin sisällön ennakkovalvontaa."

Se, että ed. Ukkola väittää, että hänen vastalauseessaan asia on sanottu toisin, ei vielä muuta tätä tosiasiaa, mikä on lakiehdotuksen ja mietinnön sisältö.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri lähti taas tietenkin tapansa mukaan pois eikä ole kuuntelemassa. Hän ei kuuntele täällä käytettyjä puheenvuoroja ja sitten kuitenkin vastaa, ikään kuin olisi kuunnellut.

Ed. Väistö sanoi, että lakia ei voida lykätä. Tämä voidaan hylätä, ja itse asiassa: Tarvitaanko lakia? Minä katson, että ei tässä yhtä ainutta lakia tällä viihdelaitelailla kumota. Tämä on uutta lainsäädäntöä. Minä vain kysyn: Onko joka asiasta tässä maassa säädettävä lailla? Onko kaikki pienetkin risaukset tuotava tämän raskaan järjestelmän läpi? Olisi aivan hyvin sisäasiainministeriön päätöksellä voitu ilmoittaa, että Raha-automaattiyhdistyksellä ei ole monopolia ja kilpailu on vapaa, ja sillä siisti. Mitään valvontaa minun mielestäni ei nykyaikaisessa yhteiskunnassa enää tarvita.

Jos ministeri väittää, ettei tämä laki ole byrokraattinen, niin sitten minä en kyllä ymmärrä mitään. Jos uusi lautakunta tarvitaan ja kaksinkertainen valvonta joillekin merkillisille laitteille, niin mitä muuta se on kuin byrokratian lisäämistä?

Toinen asia on se, mihin ed. Korva puuttui: ennakkosensuuri. Tuomioistuimet ja yleensä laintulkitsijat tulkitsevat lakeja pahalla tavalla,

kansalaisten kannalta aina epäedullisesti. Kun luetaan pykälä, niin totta kai siinä on ennakkosensuurin mahdollisuus. Ei sitä edellytetä, mutta mahdollisuus siinä on, kun sanotaan "seurata". Ei pykälässä sanota, että seurataan jälkikäteen sisältöä. Nimenomaan sanotaan "seurata". Jos halutaan seurata, niin voidaan seurata etukäteenkin.

Ed. Saario (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ministeri Pekkariselle totean, että on se kummallista, etteikö kilpailun merkittävyyttä olisi voitu havaita muutoin kuin niin, että siihen täytyisi jonkin ulkopuolisen voiman puuttua. Kyllä kai Suomessa olisi ollut mahdollista arvioida, eikö jo olisi aika vapauttaa kilpailua tälläkin alalla ilman, että olisi pitänyt odottaa sitä, että me joudumme varsin kiusallisen huomion kohteeksi, olkoon että kysymyksessä ei ole maailman suurimpia asioita, mutta tämä joka tapauksessa kertoo jotain siitä tahmeudesta, jolla Suomessa näitä asioita halutaan käsitellä.

Ed. Väistölle totean, että ei Esan päätös tässä asiassa lainkaan ollut kehotus, että laatikaa laki, joka on suurin piirtein yhtä byrokraattinen kuin vanha järjestelmä, vaan Esa ilmoitti, että Suomen on vapautettava kilpailu ja purettava monopoli. Se olisi voitu tehdä yksinkertaisesti peruuttamalla monopoli ja arvioimalla, minkälaista uutta lainsäädäntöä tarvitaan maailmassa, jossa kaikilla medioilla, kaikilla erilaisilla viestintävälineillä, tulee yhä uutta informaatiota ja reagoitavaa, ja me nyt sitten lankeamme flippereihin. Minä kyllä epäilen, että lain suunnittelija on joskus pahasti jättänyt sormensa flipperin kampeen ja siitä vihastunut.

Ed. Varpasuo (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tässä keskustelussa on annettu aika väärää kuvaa viihdelaitelautakunnasta. Minun on sanottava, että esimerkiksi asiantuntijakuulemisten yhteydessä asianosaiset eli automaattien vuokraajat itse totesivat, ettei lautakunnassa ole mitään ongelmaa sinänsä, vaan he jopa totesivat, että asian merkittävyyden vuoksi viihdelaitelautakunnan tehtävistä ja kokoonpanosta tulee säätää viihdelaitelaissa, eikä se heidän mielestään suinkaan ollut mikään ongelma.

Sen keskustelun perusteella, mikä valiokunnassa käytiin, valiokunta nimenomaisesti pani mietintöönsä ponnen, jossa edellytetään "hallituksen huolehtivan siitä, että muun muassa pelitoiminnan haittojen torjumiseksi seurataan kokonaisvaltaisesti uuden lainsäädännön toimeenpanoa ja soveltamista, sekä siitä, että ryhdytään tarpeellisiin toimenpiteisiin havaittujen epäkohtien poistamiseksi". Nimenomaan korostettiin sitä, että viihdelaitelautakunta ei ole mikään ennakkosensori, vaan se on jälkikäteisvalvontaa luonteeltaan, ja sillä pitäisi tietysti olla myös ennakolta estävä vaikutus, koska tiedetään, että voidaan jälkikäteen seurata pelien sisältöä. Minusta tämä on hyvin lievä muoto seurata, mitä tällä alalla tapahtuu, kun kaikki kuitenkin tietävät, että videopelien kanssa voidaan hyvinkin nopeasti mennä eteenpäin ja se kaiken kaikkiaan on ala, jolla lapset ja nuoret ovat kovin hyvin viihtyneet.

Sisäasiainministeri Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Ed. Saarion puheenvuoron johdosta sanon vain sen, että en tiedä, onko kilpailun salliminen ja kovan kilpailun käyminen nimenomaan ajanvieteautomaattialalla merkittävä yhteiskunnallinen asia, onko kilpailun sinne saaminen jollakin tavalla itseisarvo. Minusta sen jälkeen, kun tiedetään, mitä Esan päätökset nyt ovat, kilpailun salliminen on välttämättömyys, sen myönnän, mutta siitä, että se olisi yhteiskunnallisesti merkittävä asia itseisarvoisesti, olen hieman eri mieltä.

Nyt ne rahat, jotka aikaisemmin tulivat sosiaalitoimeen, terveydenhuoltoon, vanhustenhuoltoon jnp., menevät muutamia veromarkkoja lukuun ottamatta kaikki näiden toimijoiden taskuihin ja tulokseksi, rahat jotka tässä toimintakentässä liikkuvat. Vähintäänkin näiden toimien järjellinen kontrolli on paikallaan, niin kuin valiokuntakin esittää.

Ed. Metsämäki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En ole nähnyt lakiesityksessä sellaisia ongelmia, joihin esimerkiksi edustajat Ukkola, Saario ja Lahtinen ovat viitanneet. Kilpailun vapautuessa mielestäni todella tarvitaan edelleenkin niin pelien sisällön kuin rahaliikenteenkin valvontaa. Vai ovatko edustajat Saario ja Ukkola, jotka nyt kovimmin tätä valvontaa ovat vastustaneet, sitä mieltä, että hällä väliä, vaikka laitteissa käytetty videomateriaali olisikin väkivaltaista, raaistavaa taikka, kuten on todettu, huumeiden käyttöä suosivaa, kunhan vain yrittämisen vapaus turvataan? Sekö tässä nyt on kaikkein päällimmäinen asia?

Olen myös sitä mieltä, että vaikka pääosin suomalainen yrittäjäkunta onkin rehellistä, suomalaisissa yrittäjissä, niin kuin meissä kaikissa, on kaiken näköisiä ihmisiä, joten myöskin raha-

liikenteen valvonta näiltä osin on aivan paikallaan. Valtion tulee myös tätä kautta saada omansa, niin kuin se on saanut Raha-automaattiyhdistyksen kautta.

Valvonnan suhteen minua arveluttaa se, että valvonta on jätetty poliisiviranomaisen harteille. Siitä voi näin ollen tulla kuollut kirjain pelkästään siitä syystä, että en oikein usko, että poliisilla on tällaiseen toimintaan tarvittavia resursseja.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Pekkariselle sanon, että kun monopolia puretaan, niin tässä kyllä on tuplavalvonta. Kaikki se, mitä viihdelaitelautakunnan tehtäväksi on säädetty, olisi voitu lain muiden pykälien avulla hoitaa. Ministeri Pekkarinen on hyvä ja lukee, mitä vastalause sisältää.

Ed. Metsämäelle siitä, onko suositeltavaa, että tulee arveluttavaa materiaalia: ei tietenkään. Jos tulee, asiaan voi puuttua, mutta en minä hyväksy ennakkosensuuria. (Ed. Metsämäki: Ei tässä ole ennakkosensuuria!) — Kyllä tässä on, tämä mahdollistaa ennakkosensuurin. Pitää paikkansa, mitä ed. Varpasuo sanoi, että viihdelaiteyrittäjätkään eivät huomanneet tätä eivätkä kiinnittäneet siihen huomiota. Avoimuus, julkisuus ja sananvapaushan eivät ole tässä talossa eivätkä yhteiskunnassa juuri missään kunniassa. Jos ei kriittisesti siltä pohjalta asioita tarkastele, tässä talossa menee läpi minkälaisia lakeja tahansa ja sitten ihmetellään jälkeenpäin, että voi voi: Nyt tarkastetaan ja nyt ovat poliisit hukkumassa uusiin töihin ja tehtäviin. Eli kyllä kontrollissakin, niin kuin ministeri Pekkarinen sanoi, täytyy jonkinlainen järki olla. Jos kontrollia on, ei sen tarvitse olla kaksinkertaista.

Itse asiassa meillä on huumausainelait ym. rikoslait, jotka estävät tällaiset. Tämä ei olisi tarvinnut muuta kuin ministeriön päätöksen, että Raha-automaattiyhdistyksen monopoli puretaan, eikä eduskunnan olisi tarvinnut tämmöisistä asioista täällä keskustella.

Ed. L a h t i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Ed. Varpasuo puolusti valvontalautakuntaa sillä, että kun Automaattivuokraajat ry. ei huomannut sitä vastustaa, niin kritiikki on toisarvoista. Kansanedustajat sanoivat, että meillä on tarpeeksi valvontaa ja lautakuntia ja me vastustamme, vaikka tätä asiaa eivät yrittäjät huomanneet vastustaa.

Erityisen loukkaavana yrittäjiä kohtaan koen sen, että nyt tarvitaan valvontaa, kun yksityistetään. Raha-automaattiyhdistys on saanut tehdä aivan niin kuin haluaa. Minulla on Helsingin Sanomista viime vuodelta lehtileike, jossa Raha-automaattiyhdistyksen kenttäpäällikkö Risto Lehtinen sanoo, että sellaista rajaa on pidetty, ettei peleissä ammuta eikä aseilla tuhota ihmisiä, ja pitää sitä moraalisena kysymyksenä. Samanaikaisesti Raha-automaattiyhdistyksen Pelikaanihallissa kävi lehden toimittaja ja otsikkona on "Veri roiskuu ja päät putoilevat". Täällä sanotaan, että saahan peleistä verta pois ja joskus päiväsaikaan näin on tehtykin, ja illalla kytketään vanhemmille vakiopelaajille verikytkin päälle. Tällaista saa harrastaa siis Raha-automaattiyhdistys, mutta heti, jos yksityinen yritystoiminta tulee mukaan, epäillään, että se tuo raaistavia ja nuorisoa turmelevia asioita. Tämä on kyllä moraalittomuuden huippu ja loukkaa suomalaisia yrittäjiä.

Ed. Lahikainen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. V ä h ä n ä k k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Yhdyn ed. Metsämäen arvosteluun koskien edustajien Saario, Ukkola ja nyt myös valitettavasti Lahtinen puheenvuoroja. Silloin, kun on yksityisestä liiketoiminnasta kysymys, niin teidän mielestänne täytyy olla täysi, villi vapaus. Kun mammonaa palvellaan, niin mitään rajoituksia ei pitäisi olla.

Nimenomaan meidän maassamme on työntekijöiden, lasten ja perheiden suojaksi laadittu hyvin monia lakeja, jotka ovat, ed. Ukkola, todella tarpeellisia. Tässä, kuten ed. Metsämäki jo totesi, rahaliikenteen valvonta on erittäin tärkeä seikka. Toinen on nuorison suojeleminen niiltä haitallisilta vaikutuksilta, mitä väkivaltaviihde saattaa aiheuttaa.

Mitä tulee ed. Lahtisen mainintaan siitä, että kun yksityistetään, pannaan kontrollia, ja kun oli valtion laitos, kontrollia ei tarvittu, siinä on vastaus jo kysymykseen: Kun on yhteiskunnan hallinnossa oleva laitos, niin siinä otetaan jo huomioon niitä näkökulmia, joita yksityinen ei koskaan tule ottamaan huomioon.

Ed. L a a k k o n e n: Arvoisa herra puhemies! Käsittelyssä olevalla viihdelaitelailla puretaan siis Raha-automaattiyhdistyksen yksinoikeus viihdepeleihin. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys Yty ry:n lausunnon mukaan viihdepelien tarjonta, mainostaminen ja ihmisten houkutteleminen pelaamaan muuttuu

aggressiivisemmaksi. Tämä onkin ymmärrettävää, kun kaikilla elinkeinonharjoittajilla on mahdollisuus ryhtyä hankkimaan rahaa viihdelaitepeleillä. Kun tavoitellaan rahallista voittoa, ei olla kiinnostuneita pelien mahdollisesti aiheuttamista yhteiskunnallista haitoista, saati niiden torjumisesta.

Kun viihdelaitetoiminta on ollut Raha-automaattiyhdistyksen yksinoikeutena, ei ole ollut havaittavissa, että Raha-automaattiyhdistys olisi harjoittanut pelitoiminnan aggressiivista myyntiä, eikä se juuri mainostanutkaan pelejään. Raha-automaattiyhdistys on harkinnut tarkasti pelilaitteiden sijoituspaikat ja seurannut aktiivisesti pelilaitteiden käyttöä. Se on myös vakavasti kiinnittänyt toiminnassaan huomiota pelitoiminnan haittojen torjumiseen. Tässä tulee rahallisen voiton maksimoinnin myötä tapahtumaan täyskäännös.

Arvoisa herra puhemies! Voimassa olevan lain mukaan siis Raha-automaattiyhdistyksen saamat voitot on käytetty yleishyödyllisiin tarkoituksiin vanhusten, vammaisten ym. hyväksi. Puhdas jaettava tuotto on ollut viime vuonna noin 1 350 miljoonaa markkaa. Vuoden 1995 puhtaaksi tuotoksi on arvioitu noin 1 400 miljoonaa markkaa. Uuden lain myötä viihdelaitteiden voitot keräävät yksityiset elinkeinonharjoittajat.

Entiset periaatteet eivät välttämättä sido yksityisiä yrittäjiä. On selvää, että yritystoiminnan ja kansalaistoiminnan tavoitteet poikkeavat yleensä toisistaan.

Verotuksellinen näkökulma on myös merkittävä. Eta-sopimus kieltää verotuksen erilaisuuden. Esimerkiksi tässä asiassa tulisi ottaa huomioon yhteiskuntamoraalinen näkökulma myös verotuksellisesti. Verotuksen pitäisi eritellä ja kohdella eri tavalla suoranaista yritystoimintaa ja kansalaisjärjestöjen varainhankintaa. Siinäpä meidän uusille euroedustajillemme tehtävää, jotta muutos saataisiin aikaan EU-tasolla.

Jo vuosikymmenien ajan on pelitoiminnan sääntelyllä ja valvonnalla ollut pyrkimys vaikuttaa siihen, ettei pelitoiminta aiheuta ongelmia yhteiskunnalle eikä yksilöille. Viihdelaitepelien käyttäjistä valtaosa on lapsia ja nuoria. Pelien sisältöön tulee kiinnittää entistä enemmän huomiota, koska niillä voidaan sanoa olevan myös kasvatuksellista vaikutusta. Ongelmallista on myös se, kun pelihimo valtaa lapsen, jolla ei olekaan tarpeeksi rahaa. Silloin voidaan ottaa käyttöön epärehelliset keinot.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto kiinnitti lausunnossaan huomiota nimenomaan lastensuojelullisiin näkökohtiin. Kansainvälisten kokemusten mukaan on voitu todeta, että lapset keskittyvät peleihin hyvin intensiivisesti ja omaksuvat niihin piilotettua arvomaailmaa ja käyttäytymismalleja. Nykytietämyksen mukaan muualla maailmassa ja jossain määrin myös Suomessa, kuten ed. Lahtinen mainitsi, on näissä peleissä runsaasti raakaa väkivaltaa, itsekkyyttä ja myös huumeiden käyttöön viittaavia piilosanomia. Aggressiivinen huumemarkkinointi kohdistuu jo nykyisellään Suomessa jopa kymmenvuotiaisiin lapsiin. Aggressiivinen seksibisnes on todellisuutta maassamme. Jopa lapsia seksuaalisesti hyväkseen käyttävien pedofiilien määrä jatkuvasti lisääntyy. Viihdelaitelain liberalisointi voi vaikuttaa ikävällä tavalla myös näihin alueisiin.

Siksi valiokunta Mannerheimin Lastensuojeluliiton suosituksesta lisäsi 2 §:ään vielä sen, ettei video- tai muu peli saa olla, paitsi epäsiveellinen ja raaistava, myöskään huumausaineiden käyttöön altistava. Kansainvälisten kokemusten mukaan aggressiivinen pelien esillä pitäminen ja markkinointi ja pyrkimys taloudellisen hyödyn maksimointiin lisäävät, niin kuin jo mainitsin, epäsiveellisten ja raaistavien pelien käyttöä. Siksi oli täysin paikallaan, vaikka on kritisoitu, lisätä mainitsemani kohdat pykälään.

Sisäasiainministeriön yhteyteen tulee lain mukaan viihdelaitelautakunta, jonka tarkoituksena on seurata viihdelaitelain kehitystä ja antaa lausuntoja. Lautakunnalta toivotaan aktiivista panostusta työhön. Sen tulee ottaa kantaa siihen, mikä on moraalisesti ja yhteiskuntapoliittisesti hyväksyttävää ja mikä ei. Sen tulee vaikuttaa käytännön sovellutuksiin ja lain tulkintoihin. Myös viihdelaitteiden markkinointia tulee seurata. Hallintovaliokunta pitää mietinnössään välttämättömänä, että viihdelaitelautakunnassa on edustettuna myös lastensuojelun ja kehityspsykologian tutkimuksen asiantuntemus, eivätkä tätä vastustaneet myöskään viihdelaitteiden omistajat.

Nykylain mukaan on siis viihdelaitteille lupamenettely. Se nyt poistuu Eta-säädösten vuoksi. Poliisilla on lain mukaan oikeus tarkastaa, ettei laite ole ohjelmapelien sisällössä määritellyn pykälän vastainen ja ettei sitä ole sijoitettu säännösten vastaisesti. Mainituissa tapauksissa poliisi voi tehdä tarkastuksen. Kuulemamme poliisiasiantuntija sanoi valiokunnassa, ettei poliisi virkatehtävissään yleensä käy marketeissa, ravintoloissa ja urheiluhalleissa muuten kuin hälytettynä eli tämä pykälä ei käytännössä toimi muuten

kuin siten, että yksityiset henkilöt pitävät silmänsä auki ja ilmoittavat havaitsemistaan väärinkäytöksistä poliisille, joka sitten vasta tekee tarkastuskierroksen.

Arvoisa herra puhemies! Uusi laki antaa yrittäjille lisämahdollisuuden ansaita rahaa. Valitettavasti vain todennäköisesti on käymässä niin, että se tapahtuu lasten ja nuorten ja heidän henkisen kehityksensä kustannuksella. Kun tämä uhka on olemassa, on tarpeen viihdelaitelautakunnan olemassaolo. Toivottavasti se tekee aktiivisesti työtään.

Ed. R i m m i (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Olen kuunnellut osin huolestuneena keskustelua siltä osin, että on ollut äänenpainoja, joissa on pidetty hyvin huonona sitä, että valvontaa suoritetaan, eikä voi olla perusteluna se, että Raha-automaattiyhdistyksen aikana valvontaa ei ole suoritettu. Me voimme varmaan olla aika yksimielisiä siitä, että valvonta on ollut liian heikkoa, koska hyvin huonoa viihdemateriaalia on olemassa ja lapset saavat mitä kieroutuneimpia vaikutteita. Kasvattajat päiväkodeissa, kouluissa ja myös vanhemmat ovat tästä kehityksestä hyvin huolestuneita. Nyt, kun lakia muutetaan, olen kyllä sitä mieltä, että valvonnan pitää olla olemassa, sen pitää olla hyvinkin tarkkaa. Mielelläni näkisin myös tietynlaista ennakkovalvontaa enkä kuitenkaan näe tätä asiaa, ed. Lahtinen, sillä tavalla, että tällä hyökättäisiin jotenkin yrittäjiä vastaan.

Ed. L a h t i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Minun on ensin oikaistava ed. Laakkosen hiukan virheellisesti antamaa tietoa, kun hän sekoittaa asioita. Raha-automaattiyhdistys todellakin käyttää arvokkaassa työssään sen 1,3—1,4 miljardia markkaa, jonka se saa 95-prosenttisesti raha-automaateista. Nyt ollaan vapauttamassa viihdeautomaatteja, joiden koko liikevaihto on vain 60—70 miljoonaa markkaa. Ed. Laakkonen, tämä ei voi millään tavalla vaarantaa sitä arvostettua työtä, sitä osaa, jota minä arvostan Raha-automaattiyhdistyksessä. Ei myöskään kukaan ole ollut kaipaamassa väkivaltaa tai vastaavanlaista, kun me yrittäjyyttä puollamme. Päinvastoin me olemme juuri loukkaantuneita siitä, että nyt epäillään yksityisiä yrittäjiä väkivallan ja haitallisten vaikutteiden levittäjinä. Ed. Rimmi, olemme siitä juuri huolissamme, että yksityinen yrittäjyys leimataan etukäteen. Tämä on huolenaihe. Me uskomme, että valtaosin pysyvät yksityiset yrittäjät jopa kaidemmalla tiellä kuin Raha-automaattiyhdistys niine asioineen, joita todistin äsken ja näytin henkilökohtaisesti Raha-automaattiyhdistyksen herra puheenjohtajalle.

Ed. L a a k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Haluan ed. Lahtiselle huomauttaa, että en sekoittanut asioita. Sanoin tarkalleen ottaen näin, että "uuden lain myötä viihdelaitteiden voitot keräävät yksityiset elinkeinonharjoittajat" siltä osin, kuin nämä laitteet ovat heidän käytössään, ja näinhän nimenomaan tulee olemaan.

Olen sitä mieltä, että yrittäjissä on toki ihan kunniallisia, rehellisiä ihmisiä valtaosa ja he kantavat huolta myös lastensuojelullisista näkökohdista, mutta niin kuin ed. Metsämäkikin sanoi, yrittäjienkin joukossa saattaa olla niitä, jotka katsovat vain rahan perään ja viis veisaavat yhteiskunnallisesti tärkeämmistä näkökohdista.

Ed. M e t s ä m ä k i : Arvoisa puhemies! Kun käsiteltävänä oleva laki saapui meille valiokuntaan, useimmat meistä varmaan luulivat, aivan niin kuin ed. Ukkola totesi, että eipä tässä paljon tarvita, tämä menee normaalilla rutiinilla läpi. Mutta tähän lakiin näyttää liittyvän hyvin paljon myös sellaisia intohimoja, joita tämäkin keskustelu on tuonut esille, puoleen ja toiseen. Tässä on ollut oikeastaan meillä valiokunnassakin kaksi ääripäätä, ja ne ovat täälläkin hyvin tulleet esille. Ed. Laakkonen ja lähes hänen vierustoverisa ed. Ukkola edustavat ääripäitä tämän lain käsittelyn yhteydessä. Valiokunta kuitenkin on päätynyt keskivaiheille näiden äärimielipiteiden väliin. Uskoisin, että niiltä osin laki sisältönsä puolesta valiokuntakäsittelyn jälkeen vastaa suurin piirtein laille asetettavia tarpeita ja vaatimuksia. Ainakin henkilökohtaisesti pidän sitä sisällön osalta tyydyttävänä.

Huomioni kiintyykin hieman toiseen asiaan eli sisäasiainministeriön viivyttelyyn ja hitauteen lain valmistelussa. Eta-sopimus, jonka perusteella tämäkin laki on tullut eduskunnan käsittelyyn, astui Suomen osalta voimaan 1.1.94. Tämän sopimuksen myötä ajanvieteautomaattien vuokraustoiminnan harjoittaminen vapautui ja Raha-automaattiyhdistyksen monopoliasema oli näin ollen purettava. Ministeri Pekkarinen antoi meille puheenvuorossaan selvityksen, millä tavalla, miten ja millä aikataululla hallitus ja sisäasiainministeriö ryhtyivät asiaa selvittämään. Kun kuitenkin oli tiedossa, että näin saattaisi käydä, mis-

tä tämä viivyttely johtui? Meillä on pienempiäkin asioita tuotu eduskuntaan nopeassa järjestyksessä ja ne on pystytty selvittämään.

Eduskunta sai sisäasiainministeriön viivyttelyn johdosta lakiesityksen käsiteltäväkseen vasta niin, että se oli suuressa salissa marraskuun 11 päivänä, mikäli oikein muistan, eli vasta noin vuoden kuluttua Eta-sopimuksen voimaantulosta. Kiireet ymmärrän, mutta niin kuin totesin, on eduskuntaan vähemmänkin kiireellisiä asioita pystytty nopeammin tuomaan.

Kun asiaa ei asianmukaisesti valmisteltu, siitä on seurannut se, että viihdelaiteyrittäjät ovat nostaneet kanteen Suomen valtiota vastaan Esassa eli Eta-tuomioistuimessa, ja se kanne on tämän vuoden puolella johtanut tulokseen. Esa on antamassaan päätöksessä yksimielisesti todennut Suomen valtion menetelleen virheellisesti tässä asiassa.

Esan päätös tulee mitä ilmeisimmin johtamaan suuriin vahingonkorvausvaatimuksiin yksityisten viihdelaiteyrittäjien taholta. Julkisuudessa on puhuttu jopa miljoonakorvauksista. Herääkin kysymys, kuka siinä tapauksessa on vastuussa, jos valtio tuomitaan maksamaan korvauksia viihdelaiteyrittäjille. Vastaako asianomainen ministeri tai ministeriö, en sitä usko. Näin ollen tämäkin, jos korvauksia tuomitaan, menee valtion pohjattomasta pussista eli veronmaksajien piikkiin. Näin ollen tämä asia onkin periaatteelliselta kannalta huomattavasti suurempi kuin pelkästään sikäli, että eräs monopoli jälleen kerran puretaan.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Metsämäki kyseli, mistä sisäasiainministeriön viivyttely johtui. Siihen on yksinkertainen selitys: Haluttiin etsiä ne lailliset porsaanreiät, joilla Raha-automaattiyhdistyksen tosiasiallinen monopoli voidaan säilyttää. Tällä laillahan se säilyy, etenkin kun samalla, kun luetaan lakia, luetaan myös asetuksen 5 §:ää. Asetusluonnos on lakiesityksen liitteenä.

Halusin tuoda vastauksen myös siihen asiaan, joka on tullut esille, että yksityisyrittäjät leimataan rikollisiksi ja valtion monopolit ovat puhtaita ja synnittömiä. Tässä on ihan sama asia kuin videosensuurilaissa. Sensuuri on kieltänyt sellaiset Peckinpahin taide-elokuvat yksityisiltä yrittäjiltä, niiden välittämisen, jotka on kielletty alle 18-vuotiailta, mutta valtion monopoli eli Yleisradio saa kuitenkin näitä samoja kiellettyjä elokuvia näyttää. Tässä nyt on jostakin muusta kuin tosiasiallisesta huolesta kysymys. Tässä on kysymys siitä, että joka ikisessä asiassa halutaan aina toimia valtion monopolin hyväksi.

Ed. L a a k k o n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa herra puhemies! Haluan ed. Metsämäelle huomauttaa, että olen huolissani lain voimaantulosta ja sen seurauksista, mutta on pakko myöntää, että me emme voi mitään. Meidän pitää noudattaa Eta-säädöksiä, ja sen mukaisesti tämä laki on ollut pakko säätää.

Olen hyvilläni siitä, että valiokunta teki ne muutokset, jotka itsekin esitin valiokunnassa 2 §:ään ja joiden mukaan pelit eivät saa olla huumeiden käyttöön altistavia. Tuli myös lisäys viihdelaitelautakunnan kokoonpanoon, kun siellä on lastensuojelun ja kehityspsykologian asiantuntemus. Nämä muutokset minua tyydyttävät, ja katson, ettei voi muuta kuin hyväksyä lain.

Ed. R a u r a m o : Arvoisa puhemies! En malta olla tässä vaiheessa tuomatta esille myös erästä seikkaa, joka lain säätämisessä pitää ottaa huomioon, kun puhutaan Raha-automaattiyhdistyksen monopolin purusta. Täytyy muistaa, että monopolin piiristä puretaan vain sellaiset pelit, joista ei voi saada mitään muuta voittoa kuin mahdollisesti uuden pelin, eli raha-automaatit edelleenkin jäävät monopolin suojaan. Haluaisinkin korostaa sitä, mitä ministeri Pekkarinen sanoi Schindlerin casesta: Nimenomaan siinä on todettu, että rahapelit EU:n sisällä ja Etalainsäädännönkin mukaan voidaan tulkita sellaisiksi peleiksi, jotka voidaan säilyttää kansallisen monopolin piirissä.

Haluan vielä korostaa sitä seikkaa, että tämä koskee yhtä lailla Raha-automaattiyhdistystä kuin Veikkaustakin. Niin kauan kuin nämä rahat jaetaan niin sanotusti yleisesti hyväksyttäviin tarkoituksiin, monopoleja voidaan puolustaa. Näkisinkin, että tämän lain yhteydessä ei pidä sekoittaa näitä kahta asiaa. Sinällään pidän hyvänä sitä, että ajanvieteautomaatit on saatu yleisen kilpailun piiriin.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Rauramo on ihan oikeassa siinä, että ainakin toistaiseksi raha-automaatit kaikkialla EU-maissa on katsottu kansalliseksi asiaksi. Mutta mitä ilmeisimmin tähän asiaan on tulossa jossakin vaiheessa muutos ja silloin se koskee kyllä Raha-automaattiyhdistystä ja silloin se koskee myös Veikkausta.

Ed. Vihriälä: Arvoisa puhemies! Täällä käyty keskustelu osoittaa, että eräillä edustajilla tässä salissa on perimmäisenä tarkoituksena ehkä purkaa nimenomaan monopolit raha-automaattien kohdalta. Tämä koskee sekä Veikkausta, Raha-automaattiyhdistystä että Hipposta. Toteaisin tähän kuitenkin sen, että myös EU:n jäsenmaat ovat ainakin tällä hetkellä yksimielisiä siitä, että rahapelitoiminta soveltuu erittäin huonosti vapaaseen kilpailuun. Toisin sanoen tätä toimintaa, jota meillä on tässä maassa harjoitettu, tulisi edelleen voida jatkaa rahapelien kohdalla. Nythän me olemme käsittelemässä tosiaan viihdeautomaatteja.

Ed. Ukkola totesi, että valtion yrityksetkin tekevät virheitä, ja varmasti näin on. Raha-automaattiyhdistyksen kohdalta toteaisin sen, että Raha-automaattiyhdistys ei suinkaan ole valtion yritys sinänsä, vaan 97 jäsenjärjestön perustama julkisoikeudellinen yhdistys, jossa valtiovalta on mukana. Tällä tavalla kanavoidaan tämän pelitoiminnan tuotot sosiaali- ja terveysalan järjestöille, niin kuin täällä on asiantuntevasti esille tuotu.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Eduskunta ryhtyy lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

1—6 § hyväksytään keskustelutta.

7 §

Keskustelu:

Ed. Saario: Herra puhemies! Ehdotan, että 7 § saa sen muodon, joka on vastalauseessa.

Ed. Ukkola: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Saarion ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Saario ed. Ukkolan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Saarion ehdotus "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 117 jaa- ja 12 ei-ääntä; poissa 70. (Ään. 1)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

8 §

Keskustelu:

Ed. Saario: Herra puhemies! Ehdotan, että 8 § saa vastalauseessa esittämäni muodon.

Ed. Ukkola: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Saarion ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Saario ed. Ukkolan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Saarion ehdotus "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 113 jaa- ja 14 ei-ääntä; poissa 72. (Ään. 2)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

9 §

Keskustelu:

Ed. Ukkola: Arvoisa puhemies! Vastalauseen mukaisesti ehdotan, että 9 § poistetaan eli valvontalautakuntaa ei tarvita.

Ed. Saario: Herra puhemies! Kannatan ed. Ukkolan ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Ukkola ed. Saarion kannattamana ehdottanut, että pykälä poistettaisiin.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Ukkolan ehdotus "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 118 jaa- ja 13 ei-ääntä; poissa 68. (Ään. 3)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

10 §

Keskustelu:

Ed. Saario: Herra puhemies! Ehdotan, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseessa esittämässäni muodossa.

Ed. Ukkola: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Saarion ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Saario ed. Ukkolan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Saarion ehdotus "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 118 jaa- ja 13 ei-ääntä; poissa 68. (Ään. 4)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

11—16 § hyväksytään keskustelutta.

17 §

Keskustelu:

Ed. Saario: Herra puhemies! Ehdotan, että pykälä saa vastalauseessa esittämäni muodon.

Ed. Ukkola: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Saarion ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Saario ed. Ukkolan kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin vastalauseen mukaisena.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Saarion ehdotus "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 119 jaa- ja 12 ei-ääntä; poissa 68. (Ään. 5)

Eduskunta on hyväksynyt mietinnön.

18 § hyväksytään keskustelutta.

19 §

Keskustelu:

Ed. Väistö: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että pykälä hyväksyttäisiin seuraavassa muodossa: "Siirtymäsäännös. Viihdelaitteet on varustettava edellä tässä laissa säädetyllä tavalla rahaliikenteen valvontalaitteella 30 päivään syyskuuta 1995 mennessä."

Ed. Metsämäki: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Väistön tekemää ehdotusta.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Toinen varapuhemies: Keskustelussa on ed. Väistö ed. Metsämäen kannattamana ehdottanut, että pykälä hyväksyttäisiin hänen edellä esittämässään muodossa.

Selonteko myönnetään oikeaksi.

Äänestys ja päätös:

Mietintö "jaa", ed. Väistön ehdotus "ei".

Toinen varapuhemies: Äänestyksessä on annettu 1 jaa-ääni ja 131 ei-ääntä; poissa 67. (Ään. 6)

Eduskunta on hyväksynyt ed. Väistön ehdotuksen.

Johtolause ja nimike hyväksytään keskustelutta.

Toinen varapuhemies: Kun hallintovaliokunnan mietintöä ei ole muuttamattomana hyväksytty, asia lähetetään suureen valiokuntaan.

Toinen varapuhemies: Täysistunto keskeytetään ja sitä jatketaan kello 15.45.

Täysistunto keskeytetään kello 14.42.

Täysistuntoa jatketaan

kello 15.45

Puhetta johtaa ensimmäinen varapuhemies Paakkinen.

---

3) Ehdotukset laeiksi kemiallisten aseiden kehittämisen, tuotannon, varastoinnin ja käytön kieltämistä sekä niiden hävittämistä koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä ja sen soveltamisesta ja rikoslain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 247
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 12

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 12. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta
ensimmäisen lakiehdotuksen 1—14 §, johtolause ja nimike sekä
toisen lakiehdotuksen 1 luvun 3 § ja luvun otsikko sekä 13 luvun 4 a § ja luvun otsikko, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

4) Ehdotus laiksi Valtion Korjaamon nimen muuttamisesta nimeksi RASKONE

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 345
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 20

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 20. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 1 ja 2 §, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

Ed. Alho merkitään läsnä olevaksi.

---

5) Ehdotus laiksi yksityisistä teistä annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 343
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 21

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 21. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta 64 ja 65 §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotuksen toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

6) Ehdotukset ilmailulaiksi ja laiksi suuronnettomuuksien tutkinnasta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 294
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 22

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 22. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

ensimmäisen lakiehdotuksen 1—7 §, 1 luvun otsikko, 8—15 §, 2 luvun otsikko, 16—21 §, 3 luvun otsikko, 22—30 §, 4 luvun otsikko, 31—38 §, 5 luvun otsikko, 39—51 §, 6 luvun otsikko, 52—56 §, 7 luvun otsikko, 57—65 §, 8 luvun otsikko, 66—69 §, 9 luvun otsikko, 70—73 §, 10 luvun otsikko, 74—85 §, 11 luvun otsikko, 86—90 §, 12 luvun otsikko, 91 §, 13 luvun otsikko sekä 92 ja 93 § ja 14 luvun otsikko, johtolause ja nimike sekä

toisen lakiehdotuksen 1, 2, 2 a, 5, 6, 8, 11, 15, 16 ja 21 § ja lain uusi nimike, lakiehdotuksen voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

7) Ehdotukset laeiksi maaseutuelinkeinolain, porotalouslain ja luontaiselinkeinolain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 311
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 39

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 39. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelua ei synny.

Yksityiskohtaisessa käsittelyssä hyväksytään keskustelutta

ensimmäisen lakiehdotuksen 4, 29, 31, 42, 49 ja 51 a—51 d §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike,

toisen lakiehdotuksen 15 ja 35 a—35 c §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike sekä

kolmannen lakiehdotuksen 22 ja 42 a—42 c §, voimaantulosäännös, johtolause ja nimike.

Lakiehdotusten toinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

8) Ehdotus laiksi puolustustarvikkeiden maastaviennistä ja kauttakuljetuksesta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 132
Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 5

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on puolustusvaliokunnan mietintö n:o 5. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. von Bell: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että käsittelyn pohjaksi otetaan mietintöön liitetyn I vastalauseen mukainen lakiehdotus.

Ed. Vähänäkki: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. von Bellin ehdotusta.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

9) Ehdotus laiksi kaivoslain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 312
Talousvaliokunnan mietintö n:o 53

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 53. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotuksen yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Paloheimo: Arvoisa puhemies! Ehdotan, että käsittelyn pohjaksi otetaan vastalauseen mukainen lakiehdotus.

Ed. Nikula: Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Paloheimon ehdotusta.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

Ensimmäinen varapuhemies: Asian käsittely keskeytetään.

10) Ehdotukset laiksi naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 131
Puolustusvaliokunnan mietintö n:o 4

Ensimmäinen varapuhemies: Käsittelyn pohjana on puolustusvaliokunnan mietintö n:o 4. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. Varpasuo: Arvoisa puhemies! Lähes kaikissa länsimaissa on naisilla mahdollisuus palvella aseellisissa tehtävissä armeijassa. Suomen lisäksi tämä ei ole mahdollista Itävallassa, Irlannissa ja Italiassa. Suomea lukuun ottamatta naisilta on asepalvelus kielletty niissä Euroopan maissa, joissa naisen asema yhteiskunnallisesti on muutoinkin huonoin. Itävalta, Irlanti ja Italia ovat hyvin patriarkaalisia yhteiskuntia, joissa naisen asemaa rajoittaa vielä katolinen tulkinta kristinuskosta.

Muissa Pohjoismaissa naisilla on mahdollisuus palvella joitakin erittäin harvoja poikkeuksia lukuun ottamatta kaikissa puolustusvoimien tehtävissä. Pisimmät perinteet naisten aseellisessa palveluksessa ovat Norjassa. Jo vuonna 57 naiset pystyivät hakeutumaan tiettyihin sotilaallisiin tehtäviin. Norjan eduskunnan vuonna 76 tekemän päätöksen mukaisesti naiset ovat voineet palvella vuodesta 77 alkaen vapaaehtoisesti asevoimissa. Vuoden 85 alusta alkaen avattiin kaikki puolustusvoimien sotilaalliset tehtävät naisille, myös taistelulentäjän tehtävät ja sukelluspalvelu. Norjan puolustusvoimissa on ammattisotilaina aseellisissa tehtävissä tällä hetkellä 1 100 naista.

Ruotsissa sotilasuran avaaminen naisille on edennyt vaiheittain. 1970-luvun alussa alettiin keskustella puolustusvoimien ammattien avaamisesta naisille. Vuonna 1978 aloittivat ensimmäiset naiset vapaaehtoisen peruskoulutuksen ilmavoimissa. Tasa-arvokysymys oli keskeinen tekijä, kun tehtiin päätöstä sallia naisten hakeutuminen sotilasammattiin. Vuonna 1988 Ruotsin armeijan komentajan raportin mukaan tulokset naisten pääsystä eri sotilaallisiin toimiin olivat olleet pääasiassa erittäin myönteiset. Tämän johdosta Ruotsin hallitus päätti avata kaikki sotilaalliset tehtävät naisille 1.6.1989 alkaen.

Ruotsissa kokemukset naissotilaista ovat pääosin positiivisia. Naisten motivaatio on vahva, mikä edistää myös miesten motivaation kasvua. Tutkimusten mukaan naiset ovat selvinneet fyysisesti tehtävistä, kuten juoksemisesta tai kranaatinheitosta, hieman miehiä huonommin. Kenttäolosuhteissa naiset ovat kuitenkin pärjänneet hyvin. Varusmiesosaston fyysisesti huonokuntoisimpaan neljännekseen naiset eivät tutkimuksen mukaan koskaan kuulu. Siihen huonoimpaan neljännekseen kuuluu vain miehiä.

Naisten toimintaa armeijassa on tutkittu erityisesti Ruotsissa, Norjassa, Yhdysvalloissa ja Kanadassa. Tulokset ovat olleet pääosin yhden suuntaiset. Naisten johtamistyyliä pidetään erilaisena ja tämän vuoksi miesten toimintaa myönteisesti täydentävänä. Naisten mukanaolo on muuttanut positiivisella tavalla aikaisemmin vain miehistä koostunutta työympäristöä. Taisteluharjoituksissa on havaittu, että naisten osallistuminen ei vaikuta epäedullisesti joukkojen toimintaan. Naisten läsnäolo armeijassa ei vaikuta miesten muodostaman sotilasyksikön yhtenäisyyteen eikä kiinteyteen.

Kuten kaikki läsnäolijat tietänevät, asetti puolustusministeri Elisabeth Rehn parlamentaarisen toimikunnan pohtimaan asiaa. Toimikunta päätyi viime vuonna jättämässään mietinnössään esittämään toimiupseerin ja upseerin virkojen avaamista myös naisille sekä naisten vapaaehtoista varusmiespalvelusta, jota lakia nyt täällä käsitellään. Toimikunnan esitysten mukaisesti hallitus esitti naisten vapaaehtoisen asepalveluksen mahdollistamista. Eduskunnan puolustusvaliokunta päätyi äänestyksen jälkeen samalle kannalle. Valiokunta toteaa mietinnössään: "Naisiin kohdistuvat rajoitukset eivät enää nykyoloissa ole perusteltavissa myöskään Suomessa. Naisille on periaatteessa annettava mahdollisuus hakeutua kaikkiin maanpuolustustehtäviin vapaaehtoisuuden pohjalta. Tämä merkitsee sitä, että noin 11 000 naisilta nykyään kiellettyä virkaa avautuu myös naisille."

Pidän henkilökohtaisesti erittäin tärkeänä sitä, että niille nuorille naisille, jotka haluavat palvella isänmaataan suorittamalla asepalvelun, annetaan tähän mahdollisuus. En muutoinkaan usko, että yhteiskunnalla voisi olla mitään sitä vastaan, että ne nuoret naiset, jotka haluavat suorittaa asepalveluksen ja hakeutua sotilasuralle, ovat oikeutettuja näin myös tekemään.

Suomessa tehtyjen tutkimusten mukaan nuoret naiset kannattavat vapaaehtoista asepalvelusta. Alle 17-vuotiaista tytöistä 67 prosenttia

suhtautuu myönteisesti asiaan, 20—22-vuotiaista peräti 73 prosenttia. Helsingin yliopiston kasvatustieteellisessä tiedekunnassa tehdyssä tutkimuksessa selvitettiin helsinkiläisten nuorten naisten henkilökohtaista valmiutta asepalvelukseen. Tutkimuksen mukaan noin 30 prosenttia olisi valmis aloittamaan vapaaehtoisen asepalveluksen valmistumisensa jälkeen. Noin 80 prosenttia nuorista helsinkiläisnaisista oli sitä mieltä, että kysymys naisten asepalveluksesta on tasa-arvokysymys.

Vetoan kaikkiin niihin kansanedustajiin, jotka vielä pohtivat omaa kantaansa. Eilisen keskustelun perusteella näitä tuntui olevan. Annetaan nyt nuorille naisille mahdollisuus palvella Suomea tavalla, minkä he ovat itse valinneet.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy todeta, että ed. Varpasuon puheenvuoro ei tuonut mitään uutta substanssia tähän keskusteluun. Kokoomuksen edustajat käyttivät eilen kaikki ne samat argumentit ja toivat esiin kaikki ne seikat, mitä ed. Varpasuokin puheenvuorossaan.

Mielenkiintoista on kyllä se, että toistamiseen kokoomuslaiset nyt kytkevät naisten vapaaehtoisen asepalveluksen ja naisten pääsemisen sotilasammatteihin naisen asemaan yleisestikin yhteiskunnassa vedoten nimenomaan Italian, Irlannin ja Itävallan tilanteeseen.

Ed. Varpasuolle voin kertoa, että tiedän monia esimerkiksi kehitysmaita, joissa naisilla on mahdollisuus sekä vapaaehtoiseen asepalvelukseen että myös sotilasammatteihin ja joissa naisten asema on erittäin huono. Eli on aivan turha yrittää sillä tavoin sanoa, että nykytilanne olisi joku suuri epäkohta, ja perustella muutosta sillä, että me olisimme huonommassa asemassa, kun tätä uramahdollisuutta ei ole annettu. Jos kokoomus samalla laajalla rintamalla ja yhtä aktiivisesti ajaisi naisten oikeuksia esimerkiksi palkkaerojen poistamiseksi tässä yhteiskunnassa, kun nyt ajetaan naisten oikeutta armeijaan, olisin todella iloinen. Nimittäin ne ovat tämän yhteiskunnan kaikkein suurin naisten ongelma: palkkaerot, jotka kertautuvat sitten myös naisten pienempinä eläkkeinä. Siihen palaan seuraavassa asiassa.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Minä en sellaisenaan vastusta tätä asiaa periaatteessa, mutta haluan esiintyä tietyllä tavalla vastaväittäjänä, koska asiasta täytyy saada keskustelua.

Ensinnäkin ed. Varpasuo totesi, että nuoret naiset kannattavat naisten vapaaehtoista asepalvelusta. Näin varmasti on, kun heiltä sitä kysytään, mutta sitten kun heiltä kysytään, aikovatko he itse hakeutua palvelukseen, lähes jokainen toteaa, että ei hän itse aio. Kysymys on siis muotiilmiöstä, jota kuuluu kannattaa.

Sitten minä olen sitä mieltä, että nainen ei kestä sitä fyysistä rasitusta, joka armeissa on, jos se on suunnilleenkaan saman tyyppinen kuin normaalisti asevelvollisille miehille. He voisivat kyllä ruotsalaisten ja norjalaisten miesten kanssa pärjätä hyvin, koska nämä ovat huonoja sotilaita suomalaisiin verrattuna, mutta vertailukohta on aivan mahdoton, kun he joutuvat olemaan taisteluolosuhteissa ja harjoitusolosuhteissa suomalaisten miesten kanssa. Kun nainen on herkkä, kun hän on nainen ja toivottavasti pysyy herkkänä, naisen hermot eivät kestä taistelutilanteita. Se on nähty, kun katsotaan Tshetshenian tilanteita tai muualta, missä on suuret joukot naisia: Lähes kaikki itkevät. Miehet seisovat rautaisesti ja hiukan tyrmiintyneen näköisinä, ja tämä osoittaa sitä, että naiset ovat herkkiä. Eivät he kestä tällaista konfliktitilannetta.

Mitä tulee lentäjiin, ed. Varpasuo, niin Amerikassa on kai yksi ainoa taistelulentäjä minun käsitykseni mukaan nainen. Tämän minä olen kuullut kuulopuheena enkä rupea nyt naisen ominaisuuksia tässä erikoisesti selvittelemään, kun ehkä ed. Kemppainen tietäisi paremmin, kun on lääkäri, mutta taistelulentäjänä naisella ei ole mitään mahdollisuuksiakaan selvitä, koska hän on rakenteeltaan ja ominaisuuksiltaan erilainen.

Haluan esittää nämä vasta-argumentit. Ei minulla sellaisenaan mitään ole asiaa vastaan. Toivoisin itsekin joutuvani vielä varusmiespalvelukseen, jos samassa kasarmissa toisessa päässä ensimmäisessä kerroksessa asuisi tyttösotilaita.

Ed. V a r p a s u o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. O. Ojalalle toteaisin, että käytin puheenvuorossani erittäin pitkälle perusteluina ja esimerkkinä Pohjoismaita: Norjaa ja Ruotsia, jotka ovat lähellä meitä. Niitten esimerkin mukaisesti myös tässä nyt toivon, että eduskunta tietyllä tavalla toimii.

Mitä tulee tasa-arvokysymykseen, minusta tämä, että meillä on virkakieltojärjestelmä eli 11 000 sotilasvirkaa, jotka eivät ole avautuneet naisille, on ilman muuta asia, joka sotii pyrkimystä työelämän samapalkkaisuuteenkin, mihin ed. Outi Ojala äsken viittasi. Omasta puolestani

totean sen, että olen ilman muuta puolustamassa niitä pyrkimyksiä, joissa tähän suurimpaan tasa-arvo-ongelmaan myös puututtaisiin, joka liittyy tietysti työelämän tasa-arvo-ongelmiin ja siellä vallitsevaan palkkahaitariin.

Ed. Aittoniemen kenties todella olisi hyvä mennä uudestaan varusmiespalvelukseen!

Ed. K a r h u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Aittoniemen perustelut tuntuvat kovin huvittavilta siitä, että naiset eivät kestäisi yhtä kovissa tilanteissa. Olen kuullut erittäin paljon juttuja siinä, kuinka aviomiehet pyörtyilevät synnytyksissä, kun eivät kestä katsoa, kuinka naiset saattavat uusia ihmisiä elämään, elikkä kyllä uskon, että ed. Aittoniemellekin tulisi huomattavasti kovemmat paikat, jos hän joutuisi synnyttämään, kuin aikoinaan käydyssä varusmiespalveluksessa.

Ed. K u i t t i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kyse on yksinkertaisesti siitä, että sukupuolinen syrjintä erääseen ammattiin tässä poistuisi, ja sen takia itse olen kypsynyt tähän ajatteluun. Ne kokemukset, mitkä ovat Norjasta ja Tanskasta, myös vakuuttavat siitä, että tämä on mahdollista.

Kiinnitän kuitenkin huomiota siihen, mitä käsittelin myös eilen varsinaisessa puheenvuorossani: Armeijan kulttuuria ja ilmapiiriä on muutettava. Se on myöskin miesten etu. Se kulttuuri on aika raskas myös miehille ja niille naisille, jotka ensimmäisinä tulevat armeijaan. Tähän on kiinnitettävä huomiota.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vielä ed. Varpasuolle olisin halunnut sen todeta, että jos täällä nyt kerran todellakin ollaan sitä mieltä, että halutaan poistaa sukupuolista syrjintää, niin kyllä minä ihmettelen, miksei kokoomus johdonmukaisuuden nimissä poista myös miesten kohdalta sukupuolista syrjintää, joka nyt jää nimenomaan miehille sillä tavalla, että miehillä on asevelvollisuus ja osalla naisia, aina sillä osalla naisia, minkä puolustusvoimat kunakin vuonna näkee tarpeelliseksi, tietylle osalle naisia sallitaan vapaaehtoinen asevelvollisuus. Ei tässä voida puhua todellakaan sukupuolten tasa-arvosta, ja kyllä minusta pitäisi jollakin tavalla linjassa ja loogisesti edetä silloin, kun tasa-arvon nimissä täällä esiinnytään.

Ed. K o s k i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täällä ehkä vähän liiaksi katsotaan, että asepalvelusmahdollisuus koskee pelkästään virkauraa ja virassa ylenemistä. Kyllähän siellä perällä kuitenkin on väkivallan käyttö, voimakeinot. Itse olen valitettavasti joutunut pitämään puhetta suomalaisen naiskomppanian joukkohaudalla. Punakaartin tehtaantyttökomppania oli Hauholla surmattu, valkeakoskelaisista tehtaantytöistä koottu komppania. Toivoisin, ettei kukaan meistä joudu vuosikymmenten jälkeen tällaisia puheita pitämään, ja siltä pohjalta en ole valmis tätä esitystä hyväksymään.

Ed. von B e l l : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että ensimmäisen lakiehdotuksen käsittelyn pohjaksi otetaan mietintöön liitetyn I vastalauseen mukainen lakiehdotus.

Ed. V ä h ä n ä k k i : Arvoisa puhemies! En voi hyväksyä ed. Varpasuon täällä esittämiä perusteluja tälle laille enkä myöskään häntä kannattaneita ja yllyttäneitä puheenvuoroissa esitettyjä näkemyksiä.

Kun ed. Varpasuo laati jonkinlaisen historiallisen katsauksen naisten palveluksesta ja halukkuudesta taistelutehtäviin jne., niin voidaan kyllä, jokainen meistä on Suomen historiaa sen verran lukenut, todeta, että vaikeimpanakaan aikana Suomessa ei varsinaisesti taistelijoista ollut pulaa, vaan nimenomaan oli siitä henkilöstöstä, joka kotirintamalla hoiti pelto-, tehdas- ja kotityöt eli lähinnä lasten kasvatuksen. Mitä enemmän sodankäynti teknillistyy ja monipuolistuu varusteiltaan, sitä vähemmän suhteellisesti tarvitaan elävää voimaa. Tähän ei mikään Tshetshenia sovi esimerkiksi. Siellä on erilaiset tilanteet, ja puhun nimenomaan nykyaikaisesta välineistöstä.

Mitä tulee Pohjoismaihin, ed. Varpasuo toi esiin aivan niin kuin jonkinlaisena syöttinä, että kun tämä on muissakin Pohjoismaissa, niin miksi ei meilläkin. Kuitenkin tiedän, että samainen ed. Varpasuo on hyvin monesti pilkannut sitä, että me monessa asiassa jäljittelemme, jopa vähemmän myönteisissäkin asioissa, Pohjoismaita. Nyt tämä pohjoismainen rinnastus kelpaa varsin hyvin hänelle. Se on tyypillistä kokoomuksen toimintaa näissä asioissa. Välillä ollaan sitä mieltä ja välillä toista mieltä.

Mitä tulee vapaaehtoisuuteen, johon lakiesitys pohjautuu, ei mikään estä asiasta innostuneita naisia metsässä harjoittelemasta ja miksei kasarmillakin, ja varmasti löytyy myös kouluttajia näihin tehtäviin. Luulen — niin kuin sanotaan suomeksi — että pilvin pimein on haluk-

kaita kouluttajia, ja varmasti tulee hyviä taistelijoita. Jos oikein tiukka kriittinen tilanne tulee, ehkä heitä saatetaan joissain tehtävissä tarvitakin.

Mitä tulee tasa-arvoisuuskysymykseen, niin minkälaista tasa-arvoa on esimerkiksi se, että esityksen mukainen naisvapaaehtoinen, jos ei homma huvitakaan, tulee äitiä tai sulhasta ikävä, luopuukin tehtävistään 1,5 kuukauden kuluttua? Tätä mahdollisuutta ei meillä miehillä ole, vaan se 8 tai 11 kuukautta on todellakin käytävä läpi.

Mitä tulee tähän, että tasa-arvon nimissä vaaditaan, että virkauran pitäisi mahdollistua tätä kautta, että ensiksi suoritetaan varusmiespalvelus ja sitten mennään erilaisiin sotakouluihin, minkälaista tasa-arvoa on sitten se, että meille muodostuu päällystöön tai toimiupseeristoon taikka sotilasvirkamiehistöön naisten täyttämiä vakansseja, joiden alaiset sitten ehkä 99-prosenttisesti, jopa vähän ylemmäksikin mennen ovat miehiä? Se ei suinkaan ole työelämän tasa-arvoa, koska varmaan vaadittaisiin silloin toimiupseerikouluun ja kadettikouluun myöskin vähintään 40 prosenttia molempia sukupuolia, ja silloinhan vääristyisi nimenomaan esimiesten suhteellinen lukumäärä suhteessa alaisiin.

Sitä paitsi, mitä tulee sotilasvirkamiehiin, jos naiset suorittavat lääkärin, hammaslääkärin tai muun kuten insinöörin tutkinnon, niin varsin helposti saataneen lakiesitys läpi, joka mahdollistaa heidät tekemään näitä siviilitehtäviä, vaikka olisi armeijan vetimet päällä.

Vielä olisin kajonnut rahapuoleen. Nyt kun Ahon hallitus on monen kodin elämää rasittanut hyvinkin ankarasti erilaisten sosiaaliturvarakennelmien purkamisella ja meillä on 500 000 työtöntä, onko tämä oikea aika pelleillä tai valmistella tällaista aika huomattavaakin erityisrahaa vaativaa asiaa? Parempi olisi nekin rahat, jos ne halutaan nimenomaan maanpuolustuksessa pitää, käyttää kertausharjoituksiin sekä varustelujen lisäämiseen. Mutta vielä sitäkin tärkeämpää olisi ne rahat käyttää niiden hädänalaisten ihmisten asioiden hoitamiseen, joiden elämänmenoa Ahon — Viinasen hallitus on koko ajan huonontanut.

Lopuksi haluan kannattaa ed. von Bellin tekemää ehdotusta. Toisin sanoen olen pitkin hampain hyväksymässä ehdotukseen sisältyvän kokeiluluonteisen lakiesityksen, mutta korostan, että mikäli kokeiluluonteisuutta ei hyväksytä, tulen lopullisessa äänestyksessä äänestämään lain kumoamisen puolesta.

Ed. P u i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen suhtautunut hyvin kriittisesti tähän lakiin. Näen tämän tosin naisten mahdollisuutena edetä uralla, mutta olen suhtautunut kielteisesti, koska vastustan väkivaltaa kaikilla alueilla. Olin suunnitellut äänestää tyhjää, mutta mitä enemmän kuulee edustajien Aittoniemi ja Vähänäkki kaltaisia puheenvuoroja, sitä enemmän kantani rupeaa horjumaan.

Haluan korjata joitakin ed. Vähänäkin puheenvuorossa esiintyneitä asenteellisia vääristymiä. Naisilla on vaativia tehtäviä kriisiaikoina, mutta se ainoa ei ole kotona keiton keittäminen ja lastenhoito. Luopuminen asevelvollisuudesta on mahdollista sosiaalisista ja psyykkisistä syistä myös miehille. Valitettavasti nuoremme ovat siinä määrin häiriintyneitä, että tämä prosenttiluku on koko ajan nousemassa.

Haluan myös ed. Vähänäkille kertoa sen, että se ei ole mikään ongelma, vaikka naisen alaisuudessa olisi 99 prosenttia miehiä. Tämä on tulevaisuutta, ed. Vähänäkki, tähän pitää valmistautua.

Ed. V a r p a s u o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Vähänäkin puheenvuoro oli kovin tunteenomainen, ja siinä tunteen palossa hän unohti myös historiallisia faktoja. Nimittäin jos todella katsotaan oman historiamme valossa esimerkiksi tilanteita, niin meillä ei kyllä koskaan ole ollut sellaista tilannetta, että meillä olisi ollut riittävästi miehiä. Kyllä meillä aina niissä tilanteissa, jotka ovat tosipaikkoja olleet, on ollut heitä aivan liian vähän. Historian valossa on ollut erittäin myönteistä, että esimerkiksi jatkosodan aikana nimenomaan kotirintaman naiset ja naiset yleensäkin vapauttivat silloin jopa noin kahden divisioonan verran miehiä aseelliseen palvelukseen suorittamalla juuri niitä tehtäviä, joihin ed. Puisto viittasi. Tämäkin olisi syytä tietyllä tavalla muistaa.

Minusta aivan olennaista olisi myös ed. Vähänäkin muistaa, kun hän muutoin ilmeisesti vastustaa virkakieltoja tai ainakin hänen kuuluisi vastustaa, että jos ajatellaan historiaa, tässä kuitenkin käytännössä on virkakielto. 11 000 viran ammatissa eteneminen ei ole mahdollista naisilla. Tämän virkakiellon poistaminen Suomesta jo tässä vaiheessa on todella viimeistään tehtävä. Jos otetaan vain 300 vapaaehtoista, niin minusta ei ole kovin suurta vaaraa edes niistä näkymistä, joita ed. Vähänäkki pelkäsi.

Vielä lopuksi äskeiseen toteaisin, että kysymys on todella niistä henkilöistä, jotka vapaaehtoisesti omasta halustaan haluavat lähteä mukaan.

Nuorista naisista tällaisia olisi noin 30 prosenttia.

Ed. Kuittinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minäkin vastaan ed. Vähänäkille siihen, kun hän viittasi taloudellisiin vaikutuksiin. Pyydän häntä kiinnittämään huomiota esityksen sivulla 14 kohtaan, jossa kerrotaan, että asepalveluksen järjestäminen ei aiheuta uusia merkittäviä kiinteitä kustannuksia johtuen siitä, että tämä koskee vain pientä määrää.

Samaa mieltä olen ed. Vähänäkin kanssa siitä, että tämä ei ole tasa-arvokysymys siinä mielessä, että tämä ei mahdollista miehille samanlaista valinnanvapautta, ainoastaan avaa naisille oven uuteen ammattiin, samoin kuin aikoinaan avasimme pappisvirat.

Kolmanneksi, työasiainvaliokunta kiinnitti huomiota juuri siihen, että tietyssä ajassa nuorella naisella on mahdollisuus palata takaisin työpaikkaansa, ja siltä osin hallituksen esitystä tarkistimme. Kiinnitän myös huomiota siihen, että on oltava kutsuntavaiheessa riittävä selostus ja perehdytys siihen, mihin ollaan astumassa. Tätä varten on luonnollisesti oltava voimavaroja ja informaation riittävää nuorille naisille, jotka asiaa harkitsevat.

Ed. Antvuori (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy sanoa, että ed. Vähänäkin puheenvuoro oli kyllä kovasti ylilyöntiä. Itse en ole ollut kauhean innostunut naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta. Katson kuitenkin, että enemmän kuin tasa-arvoasia se on yksilön oikeusasia. Jos joku haluaa vapaaehtoisesti mennä asepalvelukseen, katson, että minulla ei ole oikeutta asettua siinä asiassa esteeksi, vaikka omalta kohdaltani koen jotenkin epämiellyttävänä sen, että naiset koulutetaan tarttumaan myös aseisiin.

Ed. Vähänäkin puheenvuorossa suurin kupla ja huipennus oli kuitenkin se, kun hän kysyi, onko oikea aika pelleillä taloudellisilla asioilla ja lähteä tällaiseen kokeiluun. Samaa voisi sanoa, vaikka en niinkään puhuisi pelleilystä, demareiden minusta suorastaan moraalittomasta linjasta, siitä että ollaan menossa kohti eduskuntavaaleja ja demarit selvästi haluavat pitää yllä sitä illuusiota, että entinen meno voisi jatkua ja heidän vaalivoittonsa jälkeen kaikki vanha olisi mahdollista. Siinä on poliittisen pelleilyn makua. Tämä on pikkuasia suhteessa demareitten valheelliseen politiikkaan.

Ed. Vähänäkki (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Puiston vastauspuheenvuoroon totean, että olen sitä ikäluokkaa, joka sodan aikana pommitetussa Kotkassa seurasi naisten työtä kotirintamalla. Suinkaan en maininnut pelkästään sopankeittoa tai hellan vieressä oloa, vaan valtaosaltaan ne naiset olivat sotatarvikkeita valmistavissa tehtaissa. Sitten kun joskus pääsimme maaseudulla käymään, niin siellä olivat taas sikäläiset naiset pelto- ja navettatöissä. On suomalaisen naisen halventamista, jos sanotaan, että hänelle kuuluu vain sopankeitto. Totta kai se on tärkeää lasten huollon yhteydessä, mutta niin en pelkästään sanonut ja nyt sen halusin, jotta kaikki ymmärtäisivät, tuoda uudelleen esiin.

Sitten haluaisin vielä todeta sen, että en pidä järkevänä, että tällaisena aikana kuin nyt juuri, sosiaaliturvan ja työttömyysturvan huonontamisen aikana, jota on koettu, tehdään sellaisia uudistuksia, jotka vievät yhteistä kakkua. Ottakoon ministeri Viinanen mistä hyvänsä, niin joka tapauksessa Suomen kansa sen maksaa.

Ed. Hämäläinen: Arvoisa puhemies! Keskustelu osoittaa, että naisten asepalvelua ei voi tasa-arvonäkökulmasta tarkastella eikä sitä voi tasa-arvoperustein puolustaa. Kysymyksessä ei ole nimenomaan askel naisten urakehityksessä, vaan kysymyksessä on nimenomaan suuri eettinen ratkaisu. Kysymyksessä on valinta militarisoimisen lisäämisen ja vastustamisen välillä. Armeija haluaa nyt vapaaehtoisella asepalveluksella saada nuoria naisia armeijan mannekiineiksi pehmentämään ja parantamaan imagoaan. Naisilla on mahdollisuus monin tavoin osallistua maanpuolustukseen, edistää maanpuolustusta ja palvella isänmaataan kaikissa niissä tilanteissa, joissa panosta tarvitaan, ryhtymättä kuitenkaan ase kädessä taistelemaan. Sen vuoksi minusta tässä on keskeisesti eettinen valinta. Meillä ei ole ainoastaan oikeus vaan mielestäni myös velvollisuus puhua militarisointia vastaan. Tulen nimenomaan näillä perusteilla äänestämään lakiesityksen hylkäämisen puolesta.

Ed. Sasi: Arvoisa puhemies! Ed. Hämäläiselle haluan todeta, että kun hän pitää maanpuolustusta militarisoimisena, minusta tämä menee kyllä hieman pieleen. Mielestäni jokaisen Suomen kansalaisen velvollisuus on puolustaa omaa maataan sukupuolesta riippumatta ja sukupuoleen katsomatta. Tietysti, jos ed. Hämäläinen on sitä mieltä, että miehiä militarisoidaan, kun hei-

dät pannaan armeijaan, hänen pitäisi kai vaatia puolustusvoimien lakkauttamista. Mielestäni on tärkeätä, että kaikissa tehtävissä, niin papin virassa kuin myös puolustusvoimissa, kansalaiset ovat yhdenvertaisessa asemassa sukupuolesta riippumatta.

Ed. V a r p a s u o : Arvoisa puhemies! Aivan samoilla perusteilla: Tässä lähdetään liikkeelle ensinnäkin siitä, että nimenomaan katsotaan, tarvitsemmeko me puolustusvoimat vai emme. Kun me yhteisesti olemme päättäneet, että me tarvitsemme puolustusvoimat, niin vastaus väitteeseen militarisoinnista löytyy tästä.

Toinen tärkeä argumentti on se, että nimenomaan nyky-yhteiskunnassa on kai lähdettävä siitä, että naiset itse saavat päättää omista asioistaan ja aivan erityisesti myös ammatinvalinnastaan. Tästä nyt myös tässä on kyse. Nyt haluttaisiin kieltää tietty ammatinvalinnan mahdollisuus naisilta. Sitä virkakieltoa minä en voi ymmärtää.

Ed. H ä m ä l ä i n e n : Arvoisa puhemies! Olen huomannut, että tämän keskustelun aikana erityisesti miehillä, joiden pitäisi olla jo koulutuksensa vuoksi paremmin asiaan perehtyneitä, on vaikeuksia erottaa kaksi asiaa: maanpuolustus ja militarisointi. Naiset ovat antaneet kaikella mahdollisella tavalla tämän maan historiassa panoksensa maan puolustamiseen ja tulevat antamaan vastaisuudessakin. Militarisoinnilla tarkoitetaan, ed. Sasi, aivan jotakin muuta, ja kun useimmat teistä ovat saaneet nimenomaan aseellisen koulutuksen maanpuolustukseen, arvelisin, että teillä olisi kyky erottaa nämä kaksi asiaa.

Minä tulen jatkossakin puolustamaan naisten oikeutta puolustaa isänmaataan, mutta ei siihen välttämättä tarvita rynnäkkökivääriä, ei maastoharjoituksia, ei ampumaharjoituksia. Toivoisin, että miehistäkin voitaisiin asioiden edetessä ja maailman tullessa turvallisemmaksi entistä useammat vapauttaa aseellisesta palveluksesta.

Ed. S a s i : Arvoisa puhemies! Haluan todeta, että kukaan meistä ei varmasti toivo, että kukaan puolustusvoimissa palveleva koskaan joutuisi käyttämään tositilanteessa asetta. Mutta haluan, että naiset voivat niin halutessaan samalla tavalla kuin miehetkin puolustaa maataan, yhdenvertaisesti samalla tavalla. Haluan korostaa myös sitä, että laki lähtee vielä vapaaehtoisuudesta. Ketään ei pakoteta maanpuolustustehtäviin. Tässä suhteessa mielestäni on otettu sellainen kohtuullinen kompromissi näissä olosuhteissa, joka on mielestäni myös naisten etujen mukainen.

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! Tämä keskustelu on tosi mielenkiintoinen siinä mielessä, että tarpeen mukaan korostetaan tasa-arvoaspektia aina silloin, kun se sopii omiin etuihin, mutta sitten koko tasa-arvon viitekehys unohdetaan hyvin herkästi. Se on minusta varsin erikoista, ja kokoomus syyllistyy siihen hyvin raskaasti.

Te ette ole kiinnittäneet huomiota ettekä suostu vastaamaan siihen, että jos kerran vapaaehtoinen asevelvollisuus pitää antaa naisille, miksei sitä anneta vastaavasti myös miehille. Te ette vastaa siihen kysymykseen.

Toinen asia on se, miten ihmeessä te voitte lähteä siitä, että nimenomaan naisten kohdalla tehdään valinnoissa eroja miehiin nähden. Kaikille niille naisille, jotka nyt kenties pääsevät vapaaehtoista asevelvollisuutta suorittamaan, mikäli laki täällä hyväksytään, tehdään ennakkoon psykologiset testit. Tämä poikkeaa miesten kohdalla. Kyllä minusta te, kokoomuksen naiset, yritätte vääristellä tätä asiaa ja käytätte tarkoitushakuisesti osia tasa-arvosta ja nimenomaan tätä, mikä tuntuu olevan kaikkein helpoin: virkakieltojärjestelmää. Minusta olisi paljon hyödyllisempää puhua siitä, mitkä ovat tämän maailman ja Suomen tulevaisuuden suurimmat turvallisuusuhkat ja selvitäänkö niistä nimenomaan kasvattamalla sotavoimia, lisäämällä aseellista varustautumista, vai onko paremminkin niin, että me ryhdymme kantamaan suurempaa huolta ympäristöstä ja taloudellisista kehityseroista eri puolilla maailmaa. Ne ovat ne todelliset turvallisuusuhkat eikä se, ovatko meillä naiset päässeet armeijaan mukaan vai eivät.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Ihminen on kulkenut merkittävän kehitysprosessin siitä, kun se konttasi Tyynenmeren rantaan ja nousi horjuville jaloilleen ensimmäisen kerran ja sitä aikaisemminkin. Nainen on kehittynyt naiseksi, mies on kehittynyt mieheksi. Historialliselta pohjalta nainen ei ole tappaja, mies on tarvittaessa tappaja, puolustaja. Naisen tehtävä on muu ja merkittävä, sodan aikana myös hoitaa, hoivata jne. Tätä kehitystä ei pysty muuttamaan lailla eikä väkinäisellä kehityksellä. Tämän asian haluan myös ed. Sasin tietävän, ja varmasti hän tietääkin sen. Se ei onnistu. Naista ei voida muuttaa toiseen rooliin perustekijöiltään, kuin mihin hän on syntynyt, eikä miestä voi muuttaa toiseen

rooliin, kuin mihin hän on syntynyt. Siitä tässä on lähinnä kysymys.

Ed. S a s i : Arvoisa puhemies! Mielestäni kukaan ihminen, ei mies eikä nainen, voi olla luonteeltaan tappaja. Jos tappaa toisen ihmisen, niin mielestäni kyseessä on silloin enemmänkin sairaus, jos kyseessä ei ole oman perheen tai maan puolustaminen.

Mitä tulee vapaaehtoiseen maanpuolustukseen miesten osalta, haluan todeta, että mikäli meillä mentäisiin vapaaehtoiseen maanpuolustukseen miesten osalta, se helposti saattaisi johtaa palkka-armeijaan. Tänä päivänä suomalaisten maanpuolustustahto on erittäin hyvä, mutta lopputuloksena muutaman vuosikymmenen kuluessa saattaisi olla palkka-armeija. Suomen kaltaisessa siviiliyhteiskunnassa en pidä palkka-armeijaa missään olosuhteissa kovinkaan hyvänä.

Täytyy sanoa, että jossakin määrin hämmästelen kyllä ed. O. Ojalan tasa-arvokäsitystä. Silloin kun hänelle poliittisesti sopii, hän kyllä puhuu tasa-arvosta, mutta silloin, jos se ei taas eräisiin muihin ideologian piirteisiin sovi, hän vastustaa. Mielestäni tässä on oikeastaan ero: Porvarillisella puolella ja myös sosialidemokraattien keskuudessa olemme lähteneet aina siitä, että haluamme, että Suomea puolustetaan, mutta vasemmistoliitossa tämä käsitys välttämättä aina ei ole täysin selvä.

Lopuksi haluan vielä todeta, että en kannata myöskään armeijassa 40 prosentin kiintiöitä.

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! Minä en ole esittänyt Suomen armeijan lakkauttamista. Tässä suhteessa ed. Sasin heitot voivat jäädä aivan omaan arvoonsa.

Minusta siinä ajattelutavassa, kun ed. Sasi sanoi, että hän ei ymmärrä miehiä, jotka tappavat, me olemme liian luottavaisia esimerkiksi siinä, mitä ihmiskunnassa tapahtuu ja mikä on sivilisaatiomme pysyvyys. Kehottaisin ed. Sasia tutustumaan esimerkiksi siihen, mitä tapahtuu tällä hetkellä entisen Jugoslavian alueella, mitä tapahtuu Tshetsheniassa ja muualla. Kyllä inhimillisyyden raatopuolet näkyvät siellä hyvin vahvasti. Siellä nimenomaan tapetaan. Entisen Jugoslavian alueella raiskataan systemaattisia naisia. Siellä käytetään nimenomaan raiskausta alistamisen ja sodankäynnin välineenä, joten tässä suhteessa valitettavasti ihmiskunta ei ole kovinkaan paljon edistynyt eikä oppinut. Tässä mielessä minä en näe, että on suuri saavutus, että naiset pääsevät sotajoukkoihin mukaan, valitettavasti.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Tämä on taatusti viimeinen puheenvuoro minulta tässä asiassa. Olisi saanut olla jo edellinenkin, mutta kun ed. Sasi epäili vasemmistolaisten, entisten kommunistien, isänmaanpuolustushalua, minä totean, että kaikki tuntemani kommunistit olivat hyviä sotilaita Tuntemattoman sotilaan Lahtisesta alkaen. Mutta ne metsäkaartilaiset, mitä minä kotipaikkakunnallani taikka siellä suunnassa tiesin, olivat isojen talojen isäntiä, saattoivat olla kokoomuslaisia, mutta yhtään kommunistia minä en tiennyt metsäkaartissa. Täytyy sen verran puolustaa maanpuolustusta tälläkin puolella.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Asian käsittely keskeytetään.

11) Ehdotukset laiksi naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain muuttamisesta

Toinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 90
Lakialoitteet n:ot 34 ja 35
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 10

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 10. Ensin sallitaan asiasta yleiskeskustelu, sen jälkeen ryhdytään lakiehdotusten yksityiskohtaiseen käsittelyyn.

Yleiskeskustelu:

Ed. A n t v u o r i : Arvoisa puhemies! Tasa-arvolaki on ihan hyvään pyrkivä laki, vaikka tasa-arvoa jo käsitteenä on aika vaikea määritellä. Tästä syystä usko tasa-arvoisuuden toteutumiseen lain avulla ei ole lainkaan yksiselitteinen asia. Kiintiöt tasa-arvoisuuden takeena ovat sinällään pyrkimyksenä uskoa antavat, mutta eivät kuitenkaan täysin vakuuttavat.

Asenteisiin, jotka tuntuvat olevan hyvin syvällä ja tiukassa, ei hevillä vaikuteta edes lainsäädännön kautta. Tasa-arvoa loukkaavia asenteita omaavat niin miehet kuin naisetkin. Asenteemme vaikkapa tässä talossa kohtelevat yhä miestä ja naista eri tavoin. Se tulee ilmi jokapäiväisissä tilanteissa. Siinä missä miehet käyvät poliittista keskustelua, naiset puuhastelevat. Missä miehet kokoontuvat kabinetteihin tekemään strategiasuunnitelmia, naiset, vasemmistoämmät, höm-

pöttävät verkostoissaan, kuten eräs puoluesisareni asian ilmaisi. Missä mies on charmikkaasti vanhentunut, on nainen repsahtanut. Missä mies on herkkä ja tunteellinen, on nainen vauhko ja pateettinen. Esimerkkiluetteloa perimmäisistä asenteista voisi jatkaa ties kuinka pitkälle.

Ihminen saa suurimman osan lapsuutensa ja varhaisnuoruutensa vaikutteista kotoa. Varsinkin asenteet ja arvostukset syntyvät lapsuudenkodin kulttuuritaustan pohjalta. Me kaikki, jotka olemme pienten lasten, nuorten poikien ja tyttöjen vanhempia, olemme tässä asiassa päätöksentekijöitä. Tätä asiaa ei ole hallitusmuotomme edellyttämällä tavalla delegoitu valtiopäiville kokoontuneelle eduskunnalle, vaan se on ja pysyy vanhemmilla itsellään.

Nais- ja mieskiintiöitä en pidä myöskään yksiselitteisenä asiana. Itse koen kiintiöt jopa loukkaavina ja haluaisin uskoa hyvän naisen pärjäävän ilman kiintiöitäkin. Realiteetti on ehkä toinen. Tässä talossa ei naisella ole edes kanttia sanoa, etteikö pärjäisi siinä missä mieskin. Totuus lienee kuitenkin se, että kansanedustaja ylipäätänsä on monella tavalla jo sinällään erityisasemassa ja saa usein myös erityiskohtelua. Jossakin ministeriössä virkamiehet ovat jo usein eri asemassa ja eri asemassa juuri sukupuolensa vuoksi. Aivan selvää on, että saman kokemuksen ja koulutuksen saaneista virkamiehistä miehen on helpompi päästä asiantuntijaksi työryhmiin, komiteoihin jne. kuin naisen ja helpompi myös edetä urallaan. Olemme vasta äskettäin saaneet ensimmäisen naisen kansliapäälliköksi.

Tämä on mielestäni ongelma, johon on saatava muutos, koska kysymys on selvästi sukupuoleen kohdistuvasta syrjinnästä, ja siihen on ilmeisesti pakko puuttua lainsäädännöllä, koska se on ainoa keino päästä käsiksi miesylivaltaan.

Viime päivinä olemme saaneet rankkaa näyttöä hyvä veli -käytännöstä Turussa ja Vantaalla. Hyvä veli -kulttuuri on kaikkialla, ei ainoastaan politiikassa ja kunnallispolitiikassa. Kulttuuri on vanha ja syvällä kulkeva, niin syvällä, ettei kulttuurissa nähdä enää edes ongelmia. En väitä, etteikö myös naisia olisi hyvä veli -kulttuurissa mukana. Varmasti on, mutta he ovat poikkeuksia. En väitä myöskään, että tasa-arvolaki, on siinä sitten kiintiöt mukana tai ei, tervehdyttäisi poliittista toimintaa. Voi olla päinvastoinkin. Tämä yhteiskunta on kuitenkin pitkälle miesten ja miehisen kulttuurin keinoin luotu niin, että olisi kiinnostavaa nähdä, minkälainen olisi enemmän naisvoimin luotu yhteiskunta. Hyvä veli -kulttuuri on nimittäin erittäin hankala ja monella tavoin tuhoisa yhteiskunnan suhteen.

Joulukuun Kuntalehdessä, siis ennen ns. Lepän tapausta, oli Turun yliopiston rikos- ja prosessioikeuden apulaisprofessorin Pekka Viljasen kahden aukeaman haastattelu, jossa hän kritisoi erittäin voimakkaasti hyvä veli -järjestelmää. Professori Viljanen sanoo muun muassa: "Korruptio on kaikkein yleisintä juuri kunnallishallinnossa. Esimerkiksi juuri kohua nostattanut Vantaan tapaus ei ole minulle minkäänlainen yllätys. Olen jo odottanut tällaista. Kyse on jäävuoren huipusta." Viljanen jatkaa: "En luota luottamusmiehiin. En ole koskaan luottanut heihin enkä tule ikinä luottamaan."

Viljaselta kysytään haastattelussa, miksi luottamushenkilöitä on vain harvoin syytettyjen penkillä, miksei syytteitä nosteta enempää. Viljanen sanoo muun muassa: "Syyttäjissä on kaikenkarvaista väkeä. Varsinkin maalaisvallesmannit kuuluvat kuntansa kermaan. He liikkuvat samoissa metsästys- ja leijonakerhoissa kuin kunnallispomot. Rohkeus ei aina riitä. Liika tuttuus, veljeily on paha ongelma. Tuomioistuimissa luottamusmiesten tekojen arviointi on ollut mielettömän lievää. Tuomitsemiskynnys on kohtuuttoman korkea. Kaikenlaista katsotaan sormien läpi. Tuomarit katsovat, että on maan tapa ajaa omaa ja oman ryhmän etua. Ehkä se on jonkinlaista kunnallisen itsehallinnon ja demokratian kunnioittamista."

Paitsi asenteet, väitän, myös hyvä veli -järjestelmä omalta osaltaan vaikuttaa epätasa-arvoa lisäävästi paitsi yleisenä ilmiönä myös naista syrjivänä käytäntönä. Pojat sopii jutut, ja naisia tarvitaan ihan johonkin muuhun. En tiedä, toisiko naisten suurempi edustus ja panos muutosta. Kyse on aina lopultakin ihmisestä, ihmisen moraalista, omastatunnosta. Onko nainen tässä suhteessa parempi? Sitä en tiedä. Naisen kokemusmaailma on kuitenkin perimmältään hyvin erilainen kuin miehen.

Itse en jaksa kauheasti uskoa lainsäädännön vaikutuksiin tasa-arvoa luovana rakenteena, koska kysymys on aina lopultakin ihmisestä. Sen näkee kaikessa. Sen näkee joka ilta tv:ssä: kauheat käsittämättömät sodat, poliittiset sekoilut, hyvä veli -jutut, nälkään kuolevat lapset jne. Ja kaiken takana on ihminen. Vaikka kaikki muu, tekniikka, teknologia jne., menee huikeasti eteenpäin, niin ihminen lajina ei juurikaan tunnu kehittyvän.

En usko, että tämä on pessimismiä, vaan enemmänkin realismia, koska emme tiedä, min-

kälainen olisi se maailma ja se yhteiskunta, missä nainen on saanut olla koulutuksensa, kokemuksensa ja osaamisensa edellyttämällä tavalla vaikuttajana. Olisi mielenkiintoista katsoa. Jos tasa-arvolaki omalta osaltaan vie tätä tavoitetta eteenpäin, puoltaa laki erinomaisesti paikkaansa.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Antvuoren puhe oli aika hyvä perusrakenteeltaan, ja perusasenne oli minusta varsin hyvä ja pohtiva. Mutta siinä oli muutamia asioita, jotka mielestäni tulivat ehkä väärin painotettuina. Silloin, kun varsinkin nainen tuo esiin vahvat stereotypiavastakohdat miesten ja naisten ominaisuuksien yleistämisenä, minusta ainakaan se ei asiaa vie eteenpäin. Ehkä se paremminkin on merkki, olisiko tässä tapauksessa, naisten huonosta itsetunnosta. Minusta erot miesten ja naisten välillä eivät suinkaan kulje stereotypioiden mukaan vaan meitä on miehissä ja naisissa, niin kuin ed. Antvuori itsekin toisaalla puheessaan totesi, aivan kaikkia variaatioita. Minusta sitä pitäisi korostaa.

Mitä tulee siihen mainintaan, että hän haluaisi nähdä, mikä on naisvoimin luotu yhteiskunta, minusta me olemme tämän yhteiskunnan luoneet yhteisvoimin miesten ja naisten kesken. Minusta amatsonien yhteiskuntaa tai feminististä yhteiskuntaa ei ole edes olemassa. Kysymyshän on tietysti tässä tapauksessa vain tällaisista vallan keskeisistä paikoista.

Mitä tulee viittaukseen, miksi luottamushenkilöitä ei syytetä, ero on jossakin muussa kuin siinä, että maalaisvallesmannit eivät olisi syyttäneet. Kyllähän esiin tulleet tapaukset osoittavat ja varsinkin myös se, missä rahaliikenne ja edut ovat suuret, että rikollisia on nimenomaan jossakin muualla kuin pienissä maalaiskunnissa.

Ed. N i k u l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kemppainen ei havaitse stereotypioita tai anna niille merkitystä. Jokaisessa istunnossa hän voi edessään erottaa stereotypian. Tuolla on viisi patsasta, jotka kuvaavat kulttuuria, henkistä työtä, kauppaa, urheilua. Kaikki ne patsaat ovat miehiä. Nainen on kuvattu perinteisessä roolissaan siitä huolimatta, että silloin, kun patsaat tänne on hyväksytty — veistäjä ehdottanut ja toimikunta aikoinaan hyväksynyt — naiset toimivat näillä kaikilla alueilla.

Tasa-arvolain yksi merkitys on siinä, että se tuo meille esiin tapauksia ja herkistää tavallaan jokaisen meistä tajuamaan kaikki syrjivät elementit ja piirteet sekä myös stereotypiat, jotka yhteiskunnassa ovat ja jotka vaikuttavat piilotajuisesti asenteisiin, ja asenteiden kautta syntyy toimintaa. Siinä toiminnassa, jollei stereotypiaa paljasteta, hyvin usein valitettavasti on myös sukupuoleen kohdistuva syrjintä mukana.

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! Tämän eduskunnan aikana tasa-arvolakia ollaan korjaamassa kolmatta kertaa. Pohjoismaiden ministerineuvoston toimesta julkaistiin viime vuonna kirja, jonka nimi oli Pohjola, naisten paratiisiko? Kun keskustelua käydään, voidaan varmasti sanoa, että me pohjoismaiset naiset olemme monessa suhteessa ulkomaisia kanssasisariamme paremmassa asemassa. Meillä on pitkä perinne siinä, että naiset ovat aktiivisesti mukana yhteiskunnan eri osa-alueilla ja työelämässä, mutta se ei suinkaan tarkoita sitä, ettei korjaamisen varaa ole edelleenkin.

Arvoisa puhemies! Eilen illalla ja viime yönä käytiin jo hyvin pitkä keskustelu ensimmäisen käsittelyn yhteydessä tasa-arvolain uudistamisesta ja naisten ja miesten tasa-arvosta suomalaisessa yhteiskunnassa. Eilinen keskustelu keskittyi aika pitkälti kiintiöihin, ja niihin itsekin enemmälti eilen puutuin, joten ajattelin, että en niistä enää tänään puhu. Toivon vain, että valiokunnan mietintö toteutetaan ja sitä voitaisiin vielä hieman parantaa.

Kuten sanoin, kiintiöt eivät ole uhka miehille tänään. Ne eivät ole häpeä naisille tänään. Kiintiöt eivät ole tulevaisuudessa, jolloin naisia on vielä paljon enemmän, uhka naisille eivätkä häpeä miehille.

Haluaisin puuttua mielestäni kaikkein suurimpaan epäkohtaan, joka meillä tasa-arvon suhteen yhteiskunnassa tällä hetkellä on: naisten ja miesten palkkaeroihin. Siitä huolimatta, että naiset osallistuvat laajasti yhteiskunnassa, ovat pääosin kokopäivätyössä, joilla nyt työtä on, ja omaavat korkean koulutuksen, samapalkkaisuuteen meillä on vielä pitkä matka.

Naisten ja miesten palkkakuilu on tällä hetkellä hieman vajaat 2 000 markkaa kuukaudessa. Nämä tiedot olen saanut tutkija Marja-Liisa Anttalaiselta, joka on usean vuoden ajan hyvin perusteellisesti selvittänyt naisten ja miesten palkkaeroja. Nyt solmitut liittokohtaiset palkkaratkaisut tulevat edelleen kasvattamaan naisten ja miesten palkkaeroja. Itse asiassa samoin tekivät jo syksyn 1993 sopimukset.

Meillä on vuosien ajan yritetty poisselittää naisten ja miesten palkkaeroja, siis yritetty mi-

tätöidä näitä. Viimeisin selitys on ollut se, että työmarkkinat ovat jakautuneet kahtia: naisten ja miesten töihin. Kuitenkin vain vajaa kolmannes palkkakuilusta selittyy sillä, että naiset työskentelevät hoiva-aloilla tai yleensäkin naisvaltaisilla aloilla tai ammateissa ja miehet toisaalta työskentelevät teknisissä ja teollisissa ammateissa.

Oikeastaan 2/3 palkkaeroista johtuu siitä, että naisten palkat ovat samoillakin aloilla ja samoissa ammateissa keskimäärin matalammat kuin miesten. Esimerkiksi teollisuudessa on näin. Siellä naisten keskipalkat ovat noin 13 markkaa tunnissa matalammat kuin miehillä. Selityksenä on usein tarjottu sitä, että naiset työskentelevät miehiä useammin teollisuudenaloilla, joiden palkanmaksukyky on matala. Tämäkin selitys on valitettavasti huono eikä pidä paikkaansa. Mikäli naisten ja miesten jakautuminen eri teollisuudenaloille olisi nimittäin täysin samanlainen, tuo 13 markan palkkaero kaventuisi vain noin 2 markkaa. Edelleenkin siis naiset saisivat 11 markkaa tunnissa vähemmän kuin miehet, vaikka työskentelisivätkin esimerkiksi vientiteollisuudessa yhtä usein kuin miehet.

Arvoisa puhemies! Minulla on myös muita tilastoja. Ajattelin, että esitän mm. Suomen Journalistiliiton työmarkkinatutkimuksesta kertovia lukuja. Jos otetaan kaikki Journalistiliiton piirissä olevat henkilöt, keskimäärin miesten palkka oli vuonna 1993 noin 13 670 markkaa kuukaudessa ja naisten 12 120 markkaa. Lehdistön piirissä tilanne oli sama eli naisten ja miesten palkkaero oli noin 1 500 markkaa. Vastaava kehitys, joskaan ei aivan yhtä suuri, on esimerkiksi paikallisradioissa, joissa palkkataso oli yleisestikin alhaisempi ja näin ollen myös ero oli pienempi. Tämä ero on mm. myös Yleisradiossa. Sielläkin ero on noin 1 500 markkaa kuukaudessa. Itse asiassa MTV:ssä — en tiedä, pitääkö se edelleen paikkansa — oli korkein tämä ero, 2 000 markkaa.

Arvoisa puhemies! Näin voidaan käydä tilastoja läpi ala alalta ja näin on tehty vuodesta toiseen. Aina me olemme joutuneet saman asian toteamaan. Naisille maksetaan naispalkkaa, matalampaa palkkaa, myös kun he työskentelevät samoilla aloilla kuin miehet. Voidaan sanoa aivan perustellusti, että palkkatilastoista näkyy selkeästi naisten epäsuora palkkauksellinen syrjintä työmarkkinoilla. Usein naisten palkat keskimäärin nousevat sille tasolle, jolta miesten palkkataso alkaa.

Tämä sukupuolen mukainen palkkarakenne on hyvin syvälle juurtunut suomalaisessa yhteiskunnassa, eikä siihen valitettavasti edes vielä tänä päivänä suhtauduta sillä vakavuudella kuin tulisi. Täytyy todeta, että nyt käsittelyssä oleva tasa-arvolain muutoskaan ei mielestäni ota tätä tosiasiaa riittävällä vakavuudella huomioon. Tämä johtuu juuri siitä, että 10 §:n 4 momenttiin, joka siis koskee palkkatietojen julkisuutta ja vertailtavuutta, edelleen jää porsaanreikä, joka mahdollistaa salailun, kun sanotaan, että "työntekijöiden edustajalla on itsenäinen oikeus saada palkkaa ja työehtoja koskevia tietoja yksittäisestä työntekijästä hänen suostumuksellaan tai työntekijäryhmästä silloin, kun on aihetta epäillä palkkasyrjintää sukupuolen perusteella". Siis tämä kohta, että edellytetään yksittäisen työntekijän suostumus, voi kokonaisuudessaan johtaa juuri siihen tilanteeseen, että näitä tietoja juuri niissä tapauksissa, joissa syrjintää olisi aihetta epäillä, ei päästäkään tutkimaan.

Tämä on mielestäni erittäin huonoa siinäkin suhteessa, että mm. jäsenyysneuvottelujen alla ja ennen kuin Suomi ratkaisuja teki, hyvin voimakkaasti tuotiin esille kannattajien taholta se, että kun Suomi on EU:n jäsen, suomalaisten naisten asema vahvistuu mm. palkkakysymyksissä, kun meillä on takanamme ja tukevamme Euroopan unionissa samapalkkaisuutta ja tasa-arvoa koskevat direktiivit. Kuitenkin nyt näyttää siltä, että me säädämme huonompia lakeja kuin EU-direktiivit edellyttäisivät. Itse asiassa meidän on muistettava, että jo Etaan liittyminen toi meille voimaan EU:n samapalkkaisuutta koskevat säännöstöt ja tulkinnat niistä.

Muistuttaisin, että nimenomaan Euroopan unionin piirissä on ollut ns. Enderby-tapaus, jossa EU-oikeus on todennut, että eri työehtosopimukset eivät oikeuta työnantajaa maksamaan saman arvoisista tehtävistä erisuuruista palkkaa sillä perusteella, että työntekijät kuuluvat eri työehtosopimuksen piiriin. Siis todellakin, ajatelkaa sellaista tilannetta, että esimerkiksi sairaanhoitajan työ voidaan tulkita saman arvoiseksi esimerkiksi yksityisessä teollisuudessa olevan työntekijän kanssa. Se, että he ovat eri työehtosopimusjärjestelmien piirissä, ei välttämättä ole este sille, että asia voidaan viedä EU:n tuomioistuimeen käsittelyyn ja sitä kautta saada asiaan ratkaisu.

Tutkija Marja-Liisa Anttalainen, jonka kanssa olen tästä asiasta juuri keskustellut, on hyvin seikkaperäisesti perehtynyt näihin asioihin ja sanonut, että näyttää siltä, että tämän EU-oikeu-

den päätöksen merkitystä ei meillä ole vielä riittävästi oivallettu ja tämä saattaa tuoda tullessaan yllätyksiä myös Suomen työmarkkinaosapuolille. Toivottavasti tuo. En minä sitä pelkää. Minä luulen, että meidän naisten on syytä toivoa, että se tuo muutoksia.

Arvoisa puhemies! Naisten ja miesten palkkaeroista ei ole siis tietoja puuttunut. Niitä on ollut tarpeeksi runsaasti tiedossa. Se, mitä on puuttunut valitettavasti, on ollut tahto ratkaista näitä ongelmia, koska kysymyshän on rahasta.

Tutkija Marja-Liisa Anttalainen on myös minusta oivallisesti kuvannut sitä, miten palkkaero kertautuu elämässä. Jos ajatellaan, että palkkaero on vajaat 2 000 markkaa kuukaudessa, vuositasolla naiset tietysti saavat 24 000 markkaa vähemmän kuin miehet. Jos sitten katsotaan kymmenen vuoden aikana, niin tämä on jo 250 000 markkaa. Jos ajatellaan, että nainen tekisi 40 vuoden työuran, joka ei tietysti aina ihan toteudu, voidaan sanoa kuitenkin, että noin miljoona markkaa työuransa aikana nainen tienaa vähemmän kuin mies.

Joku saattaa sanoa siihen, että me naisethan elämme pidempään kuin miehet. Jos suoritetaan tästä laskutoimitus edelleen, siitäkin huolimatta, että otetaan pidempi elinikäkin huomioon, edelleenkin voi sanoa, että naiset saavat kolmasosan huonompaa elinikäistä ansiota ja eläkettä kuin miehet, koska ansiotulothan tietenkin vaikuttavat eläketuloihin ja niin epäoikeudenmukaisuus kertautuu myös eläkkeellä ollessa.

Mutta siis tahtoa on puuttunut poistaa palkkaerot naisten ja miesten välillä, ja kysymys on siis rahasta. Nimittäin jos palkkaerot tasoitettaisiin eli naisten palkat nousisivat miesten palkkojen tasolle, se nostaisi kansantaloudessa maassamme kokonaispalkkasummaa noin 9 prosentilla. Jos siis, niin kuin eräillä menneillä sopimuskierroksilla oli tavoitteena, pikkuhiljaa palkkaeroja tasotetaan esimerkiksi niin, että vuosittain noin prosentin verran tätä oikaisua tehdään, niin silloin voitaisiin sanoa, että samapalkkaisuus toteutuisi maassamme vuonna 2003. Se olisi kahdeksan vuoden päästä, ja jos naiset tietäisivät, että näin on, niin uskoisimme, että voisimme olla tyytyväisiä, mutta valitettavasti pelkään, että näin ei tule tapahtumaan.

On tietenkin muitakin tapoja. Toinen tapa on tietysti se, että miesten ylipalkkausta leikataan, mutta aivan varmaan eivät edes tässä salissa miehet osoita tälle ehdotukselle mitään suosiota, vaikka palkkaerot ovat kiistattomia.

Kolmas mahdollisuus tietysti on miettiä uudelleen, miten yhteisesti ansaitut rahat käytetään. Nimittäin vuositasolla samapalkkaisuuden toteuttaminenhan merkitsisi noin 25 miljardia markkaa lisää palkkasummaan. Se on saman suuruinen kuin maataloustuki. Kyllä maataloustuestakin viime aikoina on keskusteltu ja asetettu se välillä kyseenalaiseksikin, mutta joka tapauksessa tässäkin eduskunnassa sitä on pidetty ja pidetään sellaisena välttämättömyytenä, joka tuli toteuttaa. Jos ei aseteta sitä kyseenalaiseksi, niin on se erikoista, jos vielä sata vuotta täytyy tässä maassa taistella siitä, milloin tulee se välttämättömyys, se ns. pakko, että vastaavasti myös naisten ja miesten palkkaerot poistettaisiin. Tahdosta siinäkin on kysymys, ja toivoisin, että sitä tahtoa toteutettaisiin.

Mutta, arvoisa puhemies, kuten sanoin, valiokunta ei valitettavasti ole osoittanut riittävää rohkeutta tasa-arvolakia käsitellessään. Sinne on jäänyt kiintiöitä koskevia epäkohtia ja erityisesti sinne on jäänyt suuri puute koskien palkkatietojen julkisuutta ja vertailtavuutta.

Tässä mielessä, arvoisa puhemies, ehdotan, että käsittelyn pohjaksi otetaan I vastalauseeseen sisältyvä lakiehdotus.

Vielä toteaisin tässä, että välillä tuntuu, että miehet kokevat, että tasa-arvokysymykset ovat ainoastaan naisten asioita ja tasa-arvovaltuutettu ja tasa-arvotoimisto palvelevat vain naisia. Haluaisin tähän yhteyteen tuoda esille sen, että näin ei toki ole. Eduskunnan naisverkostolla oli hiljattain tilaisuus kuulla Tuulikki Petäjäniemeä, joka on jo tällä hetkellä entinen tasa-arvovaltuutettu; hänhän on Evan johtaja. Hän kertoi eduskunnassa meille naisille siitä, että kun vuosittain tulee tasa-arvovaltuutetulle noin 200 valitusta, niin näistä noin 30 prosenttia tulee miehiltä ja siis 70 prosenttia naisilta. Nyt laman aikana tietysti yritykset ja yleensäkin työnantajat ovat palkanneet huomattavasti vähemmän työntekijöitä ylipäätänsä, ja tässä mielessä nimenomaan tasa-arvovaltuutetun toimistoonkin työhönottoon liittyviä valituksia on tullut vähemmän kuin aikaisemmin. Nyt pääosin tasa-arvovaltuutettua työllistävät enemmänkin irtisanomiset ja lomautukset ja työn uudelleenorganisointiin liittyvät kysymykset.

Mielenkiintoista on myös se, että kun miehet valittavat, niin miesten valituksia tulee erityisesti sellaisilta aloilta, jotka ovat nopeasti niin sanotusti naisistuneet, kuten lääkärin ja eläinlääkärin tehtävien osalta. Myös selvästi on nähtävissä, että yliopistojen nimityksistä valituksia tulee.

Arvoisa puhemies! Kaiken kaikkiaan lopuksi toivoisin, että tämä eduskunta nyt oikaisisi sen suuren puutteen, joka liittyy palkkatietojen julkisuuteen. Tällä tavalla todellakin voisimme sanoa, että tässä suhteessa nyt otamme käyttöön Euroopan unionin jäsenyyden myötä vahvistuneet — tietysti Etan myötä jo tulleet, mutta vielä vahvemmin EU-jäsenyyden myötä tulleet — Euroopan unionin tasa-arvodirektiivit ja samapalkkaisuutta koskevat direktiivit.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Ed. K a r h u n e n : Arvoisa puhemies! Hyvät kansanedustajat! Olen samaa mieltä kuin ed. O. Ojala täällä siitä, että tämän lain yhteydessä esille nousseista keskustelunaiheista todellinen ongelma todellakin ovat palkkaerot. Olisin toivonut, että niihin olisi enemmän pontta uhrattu eduskunnassakin sen muutoksen, joka teidän vastalauseeseenne sisältyy, läpiviemiseksi tähän lakiin. Sen sijaan kyllä mielestäni huomio täällä on kiinnittynyt täysin väärään asiaan eli kiintiöiden puolustamiseen. Mielestäni kiintiöt edustavat taantumista suomalaisen naisen tasa-arvokamppailussa. Puuttuu enää, että eduskuntaan vaadittaisiin naisasiainvaliokuntaa. Mielestäni se olisi ihan yhtä kauhea asia.

Tasa-arvotiellä on edetty hitaasti, mutta varmasti, mutta suurin ja varmin muutos tapahtuu kuitenkin asennemuutoksen kautta. Uskon vilpittömästi, että nuori sukupolvi on huomattavasti tasa-arvoisempi kuin edeltäjänsä ja vanhempansa. Nuorilla miehillä esimerkiksi on kyllä vahva itsetunto ja he kykenevät elämään vahvan naisen rinnalla ja jopa vahvan naisen alaisina, mitä ed. Vähänäkki edellisessä keskustelussa täällä pelkäsi.

En hyväksy missään nimessä, että mies valitaan esimerkiksi johonkin virkaan tai johonkin komiteaan sen vuoksi, että hän on mies. En myöskään halua, että yhtään naista valitaan mihinkään vain sen takia, että hän on nainen, enkä itse halua tulla valituksi tehtäviin pelkästään kiintiönaisena. Mielestäni tehtäviin on valittava ihmisiä pätevyyden mukaan. Nimittäin olennaista ei ole se, mitä ihmisellä on jalkojen välissä, vaan se, mitä ihmisellä on korvien välissä. Sitä paitsi naistenkin välillä on hyvin suuria eroja, aatteellisiakin. Nimittäin sen todisti esimerkiksi presidentinvaalikampanja hyvin. Eiväthän naiset kyenneet naisehdokasta presidentiksikään yli puoluerajojen ajamaan.

Todellakin kyse on ennen kaikkea asenteista ja asenteiden kehittymisestä. Hyvin pitkään suomalaiset naiset, suureen ikäluokkaan kuuluvat varsinkin, on kasvatettu siihen oppiin, että mies on ehdoton perheen pää ja mies on herra ja muuta ei pidä sanoa. Myös presidentinvaaleissa tämä tuli hyvin esille. Harva se päivä törmäsi toreilla ja turuilla ihmisiin, naisiin, joiden mielestä nainen ei sovi presidentiksi. Uskon, että se lähtee liikkeelle ennen kaikkea siitä, että naiset valitsevat itse oman harkintansa mukaan, jos katsotaan parhaaksi, naisia eduskuntaan ja muihin luottamustehtäviin päättämään ja esimerkiksi ammattiyhdistysjohtajiksi. Yhteen aikaan ihmettelin, kun Pankkitoimihenkilöliitolla oli hyvin pitkään miespuheenjohtaja. Nyt heillä on onneksi naispuheenjohtaja, jos todella uskotaan, että nainen on ainoa, joka naisvaltaisen alan asiaa pystyy ajamaan.

Naiset, jotka eivät usko naisen kykyihin, ovat varmasti yksi ongelma. Naiset, jotka eivät usko, että nainen voi ilman kiintiöitä tulla valituksi johonkin tehtävään, ovat yksi ongelma. Toinen ääriryhmä ovat nämä — toivottavasti en loukkaa kovinkaan pahasti ketään — joita eduskunnan miesten saunassakin kutsutaan ns. hankaliksi akoiksi. Ehkä itsekin olen hankala akka jollakin tavalla. Valitettavaa on tietysti, että on hyvin paljon naisia, joilla esimerkiksi huumorintaju ei riitä itseen tai omaan sukupuoleen kohdistuviin vitseihin. Omana tapanani ainakin on antaa samalla mitalla takaisin miehille (Ed. Aittoniemi: Ja korot kanssa!) — ja korot kanssa.

Toivon vilpittömästi, että täällä voitaisiin katsoa asioita niin, että kyse ja kaipuu on ennen kaikkea ihmisten tasa-arvosta, ei vain sukupuolten tasa-arvosta.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Totean ed. Karhuselle, kun hän tavallaan sanoi, että naiset eivät kyenneet nostamaan presidentiksi naista, ettei se, ed. Karhunen, näin yksinkertaista ollut eikä minusta tässä suhteessa pidä myöskään naisten yhteistyötä sillä tavoin omia tai ajatella, että se on aina välttämätöntä kaikissa asioissa. On naisten kesken myös aivan selvästi poliittisia ja ideologisia eroja, ja nämä pitää tunnustaa. Se, että naisilla on myös yhteisiä intressejä, joissa voidaan puoluepoliittiset rajat ylittää, on tosiasia, ja sen eteen pitää tehdä töitä. Mutta sellainen tasapäisyyden vaati-

mus, että naisten pitäisi aina olla kaikesta samaa mieltä, minusta on hyvin pelottava ja huolestuttava. Minä pidän sitä totalitarismina. Ei tarvitse aina olla samaa mieltä. Jos kaikki Suomen naiset olisivat päättäneet, että me ajamme naisen presidentiksi, olen varma, että olisimme myös siinä onnistuneet. Näinhän kävi myös päivähoitoasian kanssa, että eivät täällä kaikki naiset olleet samaa mieltä.

Mitä tulee siihen, kun ed. Karhunen puhui hankalista naisista, en tiedä, voi olla, että monien mielestä kuulun siihen joukkoon. Mutta minusta se, luokitellaanko hankalaksi vai ei, ei ole huumorintajusta kiinni. Kysymys on paremminkin siitä, että naiset voivat olla hyvin sitkeitä ja hyvin määrätietoisesti ajaa joitakin asioita eivätkä anna periksi. Jos he ovat sitten hankalia naisia, kun samanaikaisesti mies on niin sanotusti määrätietoinen, niin siitä vain. Ei se nimitys ainakaan minun mielestäni millään tavalla pahenna. Mutta ei sillä ole mitään tekemistä huumorintajun kanssa.

Ed. A i t t o n i e m i (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Karhunen puhui siitä, että nuorilla miehillä on vahva itsetunto. Kyllä kai se itsetunto on vanhemmillakin miehillä, mutta se on erilaista. Nuoret ihmiset, niin miehet kuin naisetkin, ovat kehityksen tuloksena toisenlaisia. Tietysti myönnän, että näiden nuorten miesten itsetunto on sen laatuinen, että se tietysti avaa mahdollisuuksia naisten tasa-arvon kehittymiselle tässä yhteiskunnassa, sehän on luontaista kehitystä. Näin se kehitys kulkee koko yhteiskunnassa.

Presidenttiesimerkki liittyy siihen, miksi naiset eivät pystyneet saamaan naista presidentiksi ja nimenomaan toreilla ja kujilla sanoivat, että nainen ei sovi presidentiksi. Kysymys on teidän, naissukupuolen, omasta itsetunnosta ja sen puutteesta. Sen osoittaa jo se, että teitä on tässä yhteiskunnassa enemmän. Teitä on äänestäjinä enemmän kuin miehiä. Siitä huolimatta teidän täytyy turvautua lainsäädäntövallan apuun kiintiöiden muodossa, jotta te saisitte tasa-arvonne. Eihän teidän naisten tarvitse kuin sukupuolena korostaa omaa itsetuntoanne ja ottaa yhteiskunnassa demokraattisesti se, mikä teille kuuluu ja mihin teillä on mahdollisuuksia. Minä pitäisin aika alentavana, jos minä olisin nainen, että edustaisin sellaista sukupuolta, jonka täytyy lakiin ja kiintiöihin vedota, vaikka te voitte ottaa vallan aivan parlamentaarisesti, jos teillä vain riittää itsetuntoa. Näin se on, ed. Karhunen. Te vähän sotkeuduitte omaan näppäryyteenne sinänsä hyvässä puheenvuorossanne.

Ed. D r o m b e r g (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Olen hyvin monelta osalta samaa mieltä ed. Karhusen kanssa. Juuri palkkakysymysten olisi pitänyt olla yksi painopistealue, sen kuinka naisten palkat ovat jääneet jälkeen miesten keskipalkoista. Myös kiintiöasia on tärkeä, mutta naisten täytyy omilla ansioillaan saavuttaa ne paikat. Olen siitä samaa mieltä, mutta toisaalta tilanne on kuitenkin monessa tapauksessa ollut se, että vaikka olisi ollut päteviä naisia, sittenkään naisia ei ole otettu komiteoihin ja kyseisiin paikkoihin, mitkä tässä nyt ovat käsittelyn alaisina. Pidän tärkeänä henkilökohtaisesti sitä, että kiintiöt tulevat niin sanotusti, siirtymäkauden ajaksi, kunnes kulttuuri on kasvanut siihen, että nainen muillakin perusteilla pystytään hyväksymään. Pidän ehdottoman tärkeänä, että nekin naiset, jotka kiintiön kautta tulevat, ovat myös naisia, joilla on tieto ja taito asianomaiseen tehtävään.

Ed. Karhunen toi esille vielä suuret ikäluokat sanoen, että me katsomme, että mies on herra ja määrää kaiken yhteiskunnassa ja tietenkin kotona vielä, näin käsitin. Kyllä minä sanon, että eduskunnassakin on varmaan monta esimerkkiä siitä, että tasa-arvo on toteutunut. Uskon, että monet naiset päättävät perheissä ja myös hyvin vahvasti yhteiskunnassa asioista tänä päivänä. Toisin sanoen tämä väittämä minun mielestäni ei ainakaan pidä paikkaansa.

Ed. P i h a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Täytyy sanoa ensin, että jos jostain olen suurille ikäluokille kiitollinen, niin nimenomaan suurten ikäluokkien naisille siitä, että tasa-arvo on tänä päivänä siinä, missä se on. Sen tähden meidän sukupolvemme ei siitä tarvitse niin paljon enää taistella. Pidänkin tätä tasa-arvolakiesitystä, mikä nyt on eduskunnalle annettu, erittäin hyvänä.

Sen sijaan haluan ed. Aittoniemelle sanoa hänen teoriastaan itsetunnosta ja sen puutteesta, että en itse usko, että siitä on kysymys. En usko myöskään niiden osalta, jotka kannattavat kiintiöitä toisin kuin minä, että se on itsetunnon puutteesta kiinni. Se, että naiset eivät valinneet naista presidentiksi, mielestäni osoittaa juuri sen, että naisetkin ajattelevat presidenttiehdokkaita ihmisinä. Aatteet, ajatukset, ansiot merkitsevät enemmän kuin sukupuoli. Sen tähden minä mm. en näitä kiintiöitä halua, koska minusta yhteis-

kunnassa ihmiset ovat ihmisiä ja näin heitä tulee myös kohdella.

Ed. H ä m ä l ä i n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Naiset ovat päässeet tasa-arvoiseen asemaan siellä, missä kansanvalta toimii, siellä, missä kansalaiset voivat äänestäen valita ehdokkaansa. Naiset ovat silloin päässeet jo hyvin tasa-arvoiseen tulokseen miesten kanssa. Naisten tasa-arvon esteinä ovat nimenomaan muut valinnat. Ne ovat valinnat työpaikoilla ja ne ovat valinnat silloin, kun valtionhallinnon ylin johto, kuntien ylin johto ja yritysten johto nimeää ja valitsee. Nämä miesvaltaiset kollegiot, miesvaltaiset yhteisöt, esittäessään, valitessaan, nimetessään yhtä ehdokasta valitsevat yleensä ja pääsääntöisesti miehen. Näin syntyy miesvaltaisia komiteoita, työryhmiä, johtokuntia. Vain poikkeustapauksissa aivan erityisillä ansioilla naiset pystyvät murtautumaan edelleenkin näiden miesvaltaisten ryhmien ja tämän seulan läpi tullessaan esimerkiksi valituksi yrityksen johtoon tai valtionhallinnon korkeimmille virkapaikoille.

Minäkin uskoin joskus nuorempana, että aika hoitaa asian, asenteet kypsyvät ja naiset omalla koulutuksellaan, kokemuksellaan ja näytöillään pystyvät ohi kiintiöiden tulemaan asianmukaisesti ja tasa-arvoisesti valituiksi. Valitettavasti tie näyttää olevan niin pitkä, että kyllä syrjittävä ja alistettu sukupuoli tarvitsee nämä kiintiöt tuekseen. Sen vuoksi tuen niitä lämpimästi ja uskonpa, että samaan aikaan kun naisten koulutus on parantunut ja naisten mahdollisuudet työelämässä parantuneet, saattaa olla niin, että pian koittaa aika, jolloin nämä kiintiöt tulevat nimenomaan tukemaan huonommin koulutettuja miehiä työnsaannissa.

P u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia!

Ed. K a r h u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Tähän presidenttikysymykseen sen verran vielä, että halusin esimerkillä juuri todistaa, että myöskään kiintiöt eivät välttämättä toimi sen vuoksi, että naisille ei ole itsetarkoitus valita naista joka paikkaan. Esimerkiksi ei ollut itsetarkoitus kaikkien mielestä saada naista presidentiksi. Oli tärkeämpää monien mielestä se, mitä arvoja ja ajatuksia ehdokas edustaa. Samoin myös joihinkin toimikuntiin, komiteoihin tai vastaaviin voi olla joskus hyvin hankalaakin löytää asianomaisen koulutuksen ja pätevyyden omaavaa naista.

Tiedän esimerkiksi edellisen opetusministerin, Olli-Pekka Heinosen edeltäjän nähneen hyvin monessa tapauksessa erittäin suurta vaivaa löytääkseen kivien ja kantojen alta päteviä naisia erilaisiin toimikuntiin tai komiteoihin, ja näitä ei yksinkertaisesti löytynyt. Uskon, että sitä kautta, kun naisten koulutustaso kasvaa ja heidän osallistumisensa työelämään korkeammissakin viroissa lisääntyy, naiset myös tulevat luonnollisesti asemansa kautta esimerkiksi työelämässä edustetuiksi monissa komiteoissa ja työryhmissä. Mutta valitettavasti — en usko, että se on itsetuntokysymys — naisilta monesti puuttuu myös kunnianhimo pyrkiä eteenpäin urallaan. Monet palkkaerotkin johtuvat siitä, että naiset eivät pyri esimiestehtäviin vaan mieluummin toimivat suorittavalla alemmalla tasolla. Toivon, että suomalaisista naisista löytyisi pian kunnianhimoa, että taistellaan ja pyritään korkeille paikoille ilman mitään kiintiöitä, vain koulutuksen ja osaamisen kautta.

Kun ed. Dromberg sanoi, että tästä laista pitäisi tehdä tilapäinen, miksei kiintiötä esitetä sitten määräaikaiseksi?

Ed. N o r d m a n : Arvoisa puhemies, värderade talman! Det behövs en särskild jämställdhetslagstiftning som grund för arbetet för jämställdhet. Men som alltid i det här sammanhanget så är det skäl att ställa en central fråga: I vilken utsträckning skall förändringar eftersträvas med hjälp av preventiva eller repressiva åtgärder? En sådan avvägning skall prägla lagstiftningen.

Tässä yhteydessä on syytä erottaa muodollinen ja todellinen tasa-arvo. Yhdenvertaisuus lain edessä ei riitä, vaan matkalla tasa-arvoon tarvitaan heikommassa asemassa olevien erityiskohtelua joissakin tapauksissa. Tunnetusti ei riitä, että naisten ja miesten vaalikelpoisuusehdot ovat samat; sen tiedämme kokemuksesta. Turvalliset säännökset ja voimavarat ovat tarpeen tasa-arvon takaamiseksi tärkeissä asioissa esimerkiksi sukupuolikiintiöiden avulla. Tällaista näkökantaa minä edustan.

Kysymys tasa-arvosta on laaja, minkä vuoksi on tärkeää, että naiset, nykyistä useammat, osallistuvat yhteiskunnalliseen suunnitteluun ja päätöksentekoon suunnilleen samassa määrin kuin miehet. Poikkeustapauksissa puolestaan miehet voivat olla nyt aliedustettuina, kuten myös tiedämme, ja voivat olla jatkossa useamminkin. Tiedämme, miten vähän kunnallislaki on tuottanut tuloksia tässä mielessä.

Kun selvä enemmistö työasiainvaliokunnassa asettui kummankin sukupuolen vähintään 40 prosentin edustuksen kannalle, kyse oli oikeastaan sen toistamisesta, mitä valiokunta lausui hallituksen selonteon yhteydessä noin vuosi sitten.

Värderade talman! När jag avviker från regeringens förslag beror det på att jag själv för det första anser det motiverat, men också på uppmuntran av förra jämställdhetsministern Elisabeth Rehn som drev på könskvoter i det här sammanhanget, men inte fick tillräckligt stöd i regeringen. Vidare så känns det bra att veta att andra i svenska riksdagsgruppen är av samma åsikt, inte minst den nya jämställdhetsministern.

Poikkean hallituksen ehdotuksesta siksi, että itse pidän tätä perusteltuna, mutta myös entisen tasa-arvoministerin Elisabeth Rehnin kannustamana. Hän ajoi sukupuolikiintiöitä tässä yhteydessä saamatta kuitenkaan tarpeeksi tukea hallituksessa. Edelleen tuntui hyvältä se, että ruotsalaisen eduskuntaryhmässä on muitakin, jotka ovat samaa mieltä. Tässä yhteydessä haluan mainita varsinkin uuden tasa-arvoministerin.

Sama palkka samasta ja yhdenvertaisesta työstä on tasa-arvon keskeinen edellytys, niin kuin täällä monesti on korostettu. Näin ei ole tänä päivänä lausutuista tavoitteista ja lupauksista huolimatta. Tätä taustaa vasten lain tiukennetut säännökset sukupuolen perusteella tapahtuvan syrjinnän kieltämisestä työelämässä ovat varsin perusteltuja. Työasiainvaliokunnan niukka vähemmistö katsoi, että palkkasyrjintää epäiltäessä on oltava mahdollisuus palkkatietojen saamiseen ilman hallituksen ehdottamaa estettä. Joutuukin todella kysymään, onko tällainen varovaisuus perusteltua eli miksi tarvitaan asianomaisen henkilön lupa, kun otetaan huomioon valtion ja kuntien palveluksessa olevien tilanne, jos pyritään oikein tosissaan puuttumaan palkkasyrjintään. Toisaalta ymmärrän yksilösuojan tärkeyden, niin että tällaisia vaikeuksia on.

En minoritet i arbetspolitiska utskottet ansåg att det är möjligt att få behövliga löneuppgifter när lönediskriminering misstänks utan sådana hinder som regeringen föreslår. Man kan verkligen fråga sig om en sådan försiktighet, som här föreslås, är motiverad med tanke på hur de offentligt anställdas och kommunanställdas villkor är och med tanke på att man verkligen skall komma åt lönediskriminering. Å andra sidan förstår jag förstås behovet av individens rättsskydd i det här sammanhanget.

Arvoisa puhemies! Tällaisia muutoksia tarvitaan tasa-arvolakiin. Naiset tarvitsevat miesten tukea, jotta tasa-arvoon päästäisiin nopeammin.

Värderade talman! Det behövs dylika ändringar i jämställdhetslagen och kvinnorna behöver männens stöd för att påskynda uppnåendet av jämställdhet.

Ed. P a l o h e i m o : Arvoisa puhemies! Ilmoitan heti, että tämä on yltiösovinistinen puheenvuoro, joten kaikki siskot sieltä matkaradioiden äärestä tulkaa saliin väittelemään näistä kysymyksistä.

Aluksi, puhemies, puutun varsin maltillisesti joihinkin kysymyksiin, lähinnä kolmeen seikkaan tämän lain yhteydessä. Yhtä pidän epäkäytännöllisenä, yhtä epäjohdonmukaisena ja yhtä epäoikeudenmukaisena.

Ensimmäinen seikka, jota pidän epäkäytännöllisenä, liittyy kiintiöihin. Sitä voisi kutsua ristikkäisten kiintiöiden ongelmaksi, jolla tarkoitan sitä, että on useita toisistaan riippumattomia asioita, eräällä tavalla eri ulottuvuuksia, joiden suhteen rakennetaan kiintiöitä. Minusta tämä ei ole ongelmallista silloin, jos on valittavana hyvin suuri määrä ihmisiä, joista nämä kiintiöt täytetään, mutta jos valittavia ihmisiä on pieni määrä ja ristikkäisiä kiintiöitä on useita ja valittavien määrä on myös vähäinen, niin silloin joudutaan auttamatta käytännöllisiin ongelmiin.

Sanoisin heti, että minusta tämä ongelma ei niinkään esiinny silloin, kun on kysymys esimerkiksi komiteoista, mutta kuntien lautakunnissa tämä ongelma näyttäytyy. Kuntien lautakunnathan muodostuvat siten, että jokaisella puolueella on ensinnäkin oma kiintiönsä. Kun tähän asetetaan virallinen ristikkäinen sukupuolikiintiö ja lautakuntiin usein yhdestä puolueesta on valittavana vain yksi henkilö, joudutaan auttamatta käytännön vaikeuksiin, erityisesti silloin, jos on kysymys pienestä kunnasta, pienestä määrästä poliittisia osallistujia ja pienistä lautakunnista. Tämä on puhdasta matematiikkaa. Tällä ei ole mitään tekemistä minkään ideologian kanssa.

Lisäksi täytyy muistaa, että virallisten kiintiöiden lisäksi on piilokiintiöitä, jotka liittyvät esimerkiksi valittavien ikäluokkaan, paikkakuntaan tai siihen alueeseen, miltä he ovat kotoisin,

ja esimerkiksi ammatteihin. Näitäkin kiintiöitä pyritään tasapuolisesti täyttämään.

Tämän prosessin loogisena lopputuloksena on se, että joka kerta, kun valintaperusteisiin lisätään uusi ristikkäinen kiintiö, varsinainen ja painavin peruste eli jäsenten pätevyys kärsii. Tämäkään ei ole ideologiaa vaan logiikkaa. Jokainen varmasti myöntää, että näin on. Kysymys on vain siitä, kuinka paljon halutaan sen antaa kärsiä jostakin muusta syystä.

Minä pidän hieman epäloogisena sitä, että sukupuolikysymys on nostettu niin voimakkaasti esiin esimerkiksi sukupolvikysymyksen asemesta. Minusta olisi vähintään yhtä perusteltua perustaa kiintiöitä eri sukupolville kuin eri sukupuolille, koska kysymyshän on lähinnä siitä, miten eri tavalla ihmiset ajattelevat, eikä siitä, miltä he ulkoisesti näyttävät. Epäilen, että mielipideerot keskimäärin saattavat olla suuremmat eri sukupolvien kuin eri sukupuolten välillä, ja puhun nyt nimenomaan keskimääräisistä mielipiteistä.

Pitäisin huomattavasti tarkoituksenmukaisempana ja käytännöllisempänä esimerkiksi sitä, että sovittaisiin siitä, että kuntien lautakunnissa yhteensä on vähintään 40 prosenttia miehiä ja 40 prosenttia naisia, koska se toisi siihen sellaista joustavuutta, että ihmisten pätevyydelle voitaisiin vielä antaa merkittävä painoarvo. Tällä tavoin, kun se hajotetaan jokaiseen lautakuntaan erikseen, se johtaa auttamatta käytännön vaikeuksiin. Tämä oli, arvoisa puhemies, ensimmäinen kommenttini tähän lakiin ja liittyi nimenomaan epäkäytännöllisyyteen.

Seuraava kommenttini liittyy epäjohdonmukaisuuteen, ja se liittyy tähän sukupuoliseen häirintään. Kun se on nyt tuotu tähän lakiin, niin lähdetään siitä, että se jollakin tavalla loogisesti kuuluu tasa-arvon kanssa yhteen; mielestäni se on eri asia. Haluan heti huomauttaa, että en missään tapauksessa haluaisi, että sukupuolinen häirintä sallittaisiin. Olen kuitenkin sitä mieltä, että se on vain yksi häirinnän laji ja on paljon muitakin häirinnän lajeja yhteiskunnassa. Olisin joka tapauksessa mieluummin kannattamassa sellaista lakia, joka olisi esimerkiksi laki yksilöllisen koskemattomuuden suojasta. Siihen periaatteessa sisällytettäisiin kaikki sen tyyppiset yhteiskunnan ilmiöt, joissa ihmiset eivät varsinaisesti harjoita väkivaltaa toisiaan kohtaan, mutta kuitenkin häiritsevät siinä määrin, että se muuttuu kiusalliseksi ajan mittaan.

Toinen asia, josta on puhuttu hyvin paljon ja joka on vastaavanlainen, on koulukiusaaminen. Minusta se on hyvin saman tyyppinen asia loogisesti kuin sukupuolinen häirintä. On muitakin lajeja tietysti. Me voisimme puhua esimerkiksi julkisilla paikoilla häiriköinnistä, yleisissä kulkuneuvoissa jne. Ne ovat vähän lievempiä muotoja, mutta kuitenkin luonteeltaan saman tyyppisiä asioita, joissa usein puututaan yksilön, yhden ihmisen, kansalaisen, eräänlaiseen henkilökohtaiseen integriteettiin hyvin epämiellyttävällä tavalla.

Näin ollen pidän epäloogisena sitä, että kysymys on pelkästään sukupuolisesta häirinnästä. Pitäisi olla kysymys häirinnästä yleensä, jonka merkittävä erikoistapaus sukupuolinen häirintä on, ja sitten pidän epäloogisena, että se on rajattu työpaikkoihin. Minusta se pitäisi ulottaa yhteiskuntaan yleisesti ja tätä asiaa pitäisi pohtia hyvin perusteellisesti. Nyt näyttää siltä, että se on tuotu tasa-arvolakiin eräänlaisena lisukkeena, kun se tässä nyt saatiin mukaan helposti. Tämä on kohta, jonka epäjohdonmukaisuuteen haluan puuttua tässä laissa.

Viimeinen kohta liittyy tässä laissa olevaan epäoikeudenmukaisuuteen. Silloin tarkoitan epäoikeudenmukaisuutta, joka kohdistetaan työnantajaan, kun työnantaja pannaan vastuuseen sukupuolisesta häirinnästä työpaikalla.

Mielestäni tämä on mahdollista vielä siinä muodossa, jossa se tuotiin valiokuntaan, jolloin tekstiin sisältyy sanat "mahdollisuuksien mukaan". Mutta nyt kun jotkut ovat halunneet poistaa tämän "mahdollisuuksien mukaan", joudutaan helposti tilanteeseen, jossa työnantaja on täysin mahdottomassa asemassa.

Minä olen itse toiminut työnantajana pari — kolmekymmentä vuotta elämästäni ja melko pienessä firmassa. Voin kokemuksesta sanoa, että on täysin mahdotonta tarkkailla työntekijöitä tässä mielessä ja työnantajan tehtävät kyllä erityisesti painottuvat muun tyyppisiin asioihin kuin eräänlaiseen siveyspoliisin tehtävään työpaikalla. Työnantajan tehtävänä on usein pitää huolta siitä, että firmalla on töitä; jakaa työt siellä sopivasti, katsoa, että ne tulevat hyvin suoritetuiksi; pitää työntekijöitä tyytyväisinä, asiakkaita tyytyväisinä ja usein kaikenlaisia viranomaisia kuten veroviranomaisia, lisäksi tyytyväisinä. Voin vakuuttaa, että tässä on aivan tarpeeksi tekemistä ilman, että työnantajan tämän lisäksi täytyy ryhtyä jonkinlaiseksi siveyspoliisiksi.

Nyt kun on haluttu poistaa sanat "mahdollisuuksien mukaan" eli työnantajalla on ehdoton tarkkailuvelvollisuus, se muuttaa työnantajan siveyspoliisista eräänlaiseksi siveyssalapoliisiksi,

ja hänen pitäisi tirkistellä ja tarkastella ja vaania niitä työntekijöitä, ettei vain pääsisi vahingossakaan tapahtumaan mitään sellaista, mistä hän sitten joutuu vastuuseen. Huomatkaa, että tässä on työnantajalle pantu 15 000—50 000 markan vastuut siitä, että jotain tämän tyyppistä tapahtuu siellä työpaikalla.

Tässä ei ole otettu huomioon sitä, että työpaikkoja on äärettömän erilaisia. Niitä on esimerkiksi kolmen hengen mainostoimisto, missä yksi henkilö on työnantaja ja kaksi on työntekijöitä, joista kahdesta toinen päättää sukupuolisesti häiritä toista ja toinen katsoo tulleensa sukupuolisesti häirityksi ja kolmas joutuu siitä vastuuseen. Toinen mahdollisuus on joku tällainen Helsingin kaupunki tai tie- ja vesirakennuslaitos, jotka ovat myös työnantajia. Helsingin kaupunki pannaan vastuuseen siitä, että siellä tapahtuu jotain, ja täytyy nähdä se, kuinka paljon tässä on väärinkäytön mahdollisuuksia silloin, jos halutaan vain rahastaa työnantajaa näissä kysymyksissä.

Siitä syystä mielestäni kolmannen osapuolen vastuuseen siitä, mitä yksi osapuoli tekee toiselle, pitäisi suhtautua äärettömän varovaisesti. Ei työnantaja ole vastuussa siitäkään, jos esimerkiksi joku osoittautuu työpaikalla taskuvarkaaksi. Kyllä periaatteessa se taskuvaras siitä vastuuseen pannaan eikä työnantajaa. Vaikka minkä tyyppisiä esimerkkejä voidaan esittää samasta kategoriasta.

Ihmettelen, kuinka paljon yleensä lainsäädännössä on sellaisia kohtia — minä en itse muista yhtään, mutta täällä ehkä on oppineempia juridiikan tuntijoita, jotka voivat heti sanoa — joissa yleensä pannaan vastuuseen kolmas osapuoli toisten tekemisistä. Ensi kuulemalta se kuulostaa äärettömän epäoikeudenmukaiselta, mutta ehkä täällä on joku, joka pystyy tämän selittämään minulle paremmin.

Arvoisa puhemies! Tämä oli nyt näin kuiva puheenvuoro siitä alusta huolimatta, koska minä ajattelin, että tänne tulisi enemmän porukkaa, mutta eihän tänne tullut kuin ed. Aittoniemi väittelemään minun kanssani.

Ed. T i u r i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vastauspuheenvuoro oli kyllä pyydetty ed. Nordmanille, mutta kyllä se tähänkin sopii.

Ed. Nordman painotti kiintiöitä ja ed. Paloheimo ei. Minusta on hyvin monia tilanteita, joissa kiintiöt todella johtavat kummalliseen lopputulokseen. Alalla, jota minä edustan, tekniikassa ja tutkimuksessa, ne tulevat hyvin hankaliksi useissa tapauksissa. Esimerkki niistä ovat juuri tieteelliset toimikunnat, joihin luonnontieteen ja tekniikan puolelta on hyvin vaikea löytää päteviä naisia. Tulevaisuudessa ilmeisesti käy niin, että kun naisia sinne täytyy saada ja he ovat professoreita, näitä löytyy lähinnä vain kemian ja arkkitehtuurin alalta. Näin ollen tulevaisuudessa, jos on mies kemian professorina, hänellä ei tule olemaan mitään mahdollisuuksia koskaan mihinkään tällaiseen toimikuntaan, koska toimikuntiin ne naiset tulevat siltä alalta. Sitten on joitakin aloja, joilla ei kerta kaikkiaan naisia ole, sinne sitten täytyy panna niitä kiintiömiehiä.

Pitäisi jollakin tavalla saada naiset innostumaan enemmän tekniikasta. En usko, että sitä lailla saadaan aikaan. Ehkä on monia komiteoitakin, joissa on sama tilanne, ettei kerta kaikkiaan ole päteviä naisia tietyllä alueella riittävästi käytettävissä. Aika voi tätä korjata, mutta ei sitä lailla saada aikaan, niin että minusta kiintiöt eivät voi olla järkeviä.

Ed. Ryynänen merkitään läsnä olevaksi.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä mielenkiinnolla odotin ed. Paloheimon puheenvuoroa. Ensin hän totesi, että tässä nyt ollaan liian paljon huolissaan sukupuolten tasa-arvosta ja on unohdettu sukupolvien tasa-arvokysymys. Ei minusta näin tarvitse olla. Ed. Paloheimolle toteaisin, että yleensä valtahierarkiat ja miesten yliedustus näkyvät samalla tavalla myöskin sukupolvien välisenä epätasa-arvona. Meillä on viimeksi näyttöä mm. maakuntahallinnon piiristä. Siellä luottamustehtäviin valittiin nimenomaan naisia erittäin vähän eli miehet dominoivat ja usein ovat myöskin iäkkäämpiä, keski-ikäisiä tai iäkkäämpiä miehiä. Kyllä minä uskon, että kun huolehdimme sukupuolten tasa-arvosta, samalla huolehdimme myöskin sukupolvien tasa-arvosta. Naisten mukaantulo lisää myös nuorten naisten mukaantuloa ehdottomasti.

Toinen asia on, kun ed. Paloheimo kovasti ihmetteli, miksi sukupuoliseen häirintään on kiinnitetty huomiota. Hän nimenomaan ihmetteli, minkä ihmeen takia se on otettu esille nimenomaan työelämän osalta ja tähän tasa-arvolakiin. Ed. Paloheimon on hyvä muistaa, että kun tasa-arvolaki meillä on säädetty, siinä on otettu tietyt velvoitteet nimenomaan työelämää

koskien ja myöskin tietyt sanktiot silloin, kun sukupuolten epätasa-arvoa työnantajat pitävät yllä. Tässä mielessä tämän mukaan ottaminen tähän on täysin loogista. Tämähän koskee vain työelämässä tapahtuvaa sukupuolista häirintää. Muu moppaaminen, kiusaaminen, mitä yhteiskunnassa kieltämättä tapahtuu niin koulukiusaamisen kuin muunkin muodossa, ei taas kuulu tähän.

Kyllä minä sanoisin, että täällä kovasti nyt liioitellaan sitä, miten vaikea on löytää naisia lautakuntiin, komiteoihin ja muihin vastaaviin. Väitän, että kun pakotetaan miettimään, ketä nimetään, entistä tarkemmin, löytyy päteviä naisia roppakaupalla.

P u h e m i e s (koputtaa): Kaksi minuuttia on kulunut!

Ed. P i h a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minä olen kyllä ed. Paloheimon kanssa samaa mieltä siinä, että eipä täällä juuri ole oltu huolestuneita sukupolvien tasa-arvosta.

Ed. Outi Ojalalle sanoisin, että sukupuolten tasa-arvon edistäminen ei välttämättä edistä millään lailla sukupolvien tasa-arvoa. Nuoria miehiäkin tietysti on olemassa.

Olen erittäin iloinen siitä, että ed. Paloheimo otti esiin sukupolvikiintiöajatuksen, jota myös eilisessä keskustelussa itse esitin. Toistan vielä, että on erittäin tärkeää myös se, että eri sukupolvien edustajat ovat mukana päätöksenteossa. Jos tällaisen kiintiöimisen tielle lähdetään, mikä ettei sukupolvikiintiöitäkin otettaisi. Siinä ed. Paloheimon mainitsema kiintiöiden ristikkäisongelma kyllä tulee korostumaan.

Vielä haluan sanoa, että kiintiöimisajatushan sinänsä ei ole mikään radikaali uusi suomalaisnaisten keksintö, vaan erityisesti USA:ssa on eri perusteilla kiintiöity kaikki mahdollinen: värilliset, värittömät, miehet, naiset jne. Siellä kuitenkin on jo todettu se, että kiintiöt sinänsä ovat epäoikeudenmukaisuutta aiheuttavia ja tasa-arvoa ne eivät siellä ole ainakaan edistäneet. Siellä ollaankin jo menossa toiseen suuntaan.

Arvoisa puhemies! Minä en ole sitä mieltä, että sukupuolten tai sukupolvien tasa-arvoa edistetään prosentoimalla kaikille oma pala kakkua, vaan ehkä se kuitenkin parhaiten toteutuu yhdessä kakku syömällä.

Ed. U k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kuuntelin ed. Paloheimon puhetta työhuoneessani ja hänen provosoimanaan tulin tänne keskustelemaan. Itse asiassa on melkein pakko tunnustaa, että taidan olla sittenkin sovinistinen nainen, koska ainakin siihen sukupuoliseen häirintään koskevaan pykälään, joka lakiin nyt on ujutettu, olen kyllä suhtautunut nihkeästi koko ajan. Sen toin ilmi jo eilen illalla pitämässäni puheenvuorossa.

Ed. Paloheimo on siinä mielessä aivan oikeassa, että työnantajista tulee tietynlaisia siveyspoliiseja ja heillä on kyllä muutakin tekemistä. Ihmisten kanssakäymisen kriminalisointi on minusta sen tyyppistä lainsäädäntöä, jota ei pitäisi olla. Siinä ed. Paloheimo on ihan oikeassa, että se pykälä ei tähän lakiin oikein sovi, mutta tässä huumassa se nyt varmasti menee läpi.

Toinen asia, mihin olisin puuttunut, ovat kiintiöt. Itse olen kyllä ennen eduskuntaan tuloani vastustanut kiintiöitä, mutta ilmeisesti Siperia on opettanut, niin että minusta on tänä aikana tullut kiintiöitten kannattaja. Se johtuu siitä, että poliittinen yhteisö on vielä niin miesvaltainen, että jos ei jotain järjestelmää ole, eivät pätevät naiset pääse eteenpäin. Minä toivon, että suomalainen yhteiskunta tasa-arvoistuu tässä suhteessa niin paljon, että kiintiöistä joskus voidaan siihen tapaan kuin Amerikassa päästä pois.

Ed. P a l o h e i m o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puutun ainoastaan ed. Outi Ojalan äsken esittämään ajatukseen, että sukupolvien ja sukupuolten keskinäiset kiintiöt toteutuvat samalla kertaa, kun joka paikkaan valitaan nuoria naisia ja vähän vanhempia miehiä. Minusta tämä on oikein hyvä ajatus!

Ed. S u h o l a : Arvoisa puhemies! Vielä meillä taitaa olla matkaa todelliseen tasa-arvoon. Meidän pitäisi pyrkiä todellisuuteen, jossa sukupuolella ei ole mitään merkitystä tehtäviä jaettaessa, mutta me nostamme sukupuolen itseisarvoksi.

Toisaalta kyllä hyvin ymmärrän kärsimättömyyden, joka liittyy tasa-arvon toteutumisen hitaaseen etenemiseen. Mutta tasa-arvossa on kyse prosessista, ei projektista, joka voidaan käskyttää, vaan havahtumisesta sen tajuamiseen, että tehtävien hoidossa, elämän käsittämisessä, työhön suhtautumisessa ei ole kyse sukupuolesta vaan ihmisyydestä. Ei ole kyse miehestä tai naisesta vaan etiikasta ja moraalista.

Miehet ovat kyllä, ehkä liiankin pitkään, jyränneet naisia, juhlineet sillä pienellä erolla ja unohtaneet, missä aivot ovat, mutta en minä

ikinä jaksa uskoa siihen, että jyrääjää vaihtamalla suhtautuminen muuttuu. Lakia enemmän minä uskon sittenkin evankeliumiin. Jos naiset uhoavat tasa-arvopyrkimyksissään, että voimanaiset tulevat, se synnyttää väistämättä mielikuvan justiinalaumasta, joka vyöryy esiin kaulimet tanassa tanner tömisten. Se on jotenkin militantti kuva, josta minä en pidä. Ehkä se johtuu siitä, että olen aina luottanut enemmän päivänpaisteeseen kuin myrskyyn. Muistamme kaikki sadun, jossa myrsky ja päivänpaiste taistelivat siitä, kumpi saa mummulta takin pois päältä. Sitä ei saanut myrsky reuhtomalla vaan päivänpaiste paistamalla.

Kiintiöitä puolustetaan välivaiheen ratkaisuna, ja sille kyllä löytyy perusteluja. Se voi olla sellainen, mutta se voi olla myös johtaa lopulliseen epäonnistumiseen aidon tasa-arvon tavoittelussa. Vieläkään me emme, arvoisa puhemies, näytä uskovan sitä, että elämä ei taivu suunnitteluun, että mitä enemmän me yritämme raamittaa ja paaluttaa elämää, sitä surkuhupaisammaksi se käy.

Jo nyt luottamustehtävien jako on sellaista pasianssia, että heikkokätinen siinä sotkeutuu. Siinä on lukuisia kriteerejä, perusteltuja ja perustelemattomia, mutta jos alueelliset ja poliittiset kiintiöt saavat vielä rinnalleen sukupuolikiintiön, siitä rakentuu mieletön pakka, joka pahimmillaan johtaa paitsi käytännön vaikeuksiin myös ihan selviin pöhköyksiin.

En minä ymmärrä sitäkään, että jos joku nainen pakotetaan johonkin lautakuntaan vastentahtoisesti ja hän suostuu saadakseen edes jonkin paikan vaikuttaa, paljonko hän jaksaa palaa ja olla todelliseksi hyödyksi asialle. Pätevyys ei liity sukupuoleen. Minä en luota hyvä sisar -kulttuuriin yhtään enempää kuin hyvä veli -kulttuuriinkaan. Se johtuu siitä, että en luota valtapolitiikkaan, koska ei sillä ole eroa, kuka alistaa ketä. Todellinen tasa-arvo on aina rinnalla toimimista, ei vallanvaihtoa tai -riistoa.

Minä olen vähän murheellinen siitä, että nainen tavoittelee tasa-arvoa usein niillä keinoilla, missä mies on heikoin, eli ottaa aseekseen kovuuden, häikäilemättömyyden, laskelmoivuuden, äärettömän pragmaattisuuden, jonka uskoo olevan oikeaa toimintaa. Minusta pahimmillaan kiintiöajattelu on ääretöntä pragmaattisuutta, enemmän matematiikkaa kuin todellista toimintaa. Nainen voi ja hänellä on lupa tuoda tunne, ymmärrys, elämän käsittäminen tämän miehisen rationaalin visioinnin rinnalle. Enkä usko sitäkään, että tasa-arvoa edistetään sillä tavalla, että naiset ottavat ajaakseen joitakin naisten asioita, vaan kyse on yhteisistä asioista, joista tarvitaan erilaisia näkemyksiä.

Arvoisa puhemies! Väkivalta nousee aina arvottomuuden tunteesta. Jotenkin minusta tasa-arvotaistelussa on aavistus väkivaltaa, hampaat irvessä taistoa, ja niin ikään aavistus traumaattista arvottomuuden tunnetta. Laskennallinen arvo on aina laskennallinen arvo ja prosentti on prosentti. Prosentti takaa tuloksen palkankorotuksessa, mutta ei minusta tasa-arvossa. Jotenkin me hyvässä ja vilpittömässä pyrkimyksessämme suistumme ojasta allikkoon. Liian kauan me olemme olleet naisia, jotka suostuvat miesten heille keksimään osaan, joka on hyvä ja jota häneltä ei oteta pois. Mutta me unohdimme, että se osa oli Marian, kuuntelijan ja ajattelijan. Martta oli se, joka hyppäsi ja hääräsi.

Minä en halua olla kahvikaisa tai arpa-aino, joka kahvinkeiton tai arvanmyynnin avulla pääsee haistelemaan yhteiskunnallisen päätöksenteon ilmapiiriä, pääsee osalliseksi vaikuttamisesta, kuiskaten kulkemaan siellä, missä miehet puhuvat, menevät ja tekevät. Mutta en halua, totta vieköön, myöskään olla kiintiönainen, joka tarvitsee sukupuolen suojaa päästäkseen mukaan päättämään. Sukupuoli ei saa olla este eikä ansio. En tahdo eteen enkä taakse, arvostan elämää ja toimimista vierellä ja rinnalla. En tavoittele tasa-arvoa sillä perusteella, että olen nainen. Joku voi nyt ajatella ja kasvoistakin saattaa lukea, että et sinä sillä perusteella saisikaan, koska ratkaisevaa kiintiöajattelussa saattaa olla myös se, että jos on pakko valita joku nainen, niin valitaan edes sellainen, josta on iloa silmälle. (Ed. Aittoniemi: Kyllähän te olette ilo silmälle, ei siinä mitään!)

En myöskään halua olla hyvä jätkä, siten tavoitella miesten suosiota ja tulla sellaisena hyväksytyksi. Minusta tuntuu hyvältä, jos minut tahdotaan toimintaan mukaan sen perusteella, mitä minä olen, mitä minä ajattelen, mitkä minun arvoni ovat, minun toimintani ja näkemysteni vuoksi.

Arvoisa puhemies! Tahtoisin, että voisimme vihdoinkin etsiä enemmän ihmisyyttä kuin rooleja, puhua sisällöistä enemmän kuin määristä. Me voisimme enemmän antaa miehille lupaa ottaa tunteita tekoihin kuin pitää seminaareja ja esitelmiä otsikolla "Naisen tunteet voimavarana". Miksi ihmeessä naisen tunteet, miksi ei tunteet, koska juuri niitä me tarvitsemme, toinen toisemme arvostamista enemmän kuin päin käymistä?

Totta vieköön toivon, että pykälä sukupuolisesta häirinnästä ja sen käytännön toteutuminen ei merkitse sitä, että se vie meiltä oikeuden koskeutukseen.

Arvoisa puhemies! Kehityksen lähtökohta on aina rehellisyys. Se voi olla se kuuden markan pyöreä peili, jonka voi torilta ostaa ja josta voi syyllistä etsiä. Naiset voivat kysyä itseltään myös kipeitä kysymyksiä, sellaisia kuin se, miksi naisen on joskus vaikea tukea naista, miksi hänen on helpompi suostua miehen johtajuuteen tai miksi hän ei tahdo tiukkaan paikkaan johtajaksi.

Arvoisa puhemies! Kyse on ihmisyydestä ja sen kehitysasteesta, arvoista ja asenteista, ajattelusta, maailman ja elämän käsittämisestä, ehkä hitaasti etenevästä mutta oikeasta prosessista: kasvusta todelliseen ihmisyyteen. Minä en kannata kiintiöitä. Kannatan sitä näkemystä, että rikkautta on se, että me olemme kaikessa tässä erilaisia ja annamme näkökulmamme yhteiseen käyttöön ja palvelukseen ja annamme arvon juuri sille, ihmisyydellemme, emme sukupuolelle.

Ed. P a a s i o : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Outi Ojalan ehdotusta käsittelyn pohjasta.

Ed. V i l j a n e n : Arvoisa puhemies! Täällä on käytetty jo niin perusteellisia ja hyviä puheenvuoroja, että en lähde niitä toistamaan.

Olin työasiainvaliokunnassa käsittelemässä tätä asiaa. Kuten mietinnöstä ilmenee, olen allekirjoittajana IV vastalauseessa, ja perustelutkin sieltä joiltakin osin ilmenevät. Erityisesti olen iloinen siitä, että nuorehkot naiskansanedustajat ovat vastustaneet kiintiöitä. Se on hyvin merkillepantavaa. He uskovat, että naiset kyllä pärjäävät. Minäkin näin uskon.

Tulen asian yksityiskohtaisessa käsittelyssä ehdottamaan, että lain 4 § saa sen muodon, joka on hallituksen esityksessä.

Ed. S u h o l a : Arvoisa puhemies! Kannatan ed. Viljasen tekemää ehdotusta.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Ed. Paloheimo ei ole nyt paikalla, mutta hän kyseli, onko olemassa jotakin muuta vastuuta kuin tässä laissa oleva työnantajan vastuu häirintätapauksissa. Täytyy osoittaa viisautta ja sanoa, että on olemassa ns. isännän vastuu valtion virkamiehiin nähden. Jos he tekevät virheen ja siitä tuomitaan korvaus, niin valtio on velvollinen sen suorittamaan. Mutta jos virkamies on toiminut törkeän tuottamuksen kautta tai tahallaan, häneltä voidaan vaatia rahat takaisin. Muuta vastaavaa systeemiä minä en tiedä. Tämä on ainutkertaista, mitä tässä laissa ollaan tekemässä.

Yleiskeskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Asian käsittely keskeytetään.

12) Ehdotus sovittelua ja välitystä ETYKin yhteydessä koskevan yleissopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä

Ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 291
Ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 13

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on ulkoasiainvaliokunnan mietintö n:o 13.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

13) Ehdotus vuonna 1993 pidetyn 80. Kansainvälisen työkonferenssin eräiden päätösten johdosta

Ainoa käsittely
Hallituksen esitys n:o 332
Työasiainvaliokunnan mietintö n:o 11

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on työasiainvaliokunnan mietintö n:o 11.

Keskustelua ei synny.

Mietintö hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

14) Ehdotus laiksi tieliikennelain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 38
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 23

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 23.

Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia ensimmäisen käsittelyn päätyttyä lähetettäisiin suureen valiokuntaan.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi ja asia lähetetään suureen valiokuntaan.

15) Ehdotus laiksi tieliikennelain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 355
Liikennevaliokunnan mietintö n:o 24

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on liikennevaliokunnan mietintö n:o 24.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

16) Ehdotus laiksi rehulain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 347
Maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 40

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on maa- ja metsätalousvaliokunnan mietintö n:o 40.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

17) Ehdotukset laeiksi potilasvahinkolain muuttamisesta ja eräiden potilasvahinkokorvausten sitomisesta palkkatasoon annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 326
Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 49

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö n:o 49.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotusten ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

18) Ehdotus laiksi eräitä julkisia yrityksiä koskevasta tiedonantovelvollisuudesta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 339
Talousvaliokunnan mietintö n:o 54

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on talousvaliokunnan mietintö n:o 54.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

19) Ehdotukset laeiksi aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain muuttamisesta ja maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 334
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 17

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö n:o 17.

Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia ensimmäisen käsittelyn päätyttyä lähetettäisiin suureen valiokuntaan.

Keskustelu:

Ed. K a r h u n e n : Arvoisa puhemies! Ehdotan, että tätä asiaa ei lähetettäisi suureen valiokuntaan.

Perusteluna on se, että asiantuntijavaliokunta on ehdottanut, että tämä hylättäisiin ennen kaikkea sen vuoksi, että lähes kaikki asiantuntijat ovat pitäneet tätä tarpeettomana ja se myös lisäisi valtion menoja. Myös on hyvin omituinen se tapa, miten tämä on eduskuntaan tuotu. Kun esittelevä ministeri on väkisin pantu esittämään tätä asiaa, on pääministerin taholta tullut käsky esitellä vastoin tahtoaan, niin se jo kertoo siitä, että tämä lakiesitys ei ole loppuun asti harkittu. Mielestäni on kaikki syy pitää voimassa ympäristövaliokunnan ehdotus, että tämä laki hylättäisiin. Sen vuoksi ehdotan, että sitä ei lähetetä suureen valiokuntaan.

Ed. S e p p ä n e n : Arvoisa puhemies! Tämän lain käsittely on saanut täällä eduskunnassa muutoinkin hyvin kummallisia piirteitä. Muistelen joulunaluspäiviä, jolloin laki annettiin edus-

kunnalle tiistaipäivänä ja vaadittiin, että perjantaipäivänä siitä pitää saada mietintö ulos. Meille ei annettu minkäänlaista mahdollisuutta asian perusteelliseen käsittelyyn. Muistan, mitä tapahtui sen jälkeen puhemiesneuvostossa. Puhemiesneuvostossa asia yritettiin saada hallintovaliokunnan käsiteltäväksi, ja äänin 6—5 puhemiesneuvosto päätti, että asian käsittely säilytetään ympäristövaliokunnalla. Nyt me olemme käsitelleet tämän lakiesityksen ympäristövaliokunnassa, niin kuin lakiesitykset pitää täällä käsitellä, normaalijärjestyksessä kuulleet asiantuntijoita ja saaneet valmiiksi tämän mietinnön, joka nyt on jaettu eduskunnalle.

Nyt eduskunnassa yritetään tehdä väkivaltaa tälle lakiesitykselle, missä on ympäristövaliokunnan hylkäyssuositus. Puhemiesneuvostossa äänin 9—6 on ehdotettu, että tämä asia pantaisiin ennen toista käsittelyä suureen valiokuntaan, jossa sitä yritetään muuttaa ilman asiantuntijakuulemista erilaiseksi, kuin mihin ympäristövaliokunta on asiantuntijakuulemisen jälkeen päätynyt.

Tämä on aivan sietämätön asioiden käsittelytapa, ja sen takia kannatan ed. Karhusen ehdotusta.

Ed. O. O j a l a : Arvoisa puhemies! Eduskunnan arvovallasta puhutaan paljon. Eikö kuitenkin ole tärkeää, että me itse huolehdimme siitä, että me järkevästi asioita käsittelemme emmekä yritä erilaisilla menettelytapamuutoksilla jatkuvasti saada mieleisiämme ratkaisuja? Tässä mielessä, arvoisa puhemies, pidän ihan tärkeänä, että tätä ei nyt lähetettäisi suureen valiokuntaan, vaan eduskunta käy normaaliin tapaan ensimmäisen ja toisen käsittelyn ja sitten aikanaan kolmannen käsittelyn, mikäli näin on, ja käsitellään ihan normaalijärjestyksessä. Mitään erityisperusteluja tällaiseen erityiseen menettelyyn ei ole. Eduskunnalla on päätösvalta. Valiokunta on ottanut kannan asiassa, niin kuin muidenkin asioiden osalta sillä on valta tehdä, ja eduskunta sitten käy ensimmäisen ja toisen käsittelyn, niin kuin meidän nykyinen työjärjestyksemme edellyttää. On eri asia, jos joskus tehdään muutoksia menettelytapasäännöksiin, mutta käsitellään tämä, niin kuin asianmukaista on.

Ed. K a r h u n e n : Arvoisa puhemies! Tässä yhteydessä haluaisin myös kiinnittää huomiota siihen, mitä lukee eduskunnan päiväjärjestyksessä. Olen aina kuvitellut, että päiväjärjestyksessä asiakohdan otsikkona olisi hallituksen esityksen otsikko, mutta näköjään käytäntö ei olekaan tämä. Nimittäin tämän hallituksen esityksen nimihän on "Hallituksen esitys eduskunnalle öljyvahinkojen torjuntaa koskevan lainsäädännön muuttamiseksi". On totta, että tässä olevien lakien nimet ovat "Aluksista aiheutuvan vesien pilaantumisen ehkäisemisestä annetun lain muuttamisesta" ja "Maa-alueilla tapahtuvien öljyvahinkojen torjumisesta annetun lain muuttamisesta". Mielestäni on hyvin harhaanjohtavaa, että hallituksen esityksen nimet ja päiväjärjestyksessä kulkevat asiat eivät ole nimetyt samaan tapaan. Voi olla, että tämä on aikaisemminkin ollut käytäntö, mutta mielestäni se on omituinen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

P u h e m i e s : Asian käsittely keskeytetään.

20) Ehdotus laiksi öljysuojarahastosta annetun lain muuttamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 350
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 18

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö n:o 18.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

21) Ehdotus laiksi jätelain muuttamisesta annetun lain 60 §:n 1 momentin kumoamisesta

Ensimmäinen käsittely
Hallituksen esitys n:o 358
Ympäristövaliokunnan mietintö n:o 19

P u h e m i e s : Käsittelyn pohjana on ympäristövaliokunnan mietintö n:o 19.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotuksen ensimmäinen käsittely julistetaan päättyneeksi.

22) Hallituksen esitys n:o 357 laiksi vakuutusyhdistyslain muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti talousvaliokuntaan.

23) Ed. Paasion ym. lakialoite n:o 107 laiksi rintamasotilastunnuksen myöntämisestä vuonna 1946 miinanraivaukseen osallistuneille

Valiokuntaan lähettäminen

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. P a a s i o : Arvoisa puhemies! Myöhäisen ajankohdan ja kollegojeni eräät aikataulut tietäen puhun hyvin lyhyesti tästä tärkeästä asiasta, joka lainsäädäntöteknisesti ei ole kovin monimutkainen. Olen pahoillani siitä, että alkuperäinen aikomus yli 100 allekirjoituksen saamiseen tähän lakiesitykseen ei ehtinyt toteutua, koska oli tarpeen jättää tämä lakialoite, jotta sen käsittely olisi mahdollista vielä ennen eduskunnan lähtemistä vaalitauolle.

Muistutan kuitenkin mieliin sen, että samaa asiaa koskevan kansalaisadressin on allekirjoittanut eduskunnan jäsenistä yli viittäkuudesosaa edustava enemmistö, joten tähänkin pohjaava mahdollisuus ja oikeus odottaa, että tämä tulisi hyväksytyksi, on olemassa.

Kysymys, arvoisa puhemies, on siitä, että oikaistaisiin eräs rintamasotilastunnuksen myöntämisperusteissa oleva selvä epäkohta, joka liittyy siihen, että ei ole riittävästi oivallettu, että erään kansalaisryhmän eli miinanraivaajien osalta sota jatkui hyvin sodanomaisissa, hyvin vaarallisissa, konkreettisestikin vaarallisissa olosuhteissa silloin, kun muodollinen sotatila oli päättynyt. Tämä merkitsee sitä, että on aivan kiistatonta, että ne henkilöt, jotka vielä vuonna 46 olivat miinanraivaustehtävissä, kohtasivat sodanomaisen tilanteen sekä omien että vieraiden miinojen merkeissä merialueilla, ja tällöin tilanne edellyttäisi sitä, että näistä seikoista johtuen juuri tälle ryhmälle voitaisiin myöntää rintamasotilastunnus.

Tässä mielessä, arvoisa puhemies, tämä lakialoite, jonka nyt on allekirjoittanut 27 kansanedustajaa käytännöllisesti katsoen kaikista ryhmistä, voitaisiin sosiaali- ja terveysvaliokunnassa nopeasti käsitellä ja täyttää tämä aukko, josta selvä mielipiteen ilmaus eduskunnan ja kansalaisten taholta on tullut, jolloin voitaisiin korjata epäkohta, jota ei muuta tietä ole kyetty korjaamaan. Olen antanut itselleni kertoa, että korjaaminen olisi ollut mahdollista myös asetusteitse, mutta kun näin ei ole tapahtunut, on aivan paikallaan, että eduskunta puuttuu asiaan.

Arvoisa puhemies! Rohkenen olettaa, että sosiaali- ja terveysvaliokunta, siitä huolimatta että kansanedustaja-aloitteiden asema valiokuntien työn kiireellisyydessä on tiettyyn mittaan alisteinen hallituksen esityksille, voisi kuitenkin tässä vaiheessa aloitteen käsitellä ja tuoda sen hyvissä ajoin täysistuntokäsittelyyn, jolloin me voisimme realisoida eduskunnan päätöksenä sen mielipiteen ilmaisun, joka tuon adressin allekirjoittamisena on jo asiallisesti ottaen ilmaistu.

Ed. O. O j a l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Paasio kertoi oman lakialoitteensa taustoja. Pidän niitä erittäin arvokkaina ja perusteltuina. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsenistä taidan olla ainoa paikalla oleva, mutta me olemme kyllä käyneet täällä keskustelua useamminkin edustajan kesken jo tänään. Ainakin itse tulen toimimaan valiokunnassa sillä tavoin, että tämä asia otettaisiin kiireellisesti käsiteltäväksi. Minä pidän tätä meidän velvollisuutenamme, eräänlaisena kunnianosoituksena veteraaneille, jotka ovat miinanraivaustehtävissä toimineet.

Itse asiassa me kaikki olemme ihan viime päivinä saaneet nähdä esimerkkejä siitä, miten vaarallista se työ on vielä tänä päivänäkin. Me tiedämme, että esimerkiksi Itämereen eivät tietääkseni suinkaan suomalaiset vaan eräät muut maat ovat sodan aikana upottaneet kemiallisia aseita, mm. sinappikaasua sisältäviä aseita. Kalastajathan törmäävät näihin vielä tänä päivänäkin. Näin itse televisio-ohjelman, jossa kerrottiin muun muassa, miten Färsaarilta olevat kalastajat olivat saaneet elinikäisen sairauden ja sen perusteella jopa invaliditeetin.

Arvoisa puhemies! Minusta tämä asia on niin tärkeä, että mitkään taloudelliset tai muut seikat eivät saa olla esteenä tämän pikaiselle käsittelylle. Toivon ja uskon, että myös hallituspuolueista tälle löytyy valiokunnassa enemmistö ja tarvittava enemmistö eduskunnassa.

Ed. N i k u l a : Arvoisa puhemies! Ed. Outi Ojalan puheenvuoro aloitteen käsittelyyn ottamisesta oli todella rohkaiseva. Toivon myös itse, kun olen myös aloitteen allekirjoittanut, että tämä voisi toteutua. Vanha sanonta on, että maalla ollaan viisaita, kun merellä tapahtuu vahinko. Ilmeisesti maalla ei ole tiedetty, minkälaista miinanraivaus aikanaan on ollut. Se, mitä ed. Paasio sen luonteesta ja verrattavuudesta sodanomaiseen toimintaan sanoi, pi-

tää paikkansa. Olen itse palvellut kauppalaivoissa ja laivastossa 50-luvun lopussa ja 60-luvun alussa. Muistan hyvin vanhojen merimiesten kertomukset siitä, millaista miinanraivaus oli. Se oli todella raskasta ja vaarallista työtä. Se piti tehdä vielä erittäin nopeassa tahdissa sen vuoksi, että maan kauppayhteydet länteen saatiin kuntoon. Se lisäsi työn rasittavuutta ja vaarallisuutta, mutta oli koko maalle elintärkeätä, että saatiin vienti ja tuonti vetämään ja päästiin nousemaan sodan jälkeen jaloilleen kansakuntana ja kansalaisina.

Tämän vuoksi, arvoisa puhemies, myös vihreät lähtevät siitä, että tämä lakialoite tulee toteuttaa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

24) Ed. Mattilan ym. lakialoite n:o 108 laiksi valtion tilintarkastusvirastosta ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi

Valiokuntaan lähettäminen

P u h e m i e s: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan tulee antaa asiasta lausunto.

Keskustelu:

Ed. M a t t i l a: Arvoisa puhemies! Nimelläni kulkevan aloitteen kaikki allekirjoittajat ovat perehtyneet asiaan vuosien varrella perusteellisesti ja pyrkivät tällä aloitteella saamaan aikaan sellaista lainsäädäntöä, jonka avulla Suomen valtiontalouden tarkastus kehitetään nykyajan vaatimuksia vastaavaksi. Lähtökohtana on ollut se, että tilintarkastuksen on oltava itsenäistä ja riippumatonta, mikä vaade vaikuttaa tarkastuksen organisointitapaankin. Tässä tarkoituksessa aloitteessa ehdotetaan, että valtion tilintarkastusta ja valtiontalouden tarkastusta suorittavat nykyiset organisaatiot yhdistetään ja niiden pohjalta perustetaan eduskunnan yhteyteen riippumaton ja itsenäinen tilintarkastusyksikkö. Yritystaloutta ja kunnallishallintoa tuntevat tietävät varsin hyvin, että tilintarkastus on näihin kuuluvissa yhteisöissä aina järjestetty päättävän eikä suinkaan toimeenpanevan, se on tarkastettavan, elimen yhteyteen.

Suomen valtiolla tilanne on toisenlainen. Pääosa tarkastusresursseista on tarkastettavan hallinnon puolella. Kysymys ei kuitenkaan ole vain voimavaroista vaan järjestelmän uskottavuudesta ja riippumattomuudesta. On varsin vaikea selittää ulkomaisille asiantuntijoille meidän, sanoisinko, kaksinapaista tarkastusjärjestelmäämme, jossa valtiontaloutta valvovan eduskunnan osuus on pienempi. On täysin kiistatonta, että hallituksella ja hallinnolla on tiettyjä tarkistus- ja selvitystarpeita, ja on todettavissa, että tarkastusviraston ja valtiontilintarkastajain toimintaa ja yhteistyötä on onnistuneesti kehitetty olemassa olevissa puitteissa. Vastainen kehittäminen vaatii kuitenkin peruskysymyksen ratkaisua eli sen, miten organisoidaan tarkastus oikeaoppisesti ja kansainvälisesti hyväksyttäväksi. Tämä kysymys nousee entistä tärkeämmäksi EU-jäsenyyden myötä.

Allekirjoittaneet ovat ajaneet tarkastusjärjestelmän ja tarkastuksen kehittämistä ja siinä yhteydessä havainneet, että hallinnon piirissä on asian hyväksi tehty varsin vähän ja siltä taholta tunnetaan myös epäluuloja varsinkin tarkastuskohteiden keskuudessa. Eduskunta on esittänyt asiasta myönteiset ja varsin voimakkaat kantansa viimeksi viime viikolla hyväksyessään kuluvan vuoden talousarvioesityksestä laaditun mietinnön. Näitä taustana pitäen valtiontilintarkastajat ovat toimituttaneet tarvittavan selvitystyön. Valtiontilintarkastajain kanslian esimies Teuvo Mäkelä ja valtiontalouden tarkastusviraston pääjohtaja Tapio Leskinen ovat olleet tämän työryhmän ydinhenkilöitä. He jos ketkä ovat valtionhallinnon tarkastusjärjestelmän piirissä todellisia asiantuntijoita. He ovat käyttäneet juristiapua pykäliä muotoillessaan. Näin tämä ns. lmtyöryhmän muistio on myös niin perusteellisesti laadittu kuin yleensä tämän tyyppinen asia voidaan laatia.

Viime keväänä eduskunnan puhemiesneuvosto lähetti tämän mietinnön myös hallitukselle terveisten kera, että hallitus ryhtyisi asianmukaisiin toimenpiteisiin työryhmän esitysten pohjalta. Valitettavasti näitä toimenpiteitä ei ole tähän päivään mennessä tullut. Itse olen lähettänyt joulukuun puolivälissä viime vuonna pääministerille, valtiovarainministerille ja työministerille kirjeen, jossa olen selvittänyt tämän asian tärkeyttä ja ilmoittanut, että mikäli hallituksen taholta ei asia lähde etenemään, on oletettavissa, että asia tulee eduskunnan käsittelyyn lakialoitteen pohjalta. Kun hallitus ei ole asiassa liikahtanut, hallituksella on ollut selvä tieto, että tämä asia tulee

eduskunnassa käsittelyyn. Olemme nyt lakialoitteen käsittelyssä.

Uudistuksen yhteydessä valtiomme vähäiset tarkastusvarat keskitettäisiin nimenomaan tilintarkastustyöhön eduskunnan yhteyteen. Hallinnon tarpeet kyetään hoitamaan taloushallinnosta vapautuvilla voimavaroilla. Lisäksi valtiokonttorin taholta olen saanut tietää, että siellä on halu ja pyrkimys hoitaa mainitut hallituksen ja hallinnon tarvitsemat tehtävät valtiokonttorin jo säästämän 50 henkilötyövuoden puitteissa.

Kehittämishankkeen vastustamiselle ei nähdäkseni ole todellista ja taloudellista pohjaa vaan enemmän aatteellista: asenteita ja epäluuloja. Näin ollen katson, että olisi kiireesti otettava kyseinen lakialoite eduskunnassa käsittelyyn.

Valtiontalouden tarkastusjärjestelmän kehittämiseksi on välttämätöntä, että valtion tilintarkastusta ja valtiontalouden tarkastusta suorittavat nykyiset organisaatiot siis yhdistetään ja niiden pohjalta perustetaan, alleviivaan seuraavaa, eduskunnan yhteyteen riippumaton ja itsenäinen tarkastusyksikkö, siten kuin eduskunta on viime aikoina useissa yhteyksissä edellyttänyt.

Haluan myös viitata aivan viime aikoina esiin tulleisiin pariin tutkimukseen. Apulaisprofessorit Arvo Myllymäki ja Pertti Eilavaara ovat omissa tutkimuksissaan päätyneet myös aivan saman sisältöiseen ja saman suuntaiseen ratkaisuehdotukseen.

Hallituksen valvonta- ja selvitystarpeita varten on tietysti paikallaan selvittää, pitäisikö johonkin valtiontaloutta tutkivaan tai valtion tilinpitoa hoitavaan muuhun virastoon muodostaa tarkistus- ja konsultointi- sekä selvitystyötä suorittava erityinen elin.

Mielestäni tässä esityksessä ja nyt käyttämässäni lyhyessä puheenvuorossa on hahmoteltu ne toimintalinjat, miltä pohjalta asiaa voidaan tarkastella tavalla, jolla eduskunnan rooli tulisi entisestäänkin vahvistumaan. Eduskunta on viime vuosien aikana menettänyt päätäntävallasta melkoisen osan hallitukselle, ja mielestäni on kansainvälisenkin kehityksen suuntaa taustana pitäen välttämätöntä, että eduskunta ottaa itselleen entistä tehokkaamman valvontaroolin. Alleviivaan vielä sitä, että lakiehdotuksessa on asiat järjestetty niin, että itse tarkastus on itsenäistä ja riippumatonta.

Toivon, että ajan niukkuudesta huolimatta lakialoitteeseen suhtauduttaisiin erittäin vakavasti ja katsottaisiin, että Suomessakin valtiontalouden tarkastusjärjestelmä saataisiin aikaiseksi kansainvälisesti hyväksyttyjen suuntaviivojen mukaisesti.

Ed. U k k o l a : Arvoisa puhemies! Ed. Mattila lähtee, vaikka hänen olisi tietenkin toivonut olevan paikalla, koska olisin halunnut kysyä, kuinka monessa maassa on eduskunnan alainen tarkastusvirasto. Minun käsittääkseni olisikohan tällainen yhdessä maassa Länsi-Euroopassa. Ne ovat kaikki itsenäisiä eduskuntaan nähden. Toisin sanoen ed. Mattilan lakialoitehan, joka tarkoittaa sitä, että valtiontalouden tarkastusvirasto ja valtiontilintarkastajat suurin piirtein yhdistettäisiin ja yhtenäistettäisiin eduskunnan alaiseksi organisaatioksi, johtaa ihan toiseen suuntaan, kuin mihin valtiontalouden tarkastuksen pitäisi suunnata.

Ymmärtääkseni vain hyvin harvassa maassa valtiontalouden tarkastus on alistettu parlamentin alaisuuteen tai poliittisen johdon johdettavaksi. Suomen kaksijakoinen tarkastusjärjestelmä, jota ed. Mattila puheenvuorossaan piti merkillisenä kertoen, että se aiheuttaa ihmetystä Euroopassa, on joka tapauksessa taannut hallinnon tarkastukselle riippumattoman ja puolueettoman aseman, eikä se silti ole estänyt parlamenttia asettamasta omaa, poliittisin perustein valittua tarkastuselintä valvomaan hallituksen toimia.

Tarkastusviraston itsenäisyys ja riippumattomuus on turvattu tällä hetkellä lainsäädännöllä. Sillä on erityistuomioistuimen asema ja kuulusteluoikeudet. Sen toteamat epäselvyydet ovat johtaneet myös syytteisiin. Viraston erityisasemaa ja riippumattomuutta on korostettu myös viranhaltijoiden nimitysmenettelyssä. Henkilökunnan ammattitaidon varmistamiseksi on virkojen kelpoisuusehtoja tiukennettu toissavuonna, vaikka käytäntö muussa valtionhallinnossa on ollut päinvastainen. Viraston toimintaedellytykset ovat tällä hetkellä lähtökohdiltaan hyvät. Virasto suunnittelee ja toteuttaa tarkastustoimintaansa itsenäisesti, eikä hallitus enempää kuin valtiovarainministeriökään ole pyrkinyt vaikuttamaan siihen. Sen sijaan ymmärtääkseni puolueita lähellä olevien valtionapujärjestelmien tarkastaminen ja virka-avun antaminen talousrikosten selvityksissä närkästytti aikoinaan kohteiksi joutuneita poliitikkoja. Poliittisen vaikutusvallan ulottaminen tarkastustoiminnan suunnitteluun saattaisikin heikentää tarkastustoiminnan puolueettomuutta ja tasapuolisuutta.

Tarkastusvirasto ottaa jo nyt toiminnassaan huomioon eduskunnan tiedontarpeet, sillä kaikki tarkastusraportit ja niihin liittyvät asiakirjat

samoin kuin toimintasuunnitelmat ja -kertomukset toimitetaan valtiontilintarkastajien käyttöön. Virasto on suorittanut valtiontilintarkastajien pyytämät tarkastustehtävät. Yhteistyö näiden kahden tarkastusyksikön välillä on systemaattista. Eduskunnalla on siten aina ollut mahdollisuus vaikuttaa valtiontilintarkastajien välityksellä viraston käytännön toimintaan. Onko tätä mahdollisuutta jätetty käyttämättä siksi, että ei ole riittävästi pystytty poliittisesti vaikuttamaan tarkastustuloksiin? Tätä voi kysyä.

Vaikuttaakin siltä, että kymmenen viime vuoden aikana tarkastustoimen kehittämistä on poliittisella taholla muutenkin tietoisesti vähätelty. Muun muassa rahamarkkinat vapautettiin 80-luvun alussa ilman, että niiden kontrolloimiseksi luotiin minkäänlaisia järjestelmiä. Osittain juuri tästä syystä me olemme tässä jamassa taloudellisesti kuin olemme, ja virheiden seuraukset ovat olleet mittavat. Samoin talousrikoksia koskevaa lainsäädäntöä, jota koskevat esitykset valmisteltiin jo 80-luvun alkupuolella, ei ole vieläkään kaikilta osin tuotu eduskunnan hyväksyttäväksi. Ed. Aittoniemen pitäisi tämä asia tietää.

Valtion tarkastustoimintaa selvitettiin perusteellisesti 80-luvun alkupuolella komiteassa. Oikeusoppineet asiantuntijat suhtautuivat silloin kielteisesti tarkastusyksiköiden yhdistämiseen ja muihin organisoimista koskeviin esityksiin. Eräässä lausunnossa todetaan mm.: "Parlamentaarisen tarkastuksen tehtävänä on valvoa mekanismeja, joiden kautta eduskunnan budjettivaltaa siirtyy siltä pois. Tarkastusviraston tehtävänä puolestaan on toimia valtionhallinnon omanatuntona kompleksiseksi muodostuneessa, runsaasti resursseja käyttävässä, erilaisten intressien läpitunkemassa ja korruptiolle alttiissa valtionhallinnossa."

Arvoisa puhemies! Ongelmia aiheutuu myös siitä, jos virasto asetetaan palvelemaan eduskunnan tietotarpeita. Sen toiminta omanatuntona saattaa heikentyä. Jos virasto siirretään eduskunnan yhteyteen, taustaintressit alkavat vaikuttaa siihen puoluejärjestelmän kautta. Valtionyhtiöiden johtokunnat ovat läpeensä politisoituneita. Poliittiset tahot eivät valvo omia miehiään. Johtokuntakysymys on yleensäkin ongelmallinen, koska poliittiset intressit tulevat tätä kautta mukaan. Joka tapauksessa eduskunnan puuttuminen tarkastusviraston toimintaan merkitsee signaalia puolueiden aktiivisuuden lisäämiselle.

Tuntuu käsittämättömältä, että tilanteessa, jossa harjoitettu politiikka on johtanut veronmaksajiin kohdistuvaan sotakorvauksiakin suurempaan maksurasitteeseen ja massatyöttömyyteen, lm-työryhmän toiminnassa ja sen jatkokäsittelyssä on nämä entistäkin ajankohtaisemmat asiantuntijanäkemykset ohitettu tyystin. Vaikuttaakin siltä, että tarkastustoimen kehittämisen varjolla pyritään poliittiseen ratkaisuun välittämättä vähääkään sen seurauksista. Sitähän kuvastaa juuri se, että näin tärkeä asia annetaan nimenomaan lakialoitteen muodossa eikä hallituksen esityksenä.

Yhteenvetona voisi todeta, että tarkastustoiminnan sisältöä ja vaikuttavuutta kehittämään on asetettava asiantuntijatyöryhmä, jossa talous, oikeus, hallinto, elinkeinoelämä ja eri tarkastustahot ovat mahdollisimman laajasti edustettuina. Siinä yhteydessä on otettava huomioon EU-jäsenyyden vaikutukset. Taloudellisten väärinkäytösten entistä laajempaa kriminalisoimista lainsäädännössä on myös kiirehdittävä.

Edelleenkin korostan, että kehittämisen lähtökohtana on kaikessa oltava tarkastustoiminnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaaminen jatkossakin, ja sitä tämä ed. Mattilan lakialoite ei todellakaan merkitse.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Minä en ole tutustunut ed. Mattilan tekemään lakialoitteeseen, mutta kun tässä mainittiin valtiontalouden tarkastusvirasto, olen 80-luvun alkupuolella, 81—85, ollut hyvin läheisessä yhteistyössä valtiontalouden tarkastusviraston kanssa eräissä asioissa ja todennut silloin, että tämä on erinomaisen ammattitaidon omaava virasto. Samalla olen todennut sen, että niinä aikoina ainakin, kun Niskanen sitä porukkaa johti, missään vaiheessa ei ilmennyt edes epäilyksiä siitä, että se olisi altis poliittiselle vaikuttamiselle, vaikka politiikkaan liittyviä asioita tutkittiinkin.

Minä olen jossakin vaiheessa muistaakseni ollut sitä mieltä, että eduskunnan alaisuuteen pitäisi perustaa tarkastusvirasto. En tiedä enkä muista, miten olen yhdistänyt nämä kaksi asiaa, mutta valtiontalouden tarkastusviraston itsenäinen asema on osoittautunut hyväksi. Se riippuu siitä, minkälainen johtaja siellä on. Jos nykyinen on yhtä hyvä kuin Niskanen oli aikoinaan, niin se on eräs Suomen luotettavimpia tarkastusinstituutioita, ja siihen on ilmeisen vaikea vaikuttaa myös poliittiselta taholta. Olen tässä mielessä aika pitkälti ed. Ukkolan kanssa samaa mieltä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan tulee antaa asiasta lausunto.

25) Ed. Vihriälän ym. lakialoite n:o 109 laiksi perintö- ja lahjaverolain muuttamisesta

lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on ensi tiistaina kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 18.33.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Seppo Tiitinen

---

429 249003